

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

**Konflikt v Severním Irsku a jeho ohlas
v Československu v 60. a 70. letech 20. století**

Michal Novotný

Plzeň 2014

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor Moderní dějiny

Diplomová práce

**Konflikt v Severním Irsku a jeho ohlas
v Československu v 60. a 70. letech 20. století**

Michal Novotný

Vedoucí práce:

PhDr. Lukáš Novotný, Ph.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2014

.....

Autor děkuje vedoucímu práce PhDr. Lukáši Novotnému, Ph.D. za odbornou pomoc, rady a věnovaný čas.

Obsah

1 ÚVOD	2
2 KONFLIKT V SEVERNÍM IRSKU 1968–1974	7
2.1 Cesta k severoirské krizi konce 60. let 20. století	7
2.2 Severoirské hnutí za občanská práva a rok 1968.....	10
2.3 Nepokoje roku 1969 a intervence britské armády	14
2.4 Britská armáda v Severním Irsku a vzestup PIRA.....	18
2.5 Internace bez soudního příkazu a incident <i>Bloody Sunday</i>	20
2.6 Zavedení přímé vlády.....	23
2.7 Sunningdaleký pokus a jeho krach	24
3 OHLAS KONFLIKTU V SEVERNÍM IRSKU V ČESKOSLOVENSKU	28
3.1 Změny v Československu na přelomu 60. a 70. let 20. století a jejich dopad na média.....	28
3.2 Normalizační média	32
3.2 Obraz severoirského konfliktu v československých médiích v 60. a 70. letech 20. století	34
3.2.1 Nepokoje let 1968 a 1969	35
3.2.2 „Bitva o Bogside“ a zásah britské armády.....	41
3.2.3 „Irský sud prachu“ – rok 1970	44
3.2.4 Vrchol severoirské krize, část první – rok 1971 a zavedení internace bez soudního příkazu	49
3.2.5 Vrchol severoirské krize, část druhá – rok 1972, Krvavá neděle a zavedení přímé vlády.....	58
3.2.6 Vrchol severoirské krize, část třetí – obrazy krvavého roku 1972	66
3.2.7 Cesta k Sunningdale a stávka UWC – léta 1973 a 1974	72
4 ZÁVĚR	79
5 SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	82
6 SUMMARY	88
7 PŘÍLOHY	90

1 Úvod

Novodobý konflikt v Severním Irsku je tématem, jež se poněkud vymyká hlavnímu proudu moderních evropských dějin. Jedná se o střet dvou částí obyvatelstva na území západní demokratické země, jehož dělicí linie se odvíjí od otázek jako jsou náboženství, národní smýšlení, etnicita či sociální postavení, a jako takový poutá stálou pozornost společenských vědců. Události, které otřásly severem irského ostrova na konci 60. a počátku 70. let 20. století a jež znamenaly začátek násilné fáze konfliktu trávající dalších 30 let, ve své době přirozeně zarezonovaly v okolním světě. I v českém prostředí je tedy možné se tázat, jakým způsobem se tak stalo „u nás“.

Předkládaná diplomová práce vychází z předpokladu bipolárního rozdělení světa v době od druhé poloviny 40. do konce 80. let 20. století, jež mělo zásadní vliv na způsob, jakým byly události na západě od „železné opony“ prezentovány v prostředí na východ od ní. V druhé polovině 60. let 20. století doznalo v případě Československa toto striktní rozdělení jisté míry oslabení, nicméně po srpnovém zásahu pěti armád států Varšavské smlouvy v roce 1968 se v následujícím období postupně obnovilo a utužilo. Základní otázkou této práce je, jak byl severoirský konflikt, záležitost fyzicky i mentálně značně vzdálená, navíc bez bezprostředního vlivu na domácí záležitosti, prezentován v dobovém Československu. Konflikt v Severním Irsku je nejprve implicitně a posléze i explicitně spjat s politikou Velké Británie, a v době nastupující normalizace se tak mohl stát vděčnou platformou protibritské, potažmo protizápadní kritiky v československých médiích. Vymezení zkoumaného období lety 1968 a 1974 tedy vychází jak z dramatického vývoje v Severním Irsku, tak z předpokládané proměny fungování československých médií v téže době.

První část práce přibližuje vývoj v severoirské provincii na konci 60. a v první polovině 70. let 20. století tak, aby vytvořila vhodné pozadí pro následující kapitolu, tedy analýzu odrazu tohoto dění v dobových československých médiích. Nejprve je analyzována cesta k severoirské krizi konce 60. let 20. století, mimo jiné v podobě legislativy přijaté v poválečné době a jejích dopadů, které se projeví za reformní éry čtvrtého ministerského předsedy Severního Irsku Terence O’Neilla. Poté je analyzován průběh nepokojů let 1968 a 1969, vzniklých v souvislosti s aktivitou severoirských hnutí za občanská práva. Na tyto nepokoje je navázána britská intervence v srpnu 1969, přičemž je zhodnocena pozice britské armády v Severním Irsku. Dále je pozornost věnována působení Irské republikánské armády (*Irish Republican Army, IRA*),

obnovenému v roce 1970, a na něj reagujícím zavedení internace bez soudního nařízení v roce 1971. Protesty proti internacím jsou dány do souvislosti s tak řečenou Krvavou nedělí z konce ledna 1972 a pokusu o zamezení následné destabilizace provincie v podobě zavedení přímé vlády z Londýna v březnu 1972. Kapitulu pak uzavírá analýza prvního, a na dlouhou dobu posledního pokusu o vyřešení severoirské situace konsociačním způsobem vlády s takzvanou irskou dimenzí v podobě *Sunningdale Agreement* z přelomu let 1973 a 1974 a jeho neúspěchu, jenž je dán do souvislosti se stávkou severoirských odborů v březnu 1974.

Severoírský konflikt byl a je v anglicky mluvícím akademickém prostředí hojně zpracováván a o literaturu tudíž zájemce o téma nemá nouzi. Diplomová práce vychází ze stěžejních knih k tématu, jako jsou například dosud nepřekonaná syntéza Jonathana Bardona *A History of Ulster*¹ či stále průběžně aktualizované knihy *Making Sense of the Troubles*² od autorského dua David McKitterick a David McVea nebo *The Ulster Question Since 1945* od Jamese Loughlina.³ K rozkrytí dílčích témat severoirského konfliktu na přelomu 60. a 70. let 20. století pak jsou použity úže zaměřené monografie a studie z odborných časopisů. V případě klíčových dokumentů autor použil internetové zdroje, zejména stále se rozrůstající portál *Conflict Archive on the Internet* provozovaný pod záštitou University of Ulster.⁴

V českojazyčném prostředí stále představuje největšího odborníka na severoirskou problematiku Jan Frank. Jeho publikace *Konflikt v Severním Irsku*⁵ z roku 2006 zůstává jediným původním českým knižním počinem k tématu. Ač jí byl „výrazně dějepisický pohled na věc“⁶ vytýkán, představuje pro českého čtenáře právě z toho důvodu bohatý zdroj informací a zároveň jasně označuje klíčové momenty konfliktu. Frank knihou navázal na svou diplomovou práci, jejíž část byla v roce 2004 publikována v ročence *Semináře nejnovějších dějin Ústavu světových dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze*.⁷ Severoirská problematika se v posledních letech místy objevuje jako téma kvalifikačních prací studentů společenských věd na bakalářském a výjimečně na navazujícím magisterském stupni studia, nejčastěji

¹ BARDON, Jonathan, *A History of Ulster*, Belfast 1992.

² MCKITTERICK, David, McVEA, David, *Making Sense of the Troubles*, London 2012.

³ LOUGHLIN, James, *The Ulster Question Since 1945*, Basingstoke 2004.

⁴ <http://cain.ulst.ac.uk>.

⁵ FRANK, Jan, *Konflikt v Severním Irsku*, Praha 2006.

⁶ BENČÍK, Petr, KOPECKÝ, Pavel, *Jan Frank. Konflikt v Severním Irsku*. In: *Obrana a strategie* 8, 2008, 2, s. 105.

⁷ FRANK, Jan, *Severní Irsko 1963–1973*. In: KOVÁŘ, Martin, NÁLEVKA, Vladimír (ed.), *Dvacáté století. Ročenka Semináře nejnovějších dějin ÚSD FF UK v Praze*, Praha 2004, s. 187–234.

s politologickým zaměřením, orientovaných na irský separatismus či mírový proces v Severním Irsku. Ohlasu severoirských událostí v Československu se věnoval Martin Dobrovodský v bakalářské práci *Protestní hladovka severoirských vězňů v roce 1981 pohledem dobového československého tisku* obhájené v roce 2013 na Katedře mediálních studií Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy.⁸

Druhá část diplomové práce analyzuje způsob, jakým se proměňovaly podmínky, v nichž československá média přinášela zprávy o severoirském konfliktu. Nejprve je stručně nastíněna cesta k období takzvaného Pražského jara roku 1968. Poté je pozornost věnována jeho průběhu a jeho ukončení v podobě vojenské intervence armád Varšavské smlouvy v srpnu 1968 s ohledem na pozici domácích médií v tomto období. Celou tuto část uzavírá nástup tak řečené normalizace v Československu a jeho dopad na média v podobě legislativních i personálních změn, jež proběhly na samém konci 60. a na počátku 70. let 20. století. Tím dotváří pozadí pro část následující, jež je zcela věnována způsobu, jakým byl v dobovém Československu konflikt v Severním Irsku prezentován.

Na poli dějin československých médií jsou v současnosti významnými odborníky Jakub Končelík či Barbara Köpplová. Končelík vystupuje například v roli spoluautora zásadní publikace *Dějiny českých médií 20. století*,⁹ Köpplová je spolueditorkou sborníku *Česká média a česká společnost v 60. letech*.¹⁰ Navzdory staršímu datu vydání zůstává velice přínosným komplexním zpracováním vztahu politické moci a médií příspěvek Slavěny Rohlíkové *Strana, stát a masmédia* ve sborníku z roku 1992 věnovaném předrevolučním československým médiím.¹¹ Dílčí témata televizní či rozhlasové historie pak zpracovávají jim věnované studie či knihy. Tato část práce rovněž používá internetové zdroje, a to v případě zásadních dokumentů, které jsou k dispozici na webových stránkách Ústavu pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky (AV ČR), v. v. i. či na webových stránkách Končelíkových.¹²

Stěžejní část diplomové práce tvoří analýza ohlasu severoirské krize přelomu

⁸ DOBROVODSKÝ, Martin, *Protestní hladovka severoirských vězňů v roce 1981 pohledem dobového československého tisku*. Bakalářská práce, Praha 2013. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd. Vedoucí práce PhDr. Petr Bednařík, Ph.D.

⁹ KONČELÍK, Jakub, ORSÁG, Petr, VEČEŘA, Pavel, *Dějiny českých médií 20. století*, Praha 2010.

¹⁰ KÖPPOVÁ, Barbara, WOLÁK, Radim (ed.), *Česká média a česká společnost v 60. letech*, Praha 2008.

¹¹ ROHLÍKOVÁ, Slavěna, *Strana, stát a masmédia*. In: BITTMAN, Ladislav, SYMŮNKOVÁ, Hermenegilda, Manipulátoři. O technikách bojů lži proti pravdě a nenávisti proti lásce, Praha 1992, s. 52–86.

¹² <http://www.usd.cas.cz>; <http://www.koncelik.eu>.

60. a 70. let 20. století v československých médiích. Jako zástupci dobových médií jsou zvoleny masové sdělovací prostředky, a to deníky *Rudé právo* a *Mladá fronta*, zpravodajství Československého rozhlasu (ČsRo) a Československé televize (ČST). *Rudé právo*, tiskový orgán Ústředního výboru Komunistické strany Československa (ÚV KSČ), bylo nejčtenějším dobovým deníkem, vycházelo v denním nákladu kolem milionu výtisků a tato práce je pojímá jako „hlásnou troubu“ komunistické strany. *Mladá fronta*, vydávaná Ústředním výborem Socialistického svazu mládeže (ÚV SSM) a tudíž namířená na mladé lidi, pak byla v 60. a 70. letech 20. století třetím, respektive čtvrtým nejčtenějším československým deníkem.¹³ Také v případě vysílacích médií se jednalo o masovou záležitost. Počet rozhlasových a televizních přijímačů se pohyboval zhruba kolem jednoho kusu každého zařízení na čtyři obyvatele Československa v 60. a na tři obyvatele v 70. letech 20. století.¹⁴

Tato část práce tedy přirozeně vychází z práce s primárními zdroji. *Rudé právo* je v digitalizované podobě dostupné na internetových stránkách Ústavu pro českou literaturu AV ČR, v. v. i.¹⁵ a v této práci jsou analyzovány jeho kompletní ročníky 1968 až 1973 a první polovina ročníku 1974. *Mladá fronta* je na žádanku k dispozici v knihovně Národního archivu České republiky a analyzován byl tentýž rozsah jako v případě *Rudého práva*.¹⁶ V případě ČST byla situace se zdroji složitější, protože televizní zpravodajství je kompletně archivováno až od února 1980.¹⁷ Nicméně obrazové záznamy k jednotlivým příspěvkům, takzvané malé šoty, které tvořily obrazovou složku zpravodajství, se dochovaly na filmových pásech i s takzvanými košilkami – průvodními listy s identifikací obrazového záznamu a komentáři, které hlasatelé k záběrům četli. Tyto filmové pásy uložené ve Filmotéce Archivu a programových fondů České televize jsou zaneseny v archivním informačním systému a opatřeny klíčovými slovy, což dohledání potřebných materiálů výrazně usnadnilo. Práce tedy zachází s texty komentářů z košilek filmových pásů. Archiv Českého rozhlasu staví badatele do odlišné pozice. Velké množství zvukových záznamů je totiž

¹³ V roce 1968 činil průměrný denní náklad *Rudého práva* 1 020 00 výtisků, k roku 1978 to bylo 969 091 výtisků. V případě *Mladé fronty* to v roce 1968 bylo denně 254 300 výtisků, a 255 877 v roce 1978. KONČELÍK, ORSÁG, VEČEŘA, s. 201, 249.

¹⁴ Tamtéž, s. 200–201, 248–249.

¹⁵ <http://ucl.cas.cz>.

¹⁶ Pouze *Mladá fronta* z měsíce června 1968 v knihovně NAČR chybí, což tuto práci nijak neovlivňuje. Lze totiž přepokládat, že pokud se severoirskému konfliktu nevěnovalo v červnu 1968 ani *Rudé právo*, neobjevil se ani v *Mladé frontě*.

¹⁷ Elektronická komunikace autora s vedoucím Spisového archivu a fototéky České televize Karlem Sieberem z 9. 10. 2013.

v digitalizované podobě přístupné k náslechu přímo v badatelně. Záznamům však chybí bližší metadata – jsou popsány pouze datem jejich prvního vysílání a názvem pořadu, a jejich obsah je tak nutné odhalit poslechem.

Analýza zdrojů je v této práci prováděna s ohledem na obsah, tedy kvalitativně, ale neopomíjí ani kvantitativní rozměr, jenž poznání na základě kvalitativní analýzy významně doplňuje.¹⁸ Pozornost je věnována jak významové náplni zdrojů, tak vizuální složce, tedy velikosti či zvýraznění textu, fotografiím a obrázkům v případě tisku a doprovodným záběrům v případě televizního zpravodajství. Kvantitativní prvek je zohledněn v podobě uvádění průběžné četnosti výskytu tématu severoirského konfliktu v obou československých denících.¹⁹ Práce postupuje synchronním způsobem – každá z částí se věnuje zkoumané době z odlišného hlediska tak, aby byl obrázek celého vytyčeného problému co nejzřejmější.

¹⁸ Srov. HENDL, Jan, *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*, Praha 2005, s. 56.

¹⁹ Orientační tabulka pro období od ledna 1968 do prosince 1974 je uvedena jako příloha 1.

2 Konflikt v Severním Irsku 1968–1974

2.1 Cesta k severoirské krizi konce 60. let 20. století

Podloží, z něhož vyrostla severoirská krize konce 60. let 20. století, bylo samotné uspořádání na irském ostrově. Od 17. století, kdy Anglie získávala kontrolu nad Ulsterem, osmi hrabstvími na severu ostrova, se zde utvářela dominance protestantů, potomků skotských osadníků vyslaných ke kolonizaci oblasti, nad irskými katolíky. Války mezi Jakubem II. a Vilémem III. Oranžským na přelomu 80. a 90. let 17. století se irští katolíci zúčastnili na straně katolického krále, což potvrdilo jejich postavení v očích protestantů jako „páté kolony v britském lůně“.²⁰ Na porážku katolického vojska navazující série zákonů přijatých irským protestantským parlamentem na přelomu 17. a 18. století, která vešla ve známost jako *Penal Laws*, pak katolíky v Irsku vyloučila ze všech úřadů, z parlamentu a z armády. Zákony jim také zakazovaly dědit půdu po protestantech a jakýmkoliv způsobem ji vlastnit na déle než 31 let.²¹ Již v 18. století tak drtivou většinu severoirských pozemků vlastnili protestanté. V roce 1798 bylo poraženo společné revoluční profrancouzské a protibritské povstání protestantů a katolíků pod vedením Wolfa Tonea. K vyhlášení unie Irska a Velké Británie poté došlo v roce 1801. Pokus hnutí vedeného Danielem O’Connelllem o boj za občanská práva katolíků v první polovině 19. století slavil částečný úspěch v podobě zákona *Roman Catholic Relief Act*, který v roce 1829 mimo jiné opět umožnil katolíkům vstup do parlamentu a do nejvyšších postů v justici a armádě.²² Následující O’Connellova snaha dosáhnout i zrušení unie se však setkala jen s britskou represí. Zvláště na severu irského ostrova pak tyto okolnosti v 19. století, době soupeření o pracovní místa během nástupu průmyslové revoluce, nadále vyostřovaly vztahy mezi oběma komunitami.²³ V polovině 19. století tyto vztahy navíc ovlivnila i vlna hladomorů a emigrace z Irska. Revoluční pokusy tak řečených Mladoirů v roce 1848 a poté snahy takzvaných Feniánů napojených na americkou emigraci organizovanou v Irském republikánském bratrstvu (*Irish Republican Brotherhood*) v roce 1867 vyšly

²⁰ FRANK, *Konflikt v Severním Irsku*, s. 13.

²¹ *An Act to prevent the further Growth of Popery*, odd. 6. <http://library.law.umn.edu/irishlaw/land.html> [10. 11. 2013].

²² *An Act for the Relief of His Majesty's Roman Catholic Subjects*, odd. 10. http://members.pcug.org.au/~ppmay/acts/relief_act_1829.htm [10. 11. 2013].

²³ Srov. WOODWELL, Douglas, *The "Troubles" of Northern Ireland. Civil Conflict in an Economically Well-Developed State*. In: COLLIER, Paul, SAMBANIS, Nicolas (ed.), *Understanding Civil War, Vol. 2. Europe, Central Asia, and Other Regions*, Washington DC 2005, s. 162–163.

naprázdno z důvodu nezájmu samotných Irů.²⁴ Britský premiér William Gladstone vyšel vstříc žádostem irské Pozemkové ligy (*Land League*) zákonem *Land Law (Ireland)* z roku 1881, jímž se narovnaly podmínky mezi vlastníky půdy a nájemci.²⁵ Po jeho zavedení opakovaně žádala Irská parlamentní strana (*Irish Republican Party*) také irskou autonomii. Gladstonovy snahy žádostem vyhovět však vyvolaly silný odpor jak části jeho vlastní Liberální strany, tak britských konzervativců a v neposlední řadě i irských unionistů, kteří se hlasitě vyjadřovali proti jakýmkoliv úvahám o irské autonomii.²⁶

Po první světové válce pak vznikl na základě zákona *Government of Ireland Act* z roku 1920 na jihu a severozápadě ostrova Svobodný irský stát (*Irish Free State*), zatímco šest severovýchodních hrabství utvořilo Severní Irsko (*Northern Ireland*).²⁷ Tento stav byl kompromisním výsledkem neúspěšné guerillové války, již IRA vedla proti Britům. Z důvodu nedostatku sil k úplnému vítězství na ostrově, natož v jeho severní části, pak Irové souhlasili s autonomií i severojižním rozdělením.²⁸ Od roku 1921 tak bylo Severní Irsko samosprávnou britskou provincií s vlastním parlamentem na zámku Stormont, na předměstí hlavního města Belfastu. Rozvržením hranic provincie byla zajištěna početní převaha unionisticky smýšlejících protestantů, loajálních k britské Koruně, kteří nový státní útvar vzali za vlastní. V něm se nicméně ocitla celá třetina obyvatel, jež se hlásila k římskokatolickému vyznání a příslušnosti k irskému státu.²⁹ Takže zatímco severoirští katolíci se cítili být součástí náboženské většiny na ostrově, v Severním Irsku byli nově v pozici výrazné menšiny.³⁰ IRA se v několika vojenských kampaních pokusila severoirský stát v této podobě ohrozit. První kampaň v roce 1922 odrazily cele protestantské pomocné policejní oddíly *B-Specials* tvrdým postupem proti civilnímu katolickému obyvatelstvu. Nový stát totiž dostal do vínku také zákon *Civil Authorities (Special Powers) Act (Northern Ireland)*, přijatý severoirským parlamentem v roce 1922, který umožňoval bezpečnostním složkám,

²⁴ FRANK, *Konflikt v Severním Irsku*, s. 15.

²⁵ *Land Law (Ireland), 1881*. <http://www.irishstatutebook.ie/1881/en/act/pub/0049/index.html> [10. 11. 2013].

²⁶ FRANK, *Konflikt v Severním Irsku*, s. 15.

²⁷ *Extracts from the Government of Ireland Act, 23 December 1920*. <http://cain.ulst.ac.uk/issues/politics/docs/goi231220.htm> [1. 12. 2013].

²⁸ FRANK, *Severní Irsko 1963–1973*, s. 188.

²⁹ FRANK, *Konflikt v Severním Irsku*, s. 11.

³⁰ Severní Irsko mělo v roce 1926 celkem 1 256 561 obyvatel, z toho 33,5 % hlásících se k římskokatolickému vyznání. Respektive 1 425 042 obyvatel, z toho 34,9 % katolíků v roce 1961 a 1 519 540 obyvatel, z toho 31,4 % katolíků v roce 1971. *Breakdown of Population in Northern Ireland according to Religion, 1861–1991 (1991 Figures)*. <http://cain.ulst.ac.uk/ni/religion.htm#1a> [3. 12. 2013].

tvořených z drtivé většiny protestanty, zadržet podezřelé bez zatykače, zakázat shromažďování a průvody či pachatele přečinů bičovat.³¹ Ani poslední kampaň IRA, jež proběhla v pohraničních oblastech na přelomu 50. a 60. let 20. století, z důvodu malé podpory severoirského katolického obyvatelstva neuspěla.³² Katolická menšina byla však stále protestanty považována za potenciální iredentu a hluboké rozdělení severoirské společnosti vycházející mimo jiné z odlišných životních postojů na základě náboženského přesvědčení nadále udržovaly fyzická segregace, endogamie a oddělené školství.³³

Po vyhlášení nezávislé Irské republiky v roce 1948 a v ovzduší nastupující studené války, tedy i obav o obranyschopnost západní části Velké Británie, zesílilo propojení mezi severoirskou vládou ve Stormontu a britským kabinetem v Londýně.³⁴ Britská vláda přijala *Ireland Act of 1949*, který explicitně uváděl, že „Severní Irsko ani žádná jeho část v žádném případě nepřestane být součástí dominia Jeho Veličenstva a Spojeného království bez souhlasu parlamentu Severního Irska“.³⁵ Po druhé světové válce byla v Severním Irsku přijata legislativa, která dotvořila zmíněné podloží pro krizi. Jednalo se zejména o *Education Act (Northern Ireland)* z roku 1947, kterým bylo zpřístupněno bezplatné středoškolské a vysokoškolské vzdělání všem občanům bez rozdílu původu či zázemí. V 60. letech 20. století tak dospěla první generace, která této možnosti využila. Druhým zásadním zákonem takového významu, byť s čistě negativním dopadem, byl *Election And Franchise Act (Northern Ireland)* z roku 1946, jenž zavedl na svou dobu anachronický majetkový cenzus při volbách do místních zastupitelstev. Zákon tak způsobil výrazné snížení podílu severoirských katolíků, tradičně chudších než protestanté, na samosprávě. Malý podíl na samosprávě s sebou nesl i ztížení podmínek katolíků při snaze o získání ubytování či zaměstnání, což mělo za následek také jejich nemožnost uplatnění nabytého vyššího vzdělání. Tato disproporce se stala jedním z nejemotivnějších a symbolicky nejvýznamnějších bodů protestů na konci 60. let 20. století.³⁶

Když pak po nástupu Terence O’Neilla, předsedy Ulsterské unionistické strany (*Ulster Unionist Party*, UUP), do funkce severoirského premiéra v roce 1963 začala éra

³¹ *Civil Authorities (Special Powers) Act (Northern Ireland), 1922*, odst. 23, odst. 3 (a), odst. 5. <http://cain.ulst.ac.uk/hmsso/spa1922.htm> [8. 12. 2013].

³² ALONSO, Rogelio, *Killing for Ireland. The IRA and Armed Struggle*, Oxon 2007, s. 42–43.

³³ FRANK, *Severní Irsko 1963–1973*, s. 189, 194–195.

³⁴ LOUGHLIN, s. 28.

³⁵ *Ireland Act of 1949*, kap. 41, čl. 2. <http://cain.ulst.ac.uk/hmsso/irelandact1949org.pdf> [7. 12. 2013].

³⁶ LOUGHLIN, s. 30–31.

ekonomických reforem, cílených k revitalizaci provincie, katolíci z nich neměli plný užitek. O’Neillovo působení se navíc neslo v duchu vstřícné rétoriky vůči Irské republice,³⁷ což vyvolávalo odpor na straně severoirských protestantů. Výrazným zástupcem odporu proti sblížení s Irskou republikou byl vlivný presbyteriánský reverend Ian Paisley, jenž formuloval názory radikálních unionistů a protesty katolíků vykládal jako snahu o zničení severoirského státu.³⁸ V červnu 1966 lojalisté v Belfastu zabili při potyčkách vzniklých během výroční vzpomínkové slavnosti irského povstání roku 1916 několik katolíků, což někteří vnímají jako předzvěst blížících se *Troubles*.³⁹ Katolíci zároveň neměli ve Stormontu politické zástupce, kteří by dokázali prosadit jejich zájmy, protože republikánská Nacionalistická strana (*Nationalist Party*, NP) sice v roce 1965 přijala roli oficiální opozice, ale s unionistickou převahou soupeřit nemohla. Situaci 60. let 20. století zpětně jedna strana konfliktu hodnotí jako „postupně se hromadící křivdy, které vedly občany druhé kategorie [tedy katolíky] k revoltě. Na druhé straně unionisté popisují zlepšující se situaci, v níž zavilí nepřátelé státu popouzeli katolíky kousnout do ruky, která je krmí“.⁴⁰

2.2 Severoirské hnutí za občanská práva a rok 1968

V průběhu 60. let 20. století se v Severním Irsku formovaly občanské organizace a iniciativy, které usilovaly o prosazení nápravy nerovných sociálních podmínek mezi katolíky a protestanty. Tato nerovnost, ač nebyla primárním důvodem rozdělení severoirské společnosti, byla v 60. letech 20. století výrazně hmatatelná.⁴¹ Ve druhém největším severoirském městě L’Derry⁴² byla situace katolíků nejtěžší a nerovnost podmínek nejzřetelnější – v roce 1961 město obývali z 67 % katolíci, nicméně vedení města bylo protestantské. UUP v L’Derry získala 32,1 % voličských hlasů, tím ale získala 60 % hlasů v městské radě.⁴³ Výstavba a přidělování bytů se tak odehrávaly výhradně v režii protestantské menšiny. Zpočátku se tedy občanské organizace jako

³⁷ Např. vzájemné návštěvy mezi O’Neillem a irským taoiseachem Seánem Lemassem ve Stormontu a Dublinu v lednu 1964. Jednání se nesla v duchu plánů ekonomické spolupráce. Na vyvolaných nacionalistických nadějích a lojalistickém odporu se však nic neměnilo.

³⁸ BRUCE, Steve, *Paisley. Religion and Politics in Northern Ireland*, Oxford 2007, s. 100–101. *The Troubles* je vžitě eufemistické označení pro násilné projevy severoirského konfliktu.

³⁹ BEW, Paul, *Ireland. The Politics of Enmity 1789–2006*, Oxford 2007, s. 489.

⁴⁰ MUNCK, Ronnie, *The Making of the Troubles in Northern Ireland*. In: *Journal of Contemporary History* 27, 1992, 2, s. 211–212.

⁴¹ FRANK, *Severní Irsko 1963–1973*, s. 195–196.

⁴² Neutrální verze názvu druhého největšího severoirského města. Katolíci jej nazývají Derry a protestanté Londonderry.

⁴³ Ó DOCHARTAIGH, Niall, *From Civil Rights to Armalites. Derry and the Birth of the Irish Troubles*, Basingstoke 2005, s. 16.

Akční výbor pro bydlení v Derry (*Derry Housing Action Committee*, DHAC) zaměřovaly na tento nejpálčivější problém a žádaly odstranění diskriminace katolíků v bytové politice, později přibyly požadavky úplného odstranění diskriminace z veřejného života. Takovým způsobem se například Liga nebydlících občanů (*Homeless Citizen's League*) manželů McCluskeyových z Dungannonu transformovala v roce 1964 v Kampaň za sociální spravedlnost (*Campaign for Social Justice*), která se pak roku 1967 připojila k vznikajícímu Severoirskému sdružení za občanská práva (*Northern Ireland Civil Rights Association*, NICRA). Požadavky NICRA byly formulovány v šesti bodech – 1) jeden člověk – jeden hlas při volbách do místních zastupitelstev 2) odstranění manipulací s hranicemi volebních obvodů 3) zákony proti diskriminaci v místních zastupitelstvech a zavedení mechanismu pro vyřizování stížností, 4) přidělování obecních bytů na základě bodového systému 5) odvolání *Special Powers Act* 6) rozpuštění *B-Specials*.⁴⁴ Složení NICRA bylo pestré, odpovídající snaze sdružení vyhnout se stranickosti a sektářství. V jejím výkonném výboru působili nejen irští katolíci a nacionalisté, ale i protestanté, labouristé, komunisté a zpočátku i jeden unionista.⁴⁵

Severoirské hnutí za občanská práva, zvláště v pojetí mladých radikálů, bylo inspirováno bojem amerických černochoů za občanská práva a plně se rozvinulo v ovzduší celosvětové revolty roku 1968, kdy „požadavky občanských práv mobilizovaly široké davy od Československa po Mississippi“.⁴⁶ Vztah severoirských aktivistů k revoltě roku 1968 popsal jeden z vůdců DHAC, aktivista z L'Derry s kontakty v prostředí belfastské univerzity (*Queen's University Belfast*, QUB), Eamonn McCann slovy: „Celou dobu bylo jasné, že jsme toho součástí.“⁴⁷ Hnutí za občanská práva spojovalo aktivisty s názory variujícími od obdivu ke Spojeným státům k podpoře Sovětského svazu. Své místo měla v protestech i takzvaná Nová levice, kritizující jak americký postup ve Vietnamu, tak sovětskou invazi do Československa. V promluvách vůdců hnutí za občanská práva byl postup proti severoirskému hnutí k sovětskému zásahu v Československu často přirovnáván.⁴⁸ Radikální levice však byla v Severním Irsku ve srovnání s tou západoevropskou či americkou nepočtená, tedy stejně či

⁴⁴ McKITTRICK, McVEA, s. 44.

⁴⁵ POWER, Paul, *Civil Protest in Northern Ireland*. In: *Journal of Peace Research* 9, 1972, 3, s. 227.

⁴⁶ ELLIOTT, Marie, *The Catholics of Ulster*, London 2000, s. 413.

⁴⁷ BACKUS, Margot Gayle, *"Not Quite Philadelphia, Is It?" An Interview with Eamonn McCann*. In: *Éire-Ireland. A Journal of Irish Studies* 36, 2001, 3-4, s. 185.

⁴⁸ Ó DOCHARTAIGH, Niall, *Northern Ireland*. In: KLIMKE, Martin, SCHARLOTH, Joachim (ed.), *1968 in Europe. A History of Protest and Activism, 1956–1977*, Basingstoke 2008, s. 143.

urputněji než ony musela bojovat o pozornost režimu. Její snaha záměrně vyprovokovat establishment k reakci se s odezvou setkala. Nepodařilo se jí však rozdmýchat zamýšlený třídní boj a namísto toho se projevilo přetrvávající rozdělení severoirské společnosti na základě náboženské linie. Při zásazích převážně protestantské policie proti převážně katolickým protestujícím se tedy místo tříd dostaly do konfliktu komunity.⁴⁹ McCann uznává: „Nejen, že jsme se neohlédli do irské historie, ale navíc jsme byli přesvědčeni, že to [irskou historii] necháváme za sebou. To bylo vsutku naivní!“⁵⁰ Při pohledu z odstupu se už samotný pochod jako prostředek k upozornění na diskriminaci severoirských katolíků zdá být neuváženě zvoleným nástrojem. V severoirských podmínkách společnosti polarizované ohledně tak zásadních otázek jako je legitimita státu či národní identita, byl pochod určitým územím vnímán jako „teritoriální invaze“⁵¹ a u protestantských unionistů, zejména pak příznivců reverenda Paisleyho, vyvolal ostrou reakci. Výsledkem bylo to, že „zatímco pochoduující měli dojem, že demonstrují za občanská práva a socialismus, ve skutečnosti pomohli odkrýt etnonacionalistickou animozitu a nenávist, v předchozích dekádách alespoň částečně skrytou“.⁵²

V červnu 1968 proběhla v obci Caledon, poblíž města Dungannon, akce typu *squat-in* na protest proti přidělení velkého bytu svobodné protestantské dívce přednostně před 269 lidmi v pořadí, z nichž většinu tvořili katolíci s velkými rodinami.⁵³ Tato epizodka, která skončila vyvedením nacionalistického poslance Austina Currieho a jeho dvou spolusquatterů policií, bývá označována za „jiskru, která zapálila [pomyslnou] hranici [Troubles]“.⁵⁴ Nicméně ani ona, ani první velký pochod za občanská práva z Dungannonu do Coalislandu v srpnu 1968 za účasti několika tisíc demonstrujících, při kterém policie oddělila lojalistickou protidemonstraci, a zabránila tak násilí, nevnese severoirské dění do povědomí za hranicemi provincie.

Událostí, která takřikajíc ukázala severoirský rok 1968 světu, se stal pochod, který proběhl 5. října 1968 v L'Derry, a to přes zákaz vydaný severoirským ministrem vnitra Williamem Craigem. Pochod organizovala DHAC za podpory NICRA, místních labouristů a republikánských organizací, zatímco poslanci NP účast odmítli. Po zákazu

⁴⁹ PRINCE, Simon, *The Global Revolt of 1968 and Northern Ireland*. In: *The Historical Journal* 49, 2008, 3, s. 851–853.

⁵⁰ BACKUS, s. 186.

⁵¹ LOUGHLIN, s. 57.

⁵² BEW, s. 493.

⁵³ HOLLAND, Jack, *Hope Against History. The Ulster Conflict*, London 1999, s. 30.

⁵⁴ McKITTRICK, McVEA, s. 47.

pochodu se ho však rozhodlo zúčastnit několik nacionalistických politiků jako například vůdce NP Eddie McAteer či westminsterský poslanec Gerry Fitt. Údaje o počtu účastníků pochodu kolísají mezi několika stovkami z úst účastníků a číslem 2000, běžně uváděným v literatuře.⁵⁵ Pochod skončil po několika stech metrech střetem demonstrantů s příslušníky RUC v ulici Duke Street. Královská policie zde tvrdě zasáhla přímo před kamerami televizních zpravodajů, a události se tak dostalo vysoké míry medializace. *Radio Telefís Éireann* (RTÉ), irská státní televize, se pak postarala o to, že záběry zaznamenávající policejní postup proti demonstrantům, zvláště zkrvaveného Gerryho Fitta, pak vyvolaly mezinárodní pobouření.⁵⁶ Na střet v Duke Street navázaly třídní nepokoje sestávající z útoků kamením a zápalnými lahvemi na RUC na okraji katolické čtvrti Bogside, již obyvatelé opevnili narychlo vystavěnými barikádami.⁵⁷ Na protest proti policejní brutalitě v L'Derry uspořádali studenti QUB 9. října 1968 protestní pochod od belfastské univerzity k městské radnici, jež policie zastavila, aby nedošlo ke střetu s protipochodem paisleyistů. Studenti zareagovali protestem vsedě. I v případě tohoto povoleného pochodu, stála policie „zády k lojalistickým protestujícím a čelem k pokojnému, legálnímu průvodu“.⁵⁸ Studenti se poté vrátili do areálu univerzity, kde ještě týž večer založili organizaci Lidová demokracie (*People's Democracy*, PD), za níž promlouvala anonymní rada, složená z pracovníků, studentů i absolventů QUB bez politického zařazení. Požadavky, s nimiž PD o dva dny později oficiálně vystoupila, se víceméně kryly s požadavky NICRA.⁵⁹ Dne 15. listopadu 1969 se pak NP rozhodla vzdát roli oficiální opozice a opustila stormontský parlament. O'Neill zareagoval na nátlak britského labouristického premiéra Harolda Wilsona na severoirskou vládu a 27. listopadu 1968 představil reformní plán, jenž reagoval na většinu požadavků NICRA – mluvil o zavedení bodového systému při přidělování bytů, spravedlivějších volbách do místních zastupitelstev, revizi *Special Powers Act*, zřízení úřadu ombudsmana a nahrazení městské rady v L'Derry komisí.⁶⁰

Zatímco NICRA po zveřejnění programu svou kampaň odvolala, radikálové

⁵⁵ Ó DOCHARTAIGH, *From Civil Rights*, s. 18.

⁵⁶ REYNOLDS, Chris, *The Collective European Memory of 1968. The Case of Northern Ireland*. In: Marie Curie SCF, *European Protest Movements Since 1945*, Conference Proceedings, Summer School 2008, s. 5. <http://www.protest-research.eu>, <https://www.box.net/shared/static/c6ipglyp0m.pdf> [13. 3. 2013].

⁵⁷ Ó DOCHARTAIGH, *From Civil Rights*, s. 18.

⁵⁸ ELLIOTT, s. 414.

⁵⁹ Požadavky PD zněly: Jeden člověk – jeden hlas, spravedlivé hranice volebních obvodů, bydlení pro potřebné, práce po zásluze, svoboda projevu, odvolání *Special Powers Act*. REYNOLDS, s. 5.

⁶⁰ LOUGHLIN, s. 51.

v PD shledali O'Neillovu reformu nedostatečnou. Zvláště z důvodu nezahrnutí pravidla jeden člověk – jeden hlas ji považovali za „příliš málo a příliš pozdě“.⁶¹ Z toho důvodu pokračovali v protestech, které dál popouzely lojalistické kruhy, zvláště v okolí reverenda Paisleyho. V listopadu 1968 tak došlo ke střetu paisleyistů s demonstrující PD ve městě Armagh. Na začátku prosince pak O'Neill vystoupil v televizním vysílání s projevem, ve kterém prohlásil, že Ulster je na pomyslném rozcestí mezi násilím a prosperitou a vyzval katolíky, aby dali reformám čas k zapracování. Řekl: „Váš hlas byl slyšen, a to zcela jasně. Vaší povinností nyní je ujmout se své role při zklidnění situace.“⁶² Ministr vnitra Craig toto premiérové televizní vystoupení tvrdě zkritizoval a O'Neill jej za to donutil rezignovat na ministerský post.⁶³

2.3 Nepokoje roku 1969 a intervence britské armády

Dne 1. ledna 1969 zahájila PD pochod z Belfastu do L'Derry, jehož vzorem byl pochod černých Američanů pod vedením Martina Luthera Kinga mezi alabamskými městy Selma a Montgomery.⁶⁴ Jeho účastníci při své cestě vědomě procházeli lojalistickým územím a na opakované fyzické útoky na pochod ze strany lojalistů a policistů, jak z řad RUC, tak *B-Specials*, ve službě i mimo ni, nereagovali oplácením násilí.⁶⁵ Hlavní útok lojalistů na pochod se udál 4. ledna 1969 na mostě ve vesnici Burntollet, kam byli pochoduující demonstranté vlákáni a poté napadeni. Poté, co pochod 5. ledna 1969 dorazil do L'Derry, vypukly násilnosti i ve městě samotném a katolickou čtvrt' Bogside její obyvatelé opět zabarikádovali. Reakce lojalistů na pochod v očích katolíků dokázala, že „Paisley, a nikoliv O'Neill, je pravým hlasem unionismu“.⁶⁶ Když pak během ledna 1969 došlo při pochodu PD k útokům na vozidla RUC ze strany katolických mladíků, většina protestantů i mnoho katolíků se od hnutí za občanská práva distancovalo.⁶⁷

V únorových parlamentních volbách do Stormontu roku 1969 zaznamenal O'Neill silnou konkurenci v podobě vzbouřeneckého „portadownského parlamentu“ konzervativních unionistů a Paisleyho strany *Protestant Unionists*, což je možné vnímat

⁶¹ McKITTRICK, McVEA, s. 56.

⁶² *Television broadcast by Captain Terence O'Neill, Prime Minister of Northern Ireland on B.B.C. (Northern Ireland) and Ulster Television Monday, December 9, at 6.0 p.m., s. 3.* http://cain.ulst.ac.uk/proni/1968/proni_CAB-9-B-205-8_1968-12-09.pdf [8. 12. 2013].

⁶³ BRUCE, s. 96.

⁶⁴ BEW, s. 492.

⁶⁵ POWER, s. 229.

⁶⁶ ELLIOTT, s. 414.

⁶⁷ BARDON, s. 662.

jako zřejmý znak nejednotnosti unionistického tábora. Naproti tomu v katolickém prostředí ve volbách soupeřila NP s kandidáty z řad občanských organizací. Výrazně zde uspěl nezávislý kandidát John Hume, člen NICRA. 18. dubna 1969 pak byla v doplňovacích volbách do westminsterského parlamentu zvolena antiunionistickými hlasy⁶⁸ za okrsek Mid-Ulster výrazná postava PD, jedna z účastnic novoročního pochodu, studentka QUB Bernadette Devlinová. Ve své nástupní řeči přednesené 22. dubna 1969 se dožadovala zavedení přímé vlády Westminsteru nad Severním Irskem jako „možná nejextrémnějšího“⁶⁹ ale efektivního řešení severoirského problému. O’Neill 23. dubna 1969 oznámil, že při příštích volbách do místních zastupitelstev bude platit pravidlo jeden člověk – jeden hlas, čímž splnil zásadní požadavek hnutí za občanská práva. 28. dubna 1969 však O’Neill pod unionistickým tlakem na své posty ve straně i vládě rezignoval. Nahradil ho James Chichester-Clark, jenž při hlasování o volebním zákonu na protest opustil své místo ve vládě, čímž spolustraníkům „potvrdil svou konzervativnost“.⁷⁰

Na jaře 1969 došlo v Belfastu k několika pumovým útokům a 20. dubna 1969 byla zasažena vodárna v Silent Valley, zásobující město pitnou vodou. Za útoky stáli členové loajalistických polovojenských jednotek doufající ve svalení viny na IRA.⁷¹ Tyto události lze zařadit do kontextu snahy lojalistů o diskreditaci hnutí za občanská práva, které vnímali jako předvoj či „trojského koně IRA“,⁷² kterýžto dojem motivoval loajalistické násilí již od poloviny 60. let 20. století. V L’Derry došlo také v dubnu 1969 ve čtvrti Bogside k potyčce mezi katolíky a uniformovanými příslušníky RUC, po níž byl jeden muž převezen do nemocnice s vážnými zraněními, jimž posléze podlehl. Pohřbu tohoto muže, Samuela Devenneyho, se zúčastnilo přes 20 000 lidí.⁷³

Mezi dubnem a srpnem 1969 násilí postupně vzrůstalo a jeho sektářská podstata již byla naprosto zřejmá. McCann na konci dubna 1969 v rozhovoru pro *New Left Review* uvedl: „Nepodařilo se nám během posledních šesti měsíců prosadit svůj pohled na věc. Je zřejmé, že lidé sami sebe stále vnímají jako katolíky či protestanty. Zvolání ‚Dostaňme protestanty!‘ stále zní katolickou dělnickou třídou. Všichni hlasitě tleskají, když v projevu říkáme, že nejsme sektáři, že bojujeme za práva všech irských dělníků,

⁶⁸ MUNCK, s. 223.

⁶⁹ Bernadette Devlin MP, *Maiden Speech to the House of Commons 22 April 1969*, s. 5. <http://www.cfwd.org.uk/uploads/Devlin%20Speech.pdf> [8. 12. 2013].

⁷⁰ FRANK, *Konflikt v Severním Irsku*, s. 74.

⁷¹ MULHOLAND, Marc, *The Longest War. Northern Ireland's Troubled History*, Oxford 2002, s. 69.

⁷² ELLIOTT, s. 415.

⁷³ MUNCK, s. 224.

ale pravým důvodem je to, že se v jejich očích jedná o nový způsob jak se dostat protestantům na kobytku.“⁷⁴ V květnu 1969 se objevily střety mezi katolíky a protestanty v belfastské Hooker Street. Na začátku léta 1969, jakmile se přiblížila doba tradičních pochodů protestantského *Orange Order*, již bylo všech 3200 příslušníků RUC v oblasti plně zaměstnáno při zásazích u nepokojů, přičemž se jim nedostávalo dostatečného ochranného vybavení.⁷⁵ Během protestantských oslav vítězství oranžských vojsk Viléma III. nad katolíky Jakuba II. v bitvě u řeky Boyne 12. července 1690 došlo k dalším střetům v L'Derry a katolíci ve čtvrti Bogside se v očekávání dalších bojů organizovali v Občanské obranné sdružení Derry (*Derry Citizen's Defence Association*, DCDA), militantní verzi předchozích občanských sdružení, jež si dala za cíl připravit obranu čtvrti při očekávaných nepokojích kolem 12. srpna 1969. Vůdci DCDA Seán Keenan a Paddy Doherty požádali dublinskou IRA o ozbrojenou pomoc. Vedoucí IRA Cathal Goulding nicméně jejich žádosti vyhovět odmítl.⁷⁶

Zlomovou událostí léta 1969, potažmo celé severoirské krize, se pak staly nepokoje, které vypukly při pochodu 15 000 oranžských *Apprentice Boys*, kteří se za tímto účelem sjeli z celého Severního Irska do L'Derry.⁷⁷ 12. srpna 1969, během pochodu oslavujícího úspěšný odpor protestantů při obležení města v letech 1688 až 1689, provedli oranžisté také rituál házení pencí z městských hradeb směrem ke katolické čtvrti Bogside. Provedení tohoto tradičního aktu si katolíci vyložili jako otevřený výsměch.⁷⁸ Poté, co katolíci zareagovali házením lahví a kamení na zpět na průvod, vypukly nepokoje obrovských rozměrů, které přerostly v třídní pouliční bitvu mezi katolíky a příslušníky RUC následovanými civilními lojalisty. Protestanté, zvláště policejní velitelé, se domnívali, že postupují proti organizované akci IRA a boje tak nabraly naprosto brutální podoby.⁷⁹ Během nepokojů mezi 12. a 15. srpnem 1969 v L'Derry zemřelo 8 lidí, 750 bylo zraněno, 180 obydlí bylo zcela zdemolováno a 90 vyžadovalo zásadní opravu. V reakci na dění v L'Derry vypukly nepokoje také v Belfastu, kde třídní vlna násilí vyhnala z domovů zhruba 1800 rodin, z toho

⁷⁴ BARNETT, Anthony, *People's Democracy. A discussion on Strategy*. In: *New Left Review* 55, 1969, 1, s. 6.

⁷⁵ BARDON, s. 665.

⁷⁶ Marxisticky orientované vedení IRA od poloviny 60. let 20 století prosazovalo nenásilný postup. Goulding zástupcům DCDA sdělil, že k obraně katolíků v L'Derry nemá potřebný počet lidí ani zbraní. Ó DOCHARTAIGH, *From Civil Rights*, s. 99–103.

⁷⁷ Tamtéž, s. 98.

⁷⁸ ELLIOTT, s. 417.

⁷⁹ MULHOLAND, s. 73.

1500 rodin katolických.⁸⁰ 13. srpna 1969, tedy v době, kdy v L'Derry probíhala „bitva o Bogside“, a nepokoje zasáhly i Belfast, vystoupil irský taoiseach Jack Lynch v televizním přenosu s projevem, ve kterém řekl: „Je zřejmé, že stormontská vláda nadále nemá situaci pod kontrolou. Současná situace je nevyhnutelným důsledkem politiky po desetiletí uplatňované stormontskými vládami. Je také jasné, že irská vláda již nemůže stát opodál a přihlížet zraňování nevinných lidí a možná i horšímu.“⁸¹ Poté k severoirským hranicím vyslal jednotky irské armády, které poskytly utečencům přístřeší. Lynch zároveň neúspěšně žádal OSN o vyslání mírových jednotek do provincie, protože RUC již nadále nepovažoval za nestrannou sílu a nasazení britské armády označil za nepřijatelné.⁸² Chichester-Clark požádal britského ministra vnitra Jamese Callaghana o vyslání britské armády na pomoc situaci nezvládající RUC. Callaghan příkaz k nasazení armády, navzdory názoru kabinetních kolegů i informovaných pozorovatelů, podepsal.⁸³ 14. srpna 1969 pak dorazila jednotka *Prince of Wales' Own Regiment* do L'Derry. *Second Battalion of the Queen's Regiment* přišel o den později zasáhnout do Belfastu.⁸⁴ V L'Derry prohlásili obyvatelé Bogside svou zabarikádovanou čtvrť za *Free Derry*. Pouliční boje tam po příchodu Britů, stejně jako v Belfastu poté, co vojáci oddělili katolické a protestantské čtvrti zátarasy, ustaly. Vojáci byli katolíky přivítáni s nadšením jako neutrální síla, která nemá nic společného se Stormontem ani s RUC.⁸⁵

Dne 19. srpna 1969 proběhla v Londýně schůzka mezi severoirskými a britskými ministry, jejímž výsledkem byla *Downing Street Declaration*. Dokument mluvil o tom, že „všichni občané Severního Irska mají právo na stejně rovné zacházení a nesmí být diskriminováni, a to bez ohledu na politické názory či náboženské vyznání“,⁸⁶ a zároveň ubezpečoval unionisty o trvajícím přináležetosti provincie k Velké Británii. Callaghan se pak snažil co nejrychleji pokračovat v reformách, čemuž stormontští unionisté kladli odpor. Na doporučení komise, která pod vedením lorda Hunta prošetřila policejní praktiky v Severním Irsku, pak proběhlo v říjnu 1969

⁸⁰ McKITTRICK, McVEA, s. 64.

⁸¹ *Speech by Jack Lynch, Irish Taoiseach, following violence in Derry, 13 August 1969.* <http://cain.ulst.ac.uk/issues/politics/docs/jl13869.htm> [8. 12. 2013].

⁸² BARDON, s. 668.

⁸³ LOUGHLIN, s. 62.

⁸⁴ HOLLAND, s. 50.

⁸⁵ THORNTON, Rod, *Getting it Wrong. The Crucial Mistakes Made in the Early Stages of the British Army's Deployment to Northern Ireland (August 1969 to March 1972)*. In: *Journal of Strategic Studies* 30, 2007, 1, s. 76.

⁸⁶ *Northern Ireland. Text of a Communiqué and Declaration issued after a meeting held at 10 Downing Street on 19 August 1969*, odst. (6). <http://cain.ulst.ac.uk/hms/bni190869.htm> [8. 12. 2013].

odzbrojení RUC, rozpuštění *B-Specials* a jejich nahrazení nově rekrutovanými jednotkami Ulsterského obranného pluku (*Ulster Defence Regiment*, UDR), které podléhaly britské armádě. Tyto kroky se setkaly se silným odporem loajalistů. Během potyčky loajalistické bojůvky Ulsterská dobrovolnická síla (*Ulster Volunteer Force*, UVF) s armádou a neozbrojenou RUC 9. října 1969 také padla první oběť *Troubles* z řad policie, konstábl Victor Arbuckle.⁸⁷

2.4 Britská armáda v Severním Irsku a vzestup PIRA

Bouřlivé události léta 1969 odstartovaly období zásadních proměn severoirského konfliktu. Nejviditelnější z nich byla fyzická přítomnost britské armády v ulicích L'Derry a Belfastu. Vzhledem k tomu, že nepodléhala jasnému a jednotnému vedení, byla její pozice nezávislého tělesa dohlížejícího na mír značně vratká.⁸⁸ *Honeymoon period*,⁸⁹ kterou zažívali katolíci ve vztahu k vojákům, neměla dlouhého trvání a začátek jejího konce oznámil v první polovině roku 1970 nástup Prozatímní IRA (*Provisional IRA*, PIRA) na scénu konfliktu. Mezi radikálními severoirskými republikány se utvořila opozice vůči marxisticky orientované dublinské IRA Cathala Gouldinga, jejíž přístup propagující jednotu, uměřenost a nenásilí snadno zapadal do celku severoirského hnutí za občanská práva.⁹⁰ Radikálové však v přítomnosti britské armády v provincii spatřovali možnost kýženého otevřeného střetu s Brity a „završení nedokončeného [boje za nezávislé a sjednocené Irsko] z let 1916 až 1921“.⁹¹ Již v říjnu 1969 došlo k převratu v belfastské buňce IRA a v prosinci 1969 pak proběhla v Dublinu schůzka vůdců IRA, při níž se od původní Oficiální IRA (*Official IRA*, OIRA) oddělila PIRA. Do čela *provisionals* se postavil Seán Mac Stíofáin, kolem kterého se seskupili veteráni neúspěšné kampaně z přelomu 50. a 60. let 20. století. Mezi nimi byli například Dáithí Ó Conaill, jenž dostal na starost zásobování PIRA zbraněmi, či Ruairí Ó Brádaigh, který se v lednu 1970 stal prezidentem politické strany *Provisional Sinn Féinn*, odtržené ve stejném duchu, jako v případě jejich ozbrojených složek, od původní *Sinn Féinn*.⁹² Další postup těchto militantních republikánů pak spočíval ve využití

⁸⁷ HOLLAND, s. 51.

⁸⁸ *General Officer Commanding* (GOC), generálpukovník sir Ian Freeland, vrchní velitel britských vojsk v Severním Irsku se zodpovídal třem nadřízeným zároveň. A to severoirskému premiérovi a britským ministrům obrany a vnitra. THORNTON, s. 76–77.

⁸⁹ Běžně používaný termín označující prvotní dobré vztahy mezi britskou armádou a severoirskými katolíky. Doslova „období líbánek“.

⁹⁰ Ó BROIN, Éoin, *Sinn Féinn and the Politics of Left Republicanism*, London 2009, s. 219.

⁹¹ SHANAHAN, Timothy, *The Provisional IRA and the Morality of Terrorism*, Edinburgh 2009, s. 23.

⁹² HOLLAND, s. 54–55.

situace množících se násilností na přelomu 60. a 70. let 20. století k obnovení ozbrojeného boje za vlastní cíle.⁹³ Jednalo se z jejich strany o zneužití prostoru, který otevřelo severoirské hnutí za občanská práva, jehož požadavky byly v reformách již z drtivé většiny splněny. PIRA nevznikla pouze k obraně katolických čtvrtí a existují důkazy, že její role v následném prodlužování konfliktu byla naprosto zásadní.⁹⁴ V únoru 1970 se v Dublinu severoirští nacionalisté a republikáni sešli s taoiseachem Lynchem, který jim „kategoricky vysvětlil, že Irská republika si nemůže sjednocené Irsko finančně dovolit“.⁹⁵

Již v první polovině roku 1970 se vztah mezi severoirskými katolíky a britskou armádou začal zhoršovat. Jedním z důvodů byl fakt, že odzbrojená RUC zaujala takřikajíc pozici spolujezdce a policejní role, tedy hlavně dohlížení nad sektářským násilím v L'Derry a Belfastu, jež během dubna 1970 značně zesílilo, byla přisouzena britské armádě. Na to však armáda nebyla ani vybavena ani připravena.⁹⁶ Když pak v červnu 1970 ve Velké Británii vyhrála parlamentní volby Konzervativní strana (*Conservative Party*) a britským premiérem se stal Edward Heath a ministrem vnitra Reginald Maudling, britská politika v Severním Irsku se vydala výrazně agresivnějším směrem. Na rozdíl od Callaghana, který v říjnu 1969 několikrát navštívil *Free Derry*, mluvil s místními lidmi a potřásl rukou Johnu Humovi, byl jeho nástupce podstatně odtažitější.⁹⁷ První známku přitvrzení britského přístupu je možné spatřit v tom, že 26. června 1970 byla poslankyně Devlinová odsouzena za aktivní účast při nepokojích v srpnu 1969.⁹⁸ Při přestřelce, která také v reakci na výrok soudu následovala dalšího dne po oranžistickém pochodu, v belfastské Short Strand nestačily počty britských vojáků k efektivní obraně katolíků před loajalistickým násilím a na místě zasáhla PIRA. Tím republikánská paramilitární síla v katolické komunitě značně získala na prestiži, zatímco armáda ji podstatným způsobem ztratila.⁹⁹ Definitivní rozkol mezi britskou

⁹³ Dlouhodobé cíle PIRA, jak uváděla její ustavující listina, byly: 1) chránit a ctít suverenitu a jednotu Irské republiky, 2) podpořit vznik Irské socialistické republiky v duchu proklamace z roku 1916 a 3) podpořit vznik a udržení zákonné vlády s výhradní a úplnou kontrolou nad Republikou. Ke krátkodobým cílům pak patřila jednodušší politika typu „prýč s Brity“. HORGAN, John, TAYLOR, Max, *The Provisional Irish Republican Army. Command and Functional Structure*. In: *Terrorism and Political Violence* 9, 1997, 3, s. 1–2.

⁹⁴ Argumentace je zde součástí kalibrace takzvaného standardního republikánského narativu, který násilné působení PIRA přičítá „reakci na státní represí let 1968 a 1969“ a paramilitární sbor mimo jiné označuje za ochránce katolické komunity. SHANAHAN, s. 20–39.

⁹⁵ BEW, s. 499.

⁹⁶ THORNTON, s. 76.

⁹⁷ ALONSO, s. 23; BARDON, s. 679.

⁹⁸ LOUGHLIN, s. 72.

⁹⁹ THORNTON, s. 85–86.

armádou a katolickou komunitou nastal, když mezi 3. a 5. červencem 1970 armáda uskutečnila velkou akci namířenou proti belfastské IRA. Drastické domovní prohlídky v katolické oblasti Falls Road se armádě podařilo provést po zavedení 35hodinového zákazu pohybu. Při prvním pokusu byla totiž armáda vytlačena z oblasti Lower Falls, když se do boje proti britské armádě z nouze zapojila i OIRA. Během střetů pak armáda vypálila 1500 dávek ostrých nábojů, použila velké množství plynu CS a zatkla 337 lidí.¹⁰⁰ Nasazení jednotek *Royal Scots*, tedy převážně protestantských vojáků, k prohledání katolických domů bylo necitlivou chybou. Ozbrojený boj proti oběma frakcím IRA bez rozlišování byl chybou další. Celá akce přivedla ve výsledku katolickou komunitu k přesvědčení, že britská armáda „změnila stranu“.¹⁰¹

Změny proběhly i na severoirské politické scéně, když v dubnu 1970 uspěl Ian Paisley ve volbách do Stormontu, kde ihned zahájil kampaň proti politice Chichester-Clarka. V červnu 1970 pak Paisleyho získání křesla ve Westminsteru ještě zvýraznilo odtažitý postoj protestantů k reformám, které v duchu *Downing Street Declaration* probíhaly.¹⁰² V srpnu 1970 vznikla Sociálně demokratická a labouristická strana (*Social Democratic and Labour Party*, SDLP) pod vedením Gerryho Fitta a za účasti například Johna Huma. Šlo o sekulární, modernistickou stranu, která se rychle stala hlavním hlasem katolické menšiny namísto zaniklé NP. Její popularita byla mimo jiné důkazem konečného oddělení severoirské nacionalistické politiky od katolické církve.¹⁰³ V březnu 1971 Chichester-Clark podal demisi a v čele UUP a severoirské vlády ho nahradil bývalý velitel *B-Specials* Brian Faulkner.

2.5 Internace bez soudního příkazu a incident *Bloody Sunday*

Násilí v provincii nabralo na síle a v srpnu 1970 PIRA zabila prvního neozbrojeného příslušníka RUC. První voják jí pak padl za oběť v únoru 1971 při přestřelce v belfastské oblasti New Lodge.¹⁰⁴ Počty obětí *Troubles* tomto období výrazně stouply – z 18 mrtvých v roce 1969 na 26 v roce 1970 a 186 v roce 1971.¹⁰⁵ Když na začátku července 1971 zastřelili britští vojáci při nepokojích v L'Derry dva lidi a severoirská

¹⁰⁰ CAMPBELL, Colm, CONNOLLY, Ita, *A Model for the "War Against Terrorism"? Military Intervention in Northern Ireland and the 1970 Falls Curfew*. In: *Journal of Law and Society* 30, 2003, 3, s. 343.

¹⁰¹ THORNTON, s. 87–88.

¹⁰² LOUGHLIN, s. 72.

¹⁰³ BARDON, s. 679; FRANK, *Konflikt v Severním Irsku*, s. 85.

¹⁰⁴ BEW, s. 502.

¹⁰⁵ FAY, Marie-Therese, MORRISSEY, Mike, SMYTH, Marie, *Northern Ireland's Troubles. The Human Costs*, London 1999, s. 137.

vláda odmítla událost vyšetřit, poslanci SDLP vedení Johnem Humem na protest složili své stormontské mandáty.¹⁰⁶ Tím se do té doby reformisticky laděný přístup nacionalistů přesunul do maximalistické pozice. Rozhodnutí SDLP tak výrazným dílem přispělo k vytvoření takřkajíc zákopového stavu, který se vyznačoval nehybností a silnou polarizací vztahů mezi severoirskými komunitami. Tento stav pak, zvláště po krachu sunningdalekého experimentu v květnu 1974, charakterizoval další léta *Troubles*.¹⁰⁷

Další ze zásadních událostí, které roku 1971 určily další vývoj v provnicii, se 9. srpna 1971 stalo zavedení internace podezřelých bez soudního příkazu. Faulkner tento krok, v rámci zostření boje proti terorismu a v souladu se zákonem *Special Powers Act*, ale navzdory názoru GOC Freeland a i jeho nástupce Harryho Tuza, prosadil u premiéra Heatha.¹⁰⁸ Faulkner sám jako velitel *B-Specials* tento nástroj úspěšně použil v postupu proti kampani IRA v 50. a 60. letech 20. století, nicméně bez podpory v Irské republice a v extrémně napjatých podmínkách léta roku 1971 se špatně připravená internace proměnila v politickou katastrofu. Během prvních 48 hodin trvání operace *Demetrious* bylo zatčeno 342 lidí, z toho 100 lidí pak muselo být opět propuštěno.¹⁰⁹ Celá operace se navíc soustředila výhradně na katolickou komunitu, zatímco například UVF byla z akce vynechána. Tento trend provázel internaci celým obdobím její platnosti mezi srpnem 1971 a dubnem 1975. V tomto časovém rozmezí bylo zadrženo 1981 lidí, z toho 1874 republikánských katolíků a 107 lojalistických protestantů.¹¹⁰ Zacházení s internovanými ve věznicích jako Long Kesh či na lodi Maidstone pak bylo častým předmětem stížností, protože zahrnovalo nelidské metody fyzického i psychického nátlaku a vyslýchání. Zavedení internace se okamžitě projevilo v dalším nárůstu násilí PIRA a počet explozí v srpnu 1972 narostl na 155 oproti červencovým 79.¹¹¹ Situace také přiměla 7000 katolíků ze Severního Irska k emigraci do Irské republiky a celá akce ve výsledku také vedla ke konečné delegitimizaci přítomnosti britské armády v Severním Irsku v očích katolické komunity.¹¹² SDLP v srpnu 1971 na zavedení internace zareagovala prohlášením, že dokud bude internace trvat, nebude se

¹⁰⁶ LOUGHLIN, s. 76.

¹⁰⁷ McGRATTAN, Cillian, *Nothern Ireland 1968–2008. The Politics of Entrenchment*, Basingstoke 2010, s. 56–57.

¹⁰⁸ THORNTON, 92–93.

¹⁰⁹ FAY, MORRISSEY, SMYTH, s. 27.

¹¹⁰ MULHOLAND, s. 97.

¹¹¹ SPJUT, Robert, *Internment and Detention Without Trial in Northern Ireland 1971–1975. Ministerial Policy and Practice*. In: *The Modern Law Review* 49, 1986, 6, s. 716.

¹¹² THORNTON, s. 93.

strana účastnit žádného vyjednávání. Faulkner se tak na podzim roku 1971 dostal pod dvojí tlak. Londýn od něj očekával široké zapojení katolíků do správy Severního Irska, zatímco unionisté, zvláště Paisley a Craig, volali po razantnějším postupu proti katolíkům.¹¹³ Ke konci ledna 1972, po jednáních mezi Heathem a Lynchem se již většina úředníků na britských ministerstvech vnitra a zahraniční klonila k názoru, že jedinou schůdnou cestou z krize v Severním Irsku bude dočasné zavedení přímé vlády z Londýna a poté nějaké formy vlády sdílené.¹¹⁴

Událost z 30. ledna 1972, známá jako *Bloody Sunday*,¹¹⁵ při níž příslušníci jednotky *First Battalion of the Parachute Regiment* zastřelili v L'Derry 13 civilistů a jednoho smrtelně zranili, se pak stala naprosto přelomovou. Ilegální pochod, na který incident navazoval, organizovala na protest proti internacím NICRA úzce spolupracující s OIRA. Byl to největší pochod v L'Derry od kampaně za občanská práva v roce 1969. Z Creggan Estate v oblasti *Free Derry* vyrazilo 5000 lidí směrem do centra města a po cestě počet účastníků narostl na 10 000. Vstup do centra města armáda zatarasila, a tak se průvod vydal k Rosville Street, kde řečníci přednášeli své projevy. Zde armáda vypálila ostré střely do řad civilistů.¹¹⁶ Okolnosti střelby byly několikrát vyšetřovány. Poprvé komisí lorda Widgeryho na přelomu února a března 1972. Widgery dospěl k závěru, že se vojáci při vstupu do katolické čtvrti Bogside ocitli pod palbou PIRA a stříleli proto oprávněně.¹¹⁷ Widgeryho závěr se odvíjel od stanoviska *British Information Service* zaujatého v den, kdy byla komise jmenována premiérem Heathem.¹¹⁸ Definitivní verzi toho, co se během *Bloody Sunday* událo, je závěrečná zpráva komise lorda Savilla. Komise byla jmenována v roce 1998 premiérem Tony Blairem a výsledky jejího zkoumání zveřejnil premiér David Cameron v červnu 2010. Zpráva jednoznačně označuje britské vojáky za viníky smrti zastřelených a také uvádí, že střelba byla nevyprovokovaná.¹¹⁹ Bezprostředním důsledkem *Bloody Sunday* byla mezinárodní ostuda Británie a v Dublinu byla dokonce vypálena britská ambasáda. Americká finanční sbírka PIRA *Irish Northern Aid*, zřízená Ó Conaillem v lednu 1970

¹¹³ McGRATTAN, s. 48.

¹¹⁴ BEW, s. 506.

¹¹⁵ Česky jako Krvavá neděle, často s dovětkem „v Londonderry“.

¹¹⁶ Ó DOCHARTAIGH, *From Civil Rights*, s. 246–247.

¹¹⁷ *Report of the Tribunal appointed to inquire into the events on Sunday, 30 January 1972, which led to loss of life in connection with the procession in Londonderry on that day by The Rt. Hon. Lord Widgery, O.B.E., T.D.*, odst. 54 a násl. <http://cain.ulst.ac.uk/hms0/widgery.htm> [7. 12. 2013].

¹¹⁸ McCANN, Eamonn, *Introduction*. In: McCANN, Eamonn (ed.), *The Bloody Sunday Inquiry. The Families Speak Out*, London 2006, s. 3.

¹¹⁹ *Report of the Bloody Sunday Inquiry*, s. 90 (odst. 4.1), s. 100 (odst. 5.5). http://www.official-documents.gov.uk/document/hc1011/hc00/0029/0029_i.pdf [7. 12. 2013].

v New Yorku, mezi lednem a červencem 1972 vybrala 313 000 dolarů, více než dvojnásobek částky vybrané v předchozím půlroce.¹²⁰ Následovala také nová vlna násilí v Severním Irsku, kde kampaň PIRA ještě nabyla na intenzitě. OIRA zaútočila v anglickém Aldershotu na velitelství *Parachute Regiment* bombou, která zabila sedm lidí.¹²¹ Severoirská vláda pak během února a prvních tří březnových týdnů roku 1972 týdně postupně internovala 108, 89, 89, 78, 85, 66, 104 a 76 lidí, opět často nevinných.¹²² V lojalistickém táboře byl odpovědí na republikánské násilí vznik hnutí *Vanguard* v únoru 1972 pod vedením bývalého unionistického ministra Craiga, volajícího po „likvidaci nepřátel Ulsteru“.¹²³

2.6 Zavedení přímé vlády

Nastalou situaci Londýn vyřešil 24. března 1972 oznámením pozastavení funkce severoirského parlamentu a zavedení přímé vlády nad provincií. Rozhodnutí se setkalo s odporem 100 000 unionistů, téměř desetiny protestantského obyvatelstva Severního Irsku, kteří proti němu 28. března 1972 demonstrovali před Stormontem.¹²⁴ Na konci měsíce byla přímá vláda uvedena v praxi. K tomu vytvořený post státního tajemníka pro Severní Irsko (*Secretary of State for Northern Ireland*) zaujal William Whitelaw a šéfem nového ministerstva pro Severní Irsko (*Northern Ireland Office*) se stal David Howell. Jak již bylo naznačeno, tento krok byl Brity zamýšlen jako dočasné opatření na cestě k obnovení samosprávy provincie ve stabilnější podobě.¹²⁵ Pokud měla nová samospráva mít naději na dlouhodobé trvání, musela na ní podle Londýna nutně mít podíl i katolická menšina. S tím se nedokázali smířit ani konzervativní unionisté, ani Paisleyho Demokratická unionistická strana (*Democratic Unionist Party*, DUP), zatímco Craigův *Vanguard* žádal návrat stavu před rokem 1969. S britskými návrhy tak v Severním Irsku souhlasila jen nepřítisilná, nesektářská, středostavovská Strana sjednocení (*Alliance Party*, AP) a s výhradami i radikálnější SDLP, která svůj postoj k internaci po zavedení přímé vlády poněkud změkčila.¹²⁶

Situaci komplikovala aktivita odštěpených republikánských paramilitárních sil. Zatímco OIRA v květnu 1972 „ohlásila konec palby a transformovala se

¹²⁰ HOLLAND, s. 80–81.

¹²¹ BARDON, s. 688.

¹²² SPJUT, s. 716.

¹²³ LOUGHLIN, s. 83.

¹²⁴ BARDON, s. 690.

¹²⁵ NEUMANN, s. 97.

¹²⁶ SPJUT, s. 721.

v komunistickou stranu“,¹²⁷ PIRA udělala přestávku v násilnostech jen na přelomu června a července 1972, kdy došlo i k tajnému jednání mezi Mac Stiofáinem a Whitelawem, při němž britský státní tajemník pro Severní Irsko odmítl požadavky PIRA, spočívající na příslibu úplného britské stažení do roku 1975.¹²⁸ Po krátkém příměří tak PIRA svou kampaň obnovila a 26. července 1972 v centru Belfastu bez varování odpálila 22 bomb během 65 minut, přičemž zranila minimálně 130 lidí a devět zabila.¹²⁹ Tato událost, známá jako *Bloody Friday*, znechutila kampaň PIRA velké části katolické veřejnosti. Unionisté volali po zesílení internací, u lojalistických bojůvek bylo reakcí na událost zesílené násilí. Britská armáda pak 31. července 1972 provedla mohutnou protiteroristickou operaci *Motorman*, při níž rozebrala barikády v katolických čtvrtích Belfastu a také v L'Derry, kde tím po třech letech trvání zanikla samostatná katolická enkláva *Free Derry*.

Whitelaw, který po převzetí moci v Severním Irsku začal fázovaně propouštět internované a během pěti měsíců snížil počet zadržených a internovaných na 239, po událostech léta 1972 propouštění zastavil.¹³⁰ Přesto na konci léta 1972 začala SDLP, na pobídky irského ministra zahraničí Patricka Hilleryho, s britskou vládou jednat. Whitelaw v září 1972 po konferenci v Darlingtonu vydal diskuzní materiál nazvaný *The Future of Northern Ireland*, přezdívaný *Green Paper*. V tom bylo mimo jiné uvedeno, že „jakékoliv budoucí uspořádání v Severním Irsku musí vzít v potaz vztah provincie k Irské republice“.¹³¹ Mezi výsledky bouřlivého roku 1972 v Severním Irsku tak vedle 497 mrtvých¹³² obětí násilí může být počítán i jistý průlom v politické rovině a začátek hledání konsenzu, jenž bude obsahovat irskou dimenzi. Situace v ulicích severoirských měst nicméně v letech 1972 a 1973 vypadala jako „ponurá občanská válka, pouze komplikovaná snahami britského státu působit jako mírotvůrce“.¹³³

2.7 Sunningdaleký pokus a jeho krach

Poté, co v březnu 1973 proběhlo referendum o existenci severojižní hranice, vydala britská vláda dokument *Northern Ireland Constitutional Proposals*, přezdívaný *White*

¹²⁷ FRANK, *Konflikt v Severním Irsku*, s. 97.

¹²⁸ HOLLAND, s. 88.

¹²⁹ BARDON, s. 697.

¹³⁰ SPJUT, s. 717–719.

¹³¹ *The Future of Northern Ireland. A Paper for Discussion*, odst. 78. <http://cain.ulst.ac.uk/hms0/nio1972.htm> [8. 12. 2013].

¹³² Rok 1972 byl nejkrvavějším rokem konfliktu vůbec, oběti z roku 1972 tvoří 13,9 % celkového počtu mezi lety 1969 a 1998. FAY, MORRISSEY, SMYTH, s. 137.

¹³³ BEW, s. 510.

Paper, jenž také hovořil v duchu hledání řešení obsahujícího irskou dimenzi. Březnové referendum, bojkotované většinou nacionalistů, skončilo výsledkem 97,8 % ve prospěch zachování hranice, a to hlasem 57 % severoirského voličstva.¹³⁴ Unionisté byli tedy tímto referendem opět ujištěni o neměnnosti přináležitosti Severního Irsku k Velké Británii bez souhlasu většiny jeho obyvatel. *White Paper* uváděl ochotu k „přijetí nových institucionálních opatření ke konzultaci a spolupráci na celoirské bázi“¹³⁵ a navrhoval zřídit 80členné proporčně volené shromáždění, které by nahradilo zrušený Stormont. Hume a SDLP, AP v čele s Oliverem Napierem a umírnění unionisté pod Faulknerovým vedením se rozhodli podílet na jednáních vedoucích k vytvoření takového samosprávného severoirského orgánu, který by fungoval na principu *power-sharing*, tedy s účastí katolíků i protestantů a navázáním institucionálních kontaktů s Irskou republikou. Opozici těmto aktivitám utvořili Paisleyho DUP, Craigův *Vanguard* a konzervativní křídlo UUP. Výsledky voleb do místních zastupitelstev v květnu 1973 a následně i voleb do nově ustaveného *Northern Ireland Assembly* v červnu 1973 ukázaly pomocí čísel, že samosprávný orgán Severního Irsku vznikne, ale většina unionistů je proti tomu. Již první jednání *Northern Ireland Assembly* bylo odročeno kvůli obstrukcím, které během něj DUP a *Vanguard* způsobili.¹³⁶ V listopadu 1973 se účastníkům podařilo dohodnout rozdělení postů ve sdílené exekutivě¹³⁷ a ve dnech 6. až 9. prosince 1973 pak v jihoanglickém Sunningdale proběhla závěrečná jednání mezi zástupci SDLP, AP, Faulknerových unionistů, britským premiérem Heathem a novým irským taoiseachem Liamem Cosgravem. Tato jednání našla vyjádření v dokumentu *Sunningdale Agreement*, který všichni zúčastnění 9. prosince 1973 podepsali. Šlo o dohodu na dalším postupu při organizaci vlády v rámci *Northern Ireland Assembly*. Ta měla v pod hlavičkou *Council of Ireland* sestávat ze dvou složek. Jednou z nich měl být *Council of Ministers* tvořený sedmi ministry z řad tří severoirských stran podporujících mechanismus *power-sharing* a sedmi ministry irské vlády. *Council of Ministers* měl mít výkonnou a harmonizující funkci. Druhou složkou měl být *Consultative Assembly* tvořený 30 členy irského parlamentu a 30 členy *Northern Ireland Assembly*. Funkce *Consultative Assembly* měla být poradní

¹³⁴ BARDON, s. 701.

¹³⁵ *Northern Ireland Constitutional Proposals*, odst. 5 (e). <http://cain.ulst.ac.uk/hmsoc/cmd5259.htm> [8. 12. 2013].

¹³⁶ FRANK, *Konflikt v Severním Irsku*, s. 103.

¹³⁷ Faulkner vedoucím exekutivy, Fitt jeho náměstkem, Hume ministrem obchodu, Napier ministrem spravedlnosti a vedoucím úřadu pro právní reformu.

a přezkumná.¹³⁸ V důsledku toho, že britská vláda přesně neurčila, kterých oblastí se bude výkonná moc *Council of Ireland* týkat, objevilo se u nacionalistů očekávání blízkého sjednocení Irska, zatímco v loajalistickém táboře vyvolala dohoda strach z téhož.¹³⁹ Během ledna 1974 se jednání *Northern Ireland Assembly* při pokusech o uvedení *Council of Ireland* v chod potýkala s loajalistickými obstrukcemi. V únoru 1974 vypsali premiér Heath, zápasící se stávkou britských horníků, volby do westminsterského parlamentu. Blok oponentů mechanismu *power-sharing*, tedy DUP, *Vanguard* a konzervativní unionisté pod názvem Oficiální unionistická strana (*Official Unionist Party*, OUP) pod společnou hlavičkou Rada spojených ulsterských unionistů (*United Ulster Unionist Council*, UUUC) se voleb zúčastnil od volebním heslem „Dublin Is Just a Sunningdale Away“. UUUC získal 11 z 12 westminsterských křesel určených pro zástupce Severního Irska.¹⁴⁰ Proběhla také výměna britské vlády a premiérem se stal opět Harold Wilson, který jmenoval státním tajemníkem pro Severní Irsko Merlyna Reese.

Na konci března 1974 lojalističtí dělníci, organizovaní ve skupině Ulsterské dělnické rady (*Ulster Worker's Council*, UWC), malé a do té doby neznámé a nevýznamné skupině, jež však měla podporu nejsilnější loajalistické paramilitární síly, Ulsterské obranné armády (*Ulster Defence Army*, UDA), zveřejnili požadavek na rozpuštění *Northern Ireland Assembly* a vypsání nových voleb. V květnu 1974 se pak rozhodli pod hrozbou stávky zabránit připravované ratifikaci *Sunningdale Agreement*. Ani Faulknerem vedené *Northern Ireland Assembly*, ani státní tajemník Rees nevěnovali hrozbám UWC pozornost a dohoda byla 14. května 1974 ratifikována. UWC zareagoval masivní 14denní stávkou, při níž vyřadil prakticky celý život Severního Irska z provozu. UDA stávkujícím dělníkům pomohla kontrolovat situaci za použití barikád a ozbrojených hlídek a lojalističtí vzbouřenci v provincii odstavili dodávku elektrického proudu. Současně se stávkou se po dvou letech znovu rozbujelo násilí UVF, jež 17. května 1974 zaútočila i v Irské republice a v Dublinu zabila několika explozemi 33 lidí.¹⁴¹ Premiér Wilson na stávku zareagoval 25. května 1974 vystoupením v televizním přenosu s projevem, ve kterém na adresu lojalistů řekl: „[Jsou to] lidé, kteří se přiživují na westminsterské a britské demokracii a pak

¹³⁸ LOUGHLIN, s. 96.

¹³⁹ BEW, s. 512.

¹⁴⁰ McLOUGHLIN, Peter John, *Dublin Is Just a Sunningdale Away? The SDLP, the Irish Government and the Sunningdale Agreement. Working Paper in British-Irish Studies* 82, Dublin 2007, s. 12.

¹⁴¹ HOLLAND, s. 106.

systematicky napadají demokratický systém. Kdo si myslí, že jsou?“¹⁴² Tím jakékoliv vyjednávání kategoricky odmítl. Dne 28. května 1974, po 14 dnech stávk UWC a neúspěšných žádostech na Reese, aby se stávkujícími jednal, Faulknerova vláda rezignovala. S rezignací *Northern Ireland Assembly* také skončil první pokus vyřešit severoirský „internacionalizovaný pluralitní etnonacionalistický teritoriální konflikt v silně polarizované společnosti“,¹⁴³ jak ho charakterizoval Hynek Melichar, zavedením vlády na principu *power-sharing* obsahující irskou dimenzi.

Léta 1968 až 1974 tak vymezují přelomové období v dějinách irského ostrova. Zatímco v očích katolíků pád Sunningdale znamenal zklamání nadějí na blízké sjednocení Irska, pro protestantskou komunitu symbolizoval úspěch jednotného postupu proti takovým snahám a zamezení eroze unionistických tradic, jíž přihlíželi v předchozích pěti letech.¹⁴⁴ Situace v Severním Irsku v roce 1974 se tedy sice značně lišila od té z roku 1968, nicméně dlouhodobé politické řešení, které by přijaly obě komunity, bylo zhruba stejně vzdálené. Britská vláda v polovině 70. let 20. století otázku politického řešení v Severním Irsku odsunula stranou. Neustálou finanční podporou a zaváděním reforem v sociální, hospodářské i vzdělávací sféře severoirské provincie v 70. a 80. letech 20. století však postupně docílila vyrovnání propastně rozdílných životních podmínek obou komunit, čímž bylo vytvořeno i nové prostředí pro mírové snahy v 90. letech 20. století.¹⁴⁵ Dlužno dodat, že ani značné narovnání ekonomických a do velké míry i politických podmínek v Severním Irsku konflikt mezi severoirskými katolíky a protestanty nevyřešilo. Melicharova charakteristika jejich sporu se nadále ukazuje jako výstižná, protože i v 21. století konflikt, byť v pozměněné podobě, stále pokračuje.¹⁴⁶

¹⁴² *Text of broadcast made by Harold Wilson on 25 May 1974.* <http://cain.ulst.ac.uk/events/uwc/docs/hw25574.htm> [8. 12. 2013].

¹⁴³ MELICHAR, Hynek, *Dlouhý Velký pátek. Konsocialismus a mírový proces v Severním Irsku, 1973–1998.* In: *Mezinárodní vztahy* 40, 2005, 4, s. 30.

¹⁴⁴ FRANK, *Konflikt v Severním Irsku*, s. 110.

¹⁴⁵ SCHENCKENER, Ulrich, *Making Power-Sharing Work. Lessons from Successes and Failures in Ethnic Conflict Regulation.* In: *Journal of Peace Research* 39, 2002, 2, s. 212.

¹⁴⁶ Srov. např. DIXON, Paul, GANIEL, Gladys, *Religion, Pragmatic Fundamentalism and the Transformation of the Northern Ireland Conflict.* In: *Journal of Peace Research* 45, 2008, 3, s. 419–436; McEVOY Kieran, *Beyond the Wire. Former Prisoners and Conflict Transformation in Northern Ireland*, London 2008; SMITHEY, Lee, *Unionists, Loyalists and Conflict Transformation in Northern Ireland*, New York 2011.

3 Ohlas konfliktu v Severním Irsku v Československu

3.1 Změny v Československu na přelomu 60. a 70. let 20. století a jejich dopad na média

Na přelomu 60. a 70. let 20. století, v době kdy se v Severním Irsku odehrávala výše naznačená krize, prošlo Československo neméně turbulentním obdobím. Změny v tomto období se zvláště výrazně odrazily na tvaru produkce československých médií. Státu i společnosti vládla od února 1948 Komunistická strana Československa (KSČ). Strana stála v čele Národní fronty, jejíž fungování vyloučilo možnost politické plurality. Nástup československých komunistů k moci představoval silný diskontinuitní bod ve vývoji Československa. Označil totiž začátek zavádění sovětského totalitního modelu organizace státu, hospodářství, společnosti i kultury na konci 40. a v 50. letech 20. století, což v důsledku vedlo k výraznému zaostávání Československa ve všech oblastech.¹⁴⁷ V 60. letech 20. století se pak tato nadále zesilující diskontinuita i nespokojenost obyvatelstva s ní projevovaly stále silněji. V druhé polovině dekády pak tato nespokojenost vedla reformisty i z řad straníků k výrazné kritice československého komunistického vedení. Hlasitá zásadní kritika zazněla například na IV. sjezdu spisovatelů v červnu 1967. První tajemník Ústředního výboru KSČ (ÚV KSČ) Antonín Novotný na ni reagoval postupem tvrdé ruky – uvalením stranických sankcí vůči kritikům a zákazem *Literárních novin*, „hlásné trouby“ společenské kritiky a reformních názorů. V říjnu 1967 policie tvrdě potlačila protesty studentů proti podmínkám na strahovských kolejích v Praze. Novotný nicméně ve vrcholící mocenské rozepři v samotném komunistickém vedení přišel o místo prvního tajemníka ÚV KSČ. Na tomto postu ho v lednu 1968 nahradil dosavadní první tajemník Ústředního výboru Komunistické strany Slovenska Alexander Dubček. V březnu 1968 pak byl Novotný na postu československého prezidenta vystřídán Ludvíkem Svobodou.

Pokus nového komunistického vedení o reformu totalitního systému v Československu byl formulován v *Akčním programu ÚV KSČ* z 5. dubna 1968, který předkládal plán změn v podobě jisté liberalizace podnikání, přestavby struktur k zefektivnění hospodářství, zkvalitnění školství a odstranění překážek v rozvoji

¹⁴⁷ PREČAN, Vilém, *Dimensions of the Czechoslovak Crisis of 1967–1970*. In: *Europe-Asia Studies* 60, 2008, 10, s. 1659–1664.

kultury.¹⁴⁸ V mediálním prostředí se změny nejvýrazněji projevily konečným zákazem cenzury na konci června 1968. Zákon č. 84/1968 Sb. totiž stanovil, že „cenzura je nepřijatelná“.¹⁴⁹ Tímto aktem ztratila KSČ svou, od roku 1960 ústavně zakotvenou, vedoucí pozici v řízení médií.¹⁵⁰ Dvojité tlak, jemuž pak bylo reformní vedení KSČ mezi únorem a srpnem 1968 vystaveno, tvořila široká podpora nově nezávislé československé veřejnosti reformám na jedné straně a soustavná kritika ze strany představitelů moskevského centra a dalších států východního bloku na straně druhé.¹⁵¹ Československá média v tomto období reformní proces zásadně podporovala.¹⁵² Dlouhodobě neudržitelnou dvoukolejnou celého procesu zosobnila situace při jednání československého a sovětského vedení v Čierné nad Tisou na konci července 1968. Dubčekova delegace při nich byla sovětskými zástupci nabádána k zastavení reformu, zatímco *Literární listy*, takto obnovené *Literární noviny*, otiskly článek plný podpory reformním komunistům. Ten mimo jiné pravil: „Vše oč usilujeme, dá se shrnout do čtyř slov: Socialismus! Spojenectví! Suverenita! Svoboda! [...] Jednejte, vysvětľujte, ale jednotně a bez ústupků obhajujte cestu, na kterou jsme vyšli a se které živi nesejdeme [...] Ztratit tuto jedinečnou šanci by bylo naše neštěstí a vaše hanba. Věříme vám!“¹⁵³ Řešením celé situace se však stala intervence armád pěti států Varšavské smlouvy na československé území, jež začala v noci z 20. na 21. srpna 1968 a která znamenala konec reformního procesu.

Následující období, tedy mezi třetím srpnovým týdnem roku 1968 a polovinou dubna 1969 se – slovy Viléma Prečana – „paradoxně stalo obdobím největší svobody, jakou obyvatelé Československa na dalších 20 let zažili“.¹⁵⁴ Intervence, ač z vojenského hlediska úspěšná a až na výjimku budovy Československého rozhlasu (ČsRo)

¹⁴⁸ 1968, 5. duben, Praha – Akční program KSČ. http://www.68.usd.cas.cz/files/dokumenty/edice/405_1.pdf [6. 3. 2014].

¹⁴⁹ Zákon ze dne 26. června 1968 č. 84/1968 Sb., kterým se mění zákon č. 81/1966 Sb. o periodickém tisku a o ostatních hromadných informačních prostředcích, § 1, odst. 17. <http://www.koncelik.eu/zakon-84-1968> [6. 3. 2014].

¹⁵⁰ KONČELÍK, ORSÁG, VEČEŘA, s. 187–188.

¹⁵¹ PREČAN, s. 1666–1667.

¹⁵² BEDNARÍK, Petr, GROMAN, Martin, *Role vysílacích médií v období let 1968–1969*. In: KÖPPOVÁ, Barbara, WOLÁK, Radim (ed.), *Česká média a česká společnost v 60. letech*, Praha 2008, s. 20–23.

¹⁵³ *Poselství občanů předsednictvu Ústředního výboru Komunistické strany Československa*, *Literární listy*, 26. 6. 1968, XVII (I)/zvláštní vydání, s. 1.

¹⁵⁴ PREČAN, s. 1668.

bezproblémová,¹⁵⁵ totiž vyvolala dočasný celonárodní odpor. Československá média tento odpor do značné míry stmelovala a vedla.¹⁵⁶ V případě ČsRo šlo o odmítnutí zveřejnit zprávu legitimizující intervenci. Jeho vysílání se po obsazení hlavní budovy rozhlasu na Vinohradské ulici 22. srpna 1968 pak přesouvalo do provizorních pracovišť a dále pokračovalo i z krajských studií v Čechách, na Moravě a na Slovensku až do 27. srpna 1968. Podobná situace nastala i v ČST, která za stále se ztěžujících podmínek vysílala až do 26. srpna 1968 z provizorních studií v Praze a Brně.¹⁵⁷ Obě vysílací média tak během prvního týdne intervence stále informovala posluchače a diváky o aktuální situaci. Také *Rudé právo*, tiskový orgán ÚV KSČ, které v té době vycházelo letákovou formou a ilegálně, se stavělo proti vojenskému zásahu a podporovalo Dubčekovo vedení.¹⁵⁸ Absenci politické záštity intervence v jejích prvních dnech navíc symbolizoval mimořádný sjezd KSČ, jenž se začal scházet již 22. srpna 1968 a který reformní vedení strany potvrdil a intervenci odsoudil. Až do zasedání pléna ÚV KSČ, jež na konci srpna 1968 formalizovalo kladný pohled na intervenci, tak Československo chvíli žilo – slovy Freda Eidlina – „ve dvou protichůdných, ač koexistujících realitách“.¹⁵⁹

K opětovnému převzetí kontroly nad československými médii se zástupci vedení KSČ zavázali v protokolu, jež všichni, s výjimkou Františka Kriegela, na nátlak sovětského vedení podepsali v Moskvě 26. srpna 1968.¹⁶⁰ Dva dny poté byli z ředitelských postů v ČsRo, v ČST a v Československé tiskové kanceláři (ČTK) odvoláni Zdeněk Hejzlar, Jiří Pelikán a Miroslav Sulek. Na jejich místa pak vláda dosadila své zmocněnce – v ČsRo Odonu Závodského, v ČST Bohumila Švece a v ČTK Jindřicha Suka. Na konci srpna 1968 byl založen Úřad pro tisk a informace (ÚTI), jenž se pod vedením Josefa Vohnouta ihned snažil korigovat mediální obsah. Úřad byl nicméně otevřeně kritizován jak novináři za tuto svou snahu, tak stranickými funkcionáři za to, že se mu v této snaze příliš nedařilo.¹⁶¹ Zákon č. 127/1968 Sb.,

¹⁵⁵ Detailně k bojům o budovu Československého rozhlasu srov. např. BOUČEK, Zdeněk, HUBIČKA, Jiří, *Období normalizace 1968–1989*. In: JEŠUTOVÁ, Eva (ed.), *Od mikrofonu k posluchačům*, Praha 2003, s. 338–345.

¹⁵⁶ KONČELÍK, ORSÁG, VEČEŘA, s. 190.

¹⁵⁷ BEDNAŘÍK, GROMAN, s. 24–26.

¹⁵⁸ KONČELÍK, ORSÁG, VEČEŘA, s. 191.

¹⁵⁹ EIDLIN, Fred, 'Capitulation', 'Resistance' and the Framework of 'Normali-Zation'. *The August 1968 Invasion of Czechoslovakia and the Czechoslovak Response*. In: *Journal of Peace Research* 18, 1981, 14, s. 319.

¹⁶⁰ *Protokol o jednání delegace ČSSR a SSSR (tzv. Moskevský protokol)*, odd. 4, odd. 6. http://www.totalita.cz/txt/txt_prot_mosk_1968.php [6. 3. 2014].

¹⁶¹ KONČELÍK, ORSÁG, VEČEŘA, s. 193.

nahrazující výše zmíněný zákon z června 1968, pak v polovině září ukončil svobodu tisku a opět zavedl cenzuru.¹⁶² Na přelomu let 1968 a 1969 pak ještě novináři působili v „relativně otevřeném a svobodném prostředí“,¹⁶³ navzdory pokusům režimu nastavit mu bariéry. Zásadním zlomovým bodem v otázce československých médií konce 60. let 20. století se stala situace po sebeupálení Jana Palacha, jehož pohřeb „se stal jedním posledních masových projevů odporu proti postupující normalizaci“.¹⁶⁴ Snaha žurnalistů podat nezkreslené zprávy o Palachově smrti na konci ledna 1969 vyvolala první personální čistky v ČsRo, v ČST i v tisku. Druhá vlna čistek pak v médiích proběhla v dubnu 1969. Záminkou pro ni byla výhra československého týmu v hokejovém zápase nad týmem sovětským. Způsob, jakým zejména tisk informoval o vybití výlohy sovětského Aeroflotu, podrobilo stranické vedení tvrdé kritice.¹⁶⁵

Poté, co 17. dubna 1969 nahradil Dubčeka ve funkci prvního tajemníka ÚV KSČ Gustáv Husák, se nové promoskevsky orientované vedení strany vydalo směrem k obnovení kontroly nad celou československou společností – zde je možné spatřit počátek tak řečené normalizace. V případě médií pak namísto spoléhání na cenzuru zvolilo „jiné, skryté, avšak neméně efektivní formy [jejich] řízení“.¹⁶⁶ Ty spočívaly zejména v důsledném odstranění lidí, kteří podporovali reformní proces a jejich nahrazení poslušnými, kteří byli ochotni plnit příkazy, a to „bez ohledu na to, zda jim věřili“.¹⁶⁷ Novináři sami pak měli dále „prosévát své řady a nedostatečně loajální členy z [nich] eliminovat“.¹⁶⁸ 19. dubna 1969 tak byl odvolán šéfredaktor *Rudého práva* Jiří Sekera a byl nahrazen Miroslavem Mocem. V polovině května 1969 pak deník otiskl prohlášení *Slovo do vlastních řad* adresované „kolegům novinářům a pracovníkům čs. tisku, rozhlasu, televize a zpravodajského filmu.“¹⁶⁹ Jeho prostřednictvím se desítky novinářů přihlásily ke kritice vývoje v Československu po lednu 1968. Personální změny proběhly také v redakcích deníku *Mladá fronta*, jenž byl vydáván Socialistickým svazem mládeže, deníku *Práce* a dalších stranických i regionálních periodik. V červnu

¹⁶² Zákon ze dne 13. září 1968 o některých přechodných opatřeních v oblasti tisku a ostatních hromadných informačních prostředků. <http://www.koncelik.eu/zakon-127-1968> [6. 3. 2014].

¹⁶³ KONČELÍK, ORSÁG, VEČEŘA, s. 195.

¹⁶⁴ BOUČEK, HUBIČKA, s. 346.

¹⁶⁵ ROHLÍKOVÁ, s. 57–58.

¹⁶⁶ CYSAŘOVÁ, Jarmila, *Československá televize a politická moc 1953–1989*. In: Soudobé dějiny 9, 2002, 3–4, s. 530.

¹⁶⁷ OTÁHAL, Milan, *Česká společnost na počátku tzv. normalizace*. In: TŮMA, Oldřich, VILÍMEK, Tomáš, *Pět studií k dějinám české společnosti po roce 1945*, Praha 2008, s. 36.

¹⁶⁸ BOUČEK, HUBIČKA, s. 346.

¹⁶⁹ *Slovo do vlastních řad*, *Rudé právo*, 17. 5. 1969, XLIX/114, s. 1, 2.

1969 nahradil Odonu Závodského na ředitelském postu v ČsRo Bohuslav Chňoupek.¹⁷⁰ Pod jeho vedením pak personální čistky pokračovaly. Dny prvního výročí srpnové intervence byly v ČsRo vyhlášeny za nepracovní a provoz rozhlasu zajišťovali „jen politicky nejspolehlivější pracovníci“.¹⁷¹ V listopadu 1969 se pak vedení ČsRo veřejně distancovalo od rozhlasového vysílání v roce 1968.¹⁷² V ČST byl Švecův nástupce, pro vedení KSČ stále příliš mírně postupující, Josef Šmíd majer v srpnu 1969 vystřídán Janem Zelenkou. Zaměstnanci ČST na jeho nástup do ředitelského postu zareagovali pasivní rezistencí a Zelenkovi se v televizi podařilo personálními výměnami zjednat „kádrový pořádek“ až na začátku roku 1970.¹⁷³ ČTK pak, jako výhradní distributor zpravodajství zahraničních agentur, dostala v prosinci 1969 také nového ředitele, Otakara Svěřčinu, jenž ve funkci zůstal až do roku 1989. Ten pak na začátku roku 1970 také vyměnil šéfredaktory jednotlivých redakcí a desítky zaměstnanců pak z ČTK odešly, nebo byly přeřazeny k horší práci.¹⁷⁴ Ze Svazu českých novinářů bylo na podzim roku 1969 vyloučeno přes 800 členů, z toho 255 pod označením „agresivní pravičáci“.¹⁷⁵

3.2 Normalizační média

Rozsáhlá opatření zavedená po srpnu 1968 měla a splnila cíl zabezpečení rozhodující pozice KSČ při řízení a kontrole médií. Dokladem tohoto postupu bylo například znění realizační směrnice květnového pléna ÚV KSČ roku 1970, v níž komunistické vedení mimo jiné samo sobě gratulovalo slovy: „Jestliže v roce 1968 byly sdělovací prostředky hlavní ideově politickou a organizační základnou protistranických opozičních sil, podařilo se rozhodující část z nich v poměrně krátké době převést na pozice marxismu-leninismu a internacionalismu.“¹⁷⁶ Na zasedání ÚV KSČ v červnu 1970 pak Husák prohlásil, že „zkušenosti z let 1968 a 1969 [ukázaly], že na hromadné sdělovací prostředky se nelze dívat jen jako na nástroj pouhé propagandy, nýbrž, že jsou mimořádně významným politicko-mocenským nástrojem“.¹⁷⁷ Čistkami v ústředním, krajských i oblastních výborech v letech 1969 a 1970 sjednocená KSČ v tomto duchu

¹⁷⁰ Chňoupek v září 1969 vystřídál Ján Riško, který ve funkci zůstal až do roku 1989.

¹⁷¹ BEDNAŘÍK, GROMAN, s. 30.

¹⁷² KONČELÍK, ORSÁG, VEČEŘA, s. 235.

¹⁷³ CYSAŘOVÁ, s. 532.

¹⁷⁴ KONČELÍK, ORSÁG, VEČEŘA, s. 211–212.

¹⁷⁵ ROHLÍKOVÁ, s. 59.

¹⁷⁶ OTÁHAL, Milan, NOSKOVÁ, Alena, BOLOMSKÝ, Karel, *Svědectví o duchovním útlaku 1969–1970. Dokumenty*, Praha 1993, s. 92.

¹⁷⁷ CYSAŘOVÁ, s. 537.

ovládla jak tisk, tak rozhlas a televizi.¹⁷⁸

Postoj normalizační moci k médiím pak byl s konečnou platností vtělen do masově šířeného dokumentu *Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po XIII. sjezdu KSČ* z konce roku 1970. Dokument kodifikoval režimní interpretaci událostí v Československu v letech 1968 až 1970 i těch, jež jim předcházely. Jako takový se stal závazným vzorem pro oficiální politicky zaměřené texty pro celou následující dobu „reálného socialismu“, tedy až do roku 1989.¹⁷⁹ Činnost médií v prvních dnech intervence označil za „smršť šovinistické demagogie, která měla zabránit tomu, aby českoslovenští občané nerozpoznali [sic] správnou dělicí čáru třídního boje“.¹⁸⁰ A dále uváděl, že „sdělovací prostředky [...] se nikdy nesmí vymknout řízení a kontrole marxisticko-leninské strany a socialistického státu, nemá-li se věc socialismu dostat do vážného nebezpečí“.¹⁸¹ Proměnu charakteru československých médií na přelomu 60. a 70. let 20. století trefně vystihl Jakub Železný slovy o tom, že „zatímco v roce 1968 patřily sdělovací prostředky v Československu k nejsvobodnějším oblastem, po nástupu husákovského vedení se [...] postupně staly jedním z nejkonzervativnějších prostředí.“¹⁸²

Nástupnický orgán ÚTI, při federalizaci republiky v lednu 1969 vzniklý Český úřad pro tisk a informace (ČÚTI),¹⁸³ nastavil přísná pravidla pro novinářskou činnost. Při jejich nedodržení přistoupil ČÚTI k uvalení sankcí na vydavatele či šéfredaktora. Mezi důvody k zavedení sankcí patřilo mimo jiné jak „nahrávání západní propagandě“,¹⁸⁴ tak „opomenutí kritiky kapitalistických zemí při informování o určitém problému nebo události“.¹⁸⁵ Tvar produkce médií ovlivňovaly nejen hrozba sankcí a obnovená cenzurní opatření, ale i samotné prostředí normalizačních médií, po čistkách roku 1969 zbavené protirežimních hlasů. To autory příspěvků vedlo k silné autocenzuře, což dokládají i slova předního představitele normalizačního vysílání ČST Oldřicha

¹⁷⁸ K bojům uvnitř KSČ a stranickým čistkám srov. OTÁHAL, s. 15–32.

¹⁷⁹ Srov. KRAUS, Jiří, *Poučení z krizového vývoje z 10. 12. 1970 jako politický diskurz*. In: KÖPPOVÁ, Barbara, WOLÁK, Radim (ed.), *Česká média a česká společnost v 60. letech*, Praha 2008, s. 68–76.

¹⁸⁰ *Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po XIII. sjezdu KSČ*, s. 19. http://www.dejinyksc.usd.cas.cz/vnitrostranicke-informace-sekretariatu-uv-ks/doc_details/137-poueni-z-krizoveho-vyvoje-ve-stran-a-spolenosti-po-xxiii-sjezdu-ks.html [6. 3. 2014].

¹⁸¹ Tamtéž, s. 17. V původním textu výrazně tučným písmem.

¹⁸² ŽELEZNÝ, Jakub, *Mediální kampaň proti Chartě 77 jako vrcholný příklad komplexní komunistické propagandy období tzv. normalizace*. Rigorózní práce, Praha 2011. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd. Vedoucí práce PhDr. Barbara Köpplová, CSc., s. 20.

¹⁸³ ČÚTI vedl od dubna do září 1969 Josef Havlín. Poté se předsedou úřadu stal Vlastimil Neubauer, jenž ve funkci zůstal do roku 1989.

¹⁸⁴ ROHLÍKOVÁ, s. 64.

¹⁸⁵ Tamtéž.

Vejvody: „Já mohu říct zcela otevřeně, že tady cenzura neexistovala. Protože tady byla tak silná autocenzura, že každý, kdo byl aspoň trochu inteligentní, tak věděl, co si může dovolit a nemělo cenu si na něco hrát, nebo pod řádkama a tak...“¹⁸⁶ Zahraniční zpravodajství přicházelo do normalizačního Československa přes stále zpravodaje mezinárodní redakce ČTK, takto spolupracovníky Státní bezpečnosti.¹⁸⁷ Ti byli umístěni nejen v hlavních městech socialistických států, v sídlech mezinárodních organizací, ale také v Londýně, odkud nejčastěji přicházely informace o dění v Severním Irsku.¹⁸⁸ Vedle pravidel ČÚTI, oficiální cenzurní praxe a silné autocenzury také *Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po XIII. sjezdu KSC* nabádalo novináře k „zastrašování čímkoliv, co pochází ze států s demokratickým politickým systémem“.¹⁸⁹ Všechny tyto faktory pak určovaly tvar dobových zpráv o severoirském konfliktu v normalizačních československých médiích.

3.2 Obraz severoirského konfliktu v československých médiích v 60. a 70. letech 20. století

Ve vývoji způsobu, jakým se konflikt v Severním Irsku postupně zobrazoval v měnícím se Československu na přelomu 60. a 70. let 20. století, je možné rozlišit několik dílčích období. Prvním z nich je vstup konfliktu do československého mediálního prostředí ke konci roku 1968, kdy se situace v Severním Irsku začínala drammatizovat a kdy se zprávy o ní poprvé dostaly na stránky československého tisku. Fungování médií se nicméně, v důsledku radikálních změn roku 1968 v samotném Československu, během následujícího roku proměnilo. Dopad této proměny je tedy možné spatřit již zhruba ke konci roku 1969, kdy československá média se severoirským konfliktem postupně začínala pracovat jako s protibritským, protikapitalistickým a protizápadním propagandistickým materiálem. Která místa budou kritizována, tedy severoirská unionistická vláda a Britové, bylo zřejmé. Nicméně, média vzhledem k tomu, že irské komunistické hnutí, byť v Československu hojně medializované, mělo na ostrově zanedbatelnou politickou sílu,¹⁹⁰ v této fázi patrně postrádala aktivní protipól kritizovaným. V polovině roku 1970 ho definitivně našla v severoirském hnutí za

¹⁸⁶ ŽELEZNÝ, s. 21.

¹⁸⁷ ROHLÍKOVÁ, s. 65.

¹⁸⁸ Zpravodajové ČTK byli dále v Paříži, Bonnu, Římě, Dillí, Bejrútu, Mexiku, Pekingu a Káhiře a dalších zemích Asie, Afriky a Latinské Ameriky.

¹⁸⁹ ŽELEZNÝ, s. 20.

¹⁹⁰ COAKLEY, John, *Minor Parties in Irish Political Life. 1922-1989*. In: *The Economic and Social Review*, 21, 1990, 3, s. 284–285. Srov. níže.

občanská práva a jejím symbolem se pro ně stala Bernadette Devlinová. Tu pak československá média vynášela tak, jako unionisty a Brity zatracovala. Celý problém byl také čím dál silněji vykládán v duchu marx-leninského materialismu. Československý pohled na severoirský konflikt se tím ustavil do podoby, ve které pak sledoval veškeré další dění v provincii. Toto jeho pojetí se zobrazilo nejzřetelněji během roku 1972. Konflikt se tehdy totiž stal jedním z hlavních témat zahraničního zpravodajství. Definitivním důkazem rigidity přístupu československých médií k němu se stalo jejich podání prvního pokusu o vyřešení severoirského problému sdílením vlády mezi unionisty a nacionalisty s implementací irské dimenze, tedy poměrně světlé chvíle britské politiky v Severním Irsku, v letech 1973 a 1974.

3.2.1 Nepokoje let 1968 a 1969

Československá média se dění na severu irského ostrova v prvních deseti měsících roku 1968 ještě téměř nevěnovala. V *Rudém právu* se v lednu 1968 v rubrice *24 hodin v zahraničí* objevila blíže nekomentovaná zmínka o výbuchu v Belfastu, k němuž došlo v bezprostřední blízkosti generálního štábu územní armády.¹⁹¹ *Mladá fronta* přinesla zprávu o témže výbuchu v Belfastu s poznámkou: „V Severním Irsku jsou různé teroristické akce dosti časté. Připisují se obvykle nacionalistickému hnutí, které usiluje o odtržení Severního Irsku od Velké Británie a o jeho spojení s Irskou republikou.“¹⁹² Událost, která, jak bylo výše uvedeno, upozornila svět na severoirský konflikt, tedy střet demonstrantů za občanská práva s policií v L'Derry 5. října 1968, se objevila v *Rudém právu* dva dny na to, opět jako součást *24 hodin v zahraničí*, v podobě zprávy o incidentech, které „v noci na neděli propukly v severoirském městě Londerry [sic] kde již v sobotu bylo při srážkách mezi policií a asi tisíci účastníky demonstrace za lidská práva zraněno na 30 lidí. Rozhněvaný dav převrátil hasičský vůz, který vyjel do ulic po falešném poplachu. Tři hasiči byli zraněni“.¹⁹³ Poté frekvence zpráv o severoirském konfliktu v československém masovém tisku pozvolna stoupala. 14. října 1968 šlo o informaci o vybití oken britského velvyslanectví v Dublinu, činu irských demonstrantů, protestujících proti „diskriminaci římskokatolické menšiny v britském Severním Irsku“,¹⁹⁴ zatímco celou akci organizovala „skupina bojovníků za lidská

¹⁹¹ *24 hodin v zahraničí*, Rudé právo, 15. 1. 1968, XLVIII/14, s. 3.

¹⁹² *Výbuch v Belfastu*, Mladá fronta, 15. 1. 1968, XXIV/14 (7151), s. 2.

¹⁹³ *24 hodin v zahraničí*, Rudé právo, 07. 10. 1968, XLIX/279, s. 3.

¹⁹⁴ *24 hodin v zahraničí*, Rudé právo, 14. 10. 1968, XLIX/282, s. 3.

práva“.¹⁹⁵ Během listopadu 1968 se v *Rudém právu* objevily zprávy o jednání britského premiéra Wilsona s Lynchem a O’Neillem. První z nich, pod titulkem *Před sjednocením Irska?*, citovala slova taoiseacha Lynche o tom, že „skončit s rozdělováním Irska [...] je nevyhnutelnou podmínkou řešení problému Severního Irska“.¹⁹⁶

První pokus o vystižení podstaty severoirského konfliktu na stránkách československého tisku zveřejnilo *Rudé právo* 6. listopadu 1968 v článku *Wilson jedná o Severním Irsku*. Po upřesnění, že Severní Irsko „má z historických důvodů svou vlastní vládu a parlament, které nesou odpovědnost za vnitřní záležitosti země“¹⁹⁷ uvedlo, že „demonstrace měly původně náboženský charakter, avšak během několikadenních nepokojů [...] vystoupil do popředí sociální prvek. Katolická většina v tomto hrabství protestovala proti diskriminaci v zaměstnání, v bytové otázce apod“.¹⁹⁸ Takto byl poprvé představen způsob náhledu na severoirský konflikt, který charakterizoval československé zpravodajství o dění v Severním Irsku. První detailnější popis stížností katolíků se na stránkách *Rudého práva* objevil 21. listopadu 1968 v rubrice *24 hodin v zahraničí* v poznámce ke zprávě o pokračujících nepokojích o tom, že „nespokojení Severoirčané [...] žádají stejné hlasovací právo pro všechny občany. Podle nynějšího zastaralého volebního zákona někteří ‚majetní‘ jedinci mají šest nebo i osm hlasů“.¹⁹⁹ Londýnský dopisovatel *Rudého práva* Stanley Harrison, popsal na začátku prosince 1968 situaci slovy: „V řadě severoirských měst se vládne stylem amerického Tammany Hallu. Moc mají v rukou pravicové toryovské obchodní skupiny. Jsou tradičně protestantské, zatímco pracující jsou v převážné většině katolíci. Přes ‚náboženské‘ zabarvení se nynější problémy týkají především bytové otázky a zaměstnanosti [...] a teprve potom starých národních křivd. Severní Irsko je dodnes něco jako soukromá rezervace anglických toryů a vojenské kasty.“²⁰⁰

Na přelomu let 1968 a 1969 sledoval československý tisk vývoj v provincii blíže. V prosinci 1968 se na stránkách *Rudého práva* a *Mladé fronty* objevily články, které totožnými slovy informovaly o srážkách katolíků s policií v L’Derry a Dungannonu a také poopravily počet zraněných v L’Derry 5. října 1968 z 30 na 80.²⁰¹

¹⁹⁵ Tamtéž.

¹⁹⁶ *Před sjednocením Irska?*, *Rudé právo*, 1. 11. 1968, XLIX/298, s. 6.

¹⁹⁷ *Wilson jedná o Severním Irsku*, *Rudé právo*, 6. 11. 1968, XLIX/302, s. 6.

¹⁹⁸ Tamtéž.

¹⁹⁹ *24 hodin v zahraničí*, *Rudé právo*, 21. 11. 1968, XLIX/315, s. 7.

²⁰⁰ HARRISON, Stanley, *Irský neklid*. *Rudé právo*, 3. 12. 1968, XLIX/325, s. 6.

²⁰¹ *Nepokoje v Severním Irsku*, *Rudé právo*, 6. 12. 1968, XLIX/328, s. 7; *Nepokoje v Irsku*, *Mladá fronta*, 6. 12. 1968, XXIV/332 (7458), s. 4.

Téhož měsíce otisklo *Rudé právo* také článek, který přinesl informace o O’Neillově televizním vystoupení a za nejožehavější problém provincie označil zákon o volebním právu.²⁰² Vynucené demisi ministra Craiga se věnoval článek s titulkem *Před vládní krizí v Severním Irsku?*, jenž se stal prvním na toto téma na přední straně *Rudého práva*, a který uváděl, že Craig musel svůj ministerský post opustit na O’Neillův nátlak „pro své názory, které by mohly ohrozit dobré vztahy Severního Irsku k ústřední londýnské vládě“²⁰³ a že „Craigovi je vytýkán především nacionalismus“.²⁰⁴ Upozorňoval také na možnost vzniku vládní krize po Craigově odchodu z vlády. Krvavý průběh novoročního pochodu PD přiblížilo *Rudé právo* článkem věnovaným incidentu v Magheře.²⁰⁵ *Mladá fronta* o dva dny později líčila jak „protestantští Irové“²⁰⁶ napadli protestní pochod katolíků. Navzdory předchozím tvrzením o sociálním původu rozbrojů uváděl československý tisk tyto zprávy pod hlavičkou „náboženských šarvátek v Irsku“.²⁰⁷ Určitá novinářova nejistota, tentokrát v otázce rozlišení znesvářených stran, je patrná i v případě zprávy o údajné Craigově výzvě na adresu svých přívrženců, aby „byli připraveni k hájení irského nacionalismu.“²⁰⁸

Rozpuštění severoirského parlamentu v únoru 1969 a novým volbám připsaly rozhlasové *Zprávy v 15:00* „rozhodující význam jak pro politický osud severoirského premiéra, tak i pro vládnoucí unionistickou stranu, která v Severním Irsku vládne už téměř 50 let“.²⁰⁹ Harrison dva dny poté čtenářům *Rudého práva* charakterizoval unionistickou vládu po svém. Psal mimo jiné, že „nikde v širokém britském koloniálním světě – kromě Rhodesie, která má podobnou historii dobývání cizími vetřelci a usedlíky – nenajdete tak zazobanou skupinu sociálních a politických reakcionářů. Jejich základním způsobem života byla vždy úzkoprsá forma protestantismu a kult politického útlaku, který nemá nic společného s náboženstvím a je zaměřen hlavně na potlačování katolických pracujících a rolnictva“.²¹⁰

Zhoršující se severoirská situace přilákala na konci dubna 1969 opět větší

²⁰² *Situace v Severním Irsku se přiostrhuje*, *Rudé právo*, 11. 12. 1968, XLIX/332, s. 6.

²⁰³ *Před vládní krizí v Severním Irsku?*, *Rudé právo*, 12. 12. 1968, XLIX/333, s. 1.

²⁰⁴ Tamtéž.

²⁰⁵ *Náboženské nepokoje v Severním Irsku*, *Rudé právo*, 4. 1. 1969, XLIX/3, s. 5.

²⁰⁶ *Protestanti v útoku*, *Mladá fronta*, 6. 1. 1969, XXV/4 (7481), s. 2.

²⁰⁷ Tamtéž.

²⁰⁸ *Neklidné Irsko*, *Rudé právo*, 23. 1. 1969, XLIX/19, s. 7.

²⁰⁹ *Zprávy v 15:00*, Československý rozhlas (dále jen ČsRo), 4. 2. 1969. Archiv Českého rozhlasu, Praha (dále jen AČRo), Automatizovaný informační systém (dále jen AIS), identifikace zvukového souboru (dále jen id) ACZ00026/4.

²¹⁰ HARRISON, Stanley, *Severoirská krize vrcholí*, *Rudé právo*, 6. 2. 1969, XLIX/31, s. 7.

pozornost československých médií. V *Mladé frontě* se 21. dubna 1969 objevila první z kratičkových zpráv, které v následujících letech již stránky československých novin již neopustily. Zněla: „Počet raněných při nepokojích v severoirském městě Londonderry dosáhl v neděli 260 osob. Mezi nimi bylo téměř 180 policistů.“²¹¹ Strohý výčet zraněných, později i mrtvých, účastníků nepokojů s několikaslavným doprovodem či bez jakéhokoliv dalšího komentáře je modelovou ukázkou toho, jak československý tisk postupně sčítal oběti severoirského konfliktu. Počet informací přinášených ze severu irského ostrova nicméně v průběhu roku 1969 kvantitativně značně vzrostl. O něco barvitější komentář nárůstu severoirského násilí přinesl toho samého dne redaktor Československého rozhlasu Stanislav Kužel. Uvedl počet 260 raněných a po zmínce o tom, že „jak katoličtí tak protestantští kněží, kteří za jiných okolností na sebe chrlí oheň a síru, vyzvali své ovečky, aby se neúčastnily pouličních demonstrací a nedopouštěly se násilných činů“, popsal nelehkou pozici O’Neilovy vlády tak, že „se [severoirská vláda] snaží dělat některé ústupky katolíkům, ale extremistické protestantské síly pak klidně osočí předsedu své unionistické strany jako slizkou dvouhlavou ropuchu a pak vhodí několik zápalných lahví na katolické objekty, jak se tomu stalo včera“.²¹² Téhož dne se v *Rudém právu* poprvé objevilo jméno právě zvolené poslankyně Devlinové, jež „označila nepokoje za počátek občanské války v Severním Irsku“.²¹³ Rozhlasový pořad *Svět dnes večer* pak toho dne shrnul situaci slovy: „V Severnom Írsku došlo k ďalším nepokojom, ktoré signalizujú nebezpečenstvo občanskej vojny.“²¹⁴

Vystoupení „Bernadetty Davlinové [sic]“²¹⁵ v Dolní sněmovně britského parlamentu se věnoval Ota Václavík v článku *Rudého práva* s názvem *Výbušná situace v Severním Irsku*. Představil její zvolení na úkor kandidátů Unionistické strany jako „senzaci“²¹⁶ a také jako „výraz odporu proti severoirské konzervativní vládě, jež je zcela v rukou unionistických protestantů, kteří jsou u moci v důsledku nedemokratického volebního systému a potlačování občanských práv části

²¹¹ *Mladá fronta*, 21. 4. 1969, XXV/93 (7570), s. 2.

²¹² *Rozhlasové noviny*, ČsRo, 21. 4. 1969, AČRo, AIS, id ACZ00069/3.

²¹³ *Počátek občanské války v Severním Irsku?*, *Rudé právo*, 21. 4. 1969, XLIX/93, s. 1. Není bez zajímavosti, že v témže článku z přední strany tiskového orgánu ÚV KSČ je uvedeno, že „počet zraněných dosáhl v neděli 26 osob, mezi nimi bylo téměř 180 policistů“. Tamtéž.

²¹⁴ *Svět dnes večer*, ČsRo, 21. 4. 1969, AČRo, AIS, id ACZ00070/3.

²¹⁵ VÁCLAVÍK, Ota, *Výbušná situace v Severním Irsku*, *Rudé právo*, 24. 4. 1969, XLIX/96, s. 7.

²¹⁶ Tamtéž.

obyvatelstva²¹⁷ a označil to za „protibritský akt, neboť i občané Severního Irsku (patřícího Velké Británii) se cítí pochopitelně více Iry (jako jejich bratři žijící na jihu ve svobodné Irské republice) než Britů.“²¹⁸ Pozastavil se také nad tím, že „Velká Británie, která se pokládá za stát s vyvinutým demokratickým systémem, má a udržuje dosud v jedné zemi na britských ostrovech systém horší, než byl v dřívějších britských koloniích“. Ve Václavíkově článku se poprvé objevil rovněž postoj severoirských komunistů k situaci: „Severoirští komunisté, kteří spolu s labouristy tvoří nejprogressivnější sílu v boji za občanská práva, usilují o vytvoření jednotné aliance levice a všech demokratických sil, neboť jen tehdy může být reakční Unionistická strana zbavena moci. Generální tajemník severoirských komunistů Hugh Moore prohlásil, že severoirská vláda by měla zajistit práci tisícům nezaměstnaných, postavit domy pro tisíce nebydlících a dát občanská práva všem.“²¹⁹

Československá média pak poměrně široce tematizovala situaci vedoucí k O’Neillově demisi z čela UP i severoirské vlády a Chichester-Clarkův nástup na jeho místo a informace ze Severního Irsku byly mezi 21. dubnem 1969 a koncem měsíce přinášeny denně. Když O’Neill z postů odstoupil, *Rozhlasové noviny* uvedly, že „protestanté pořádali ohňostroje na oslavu odchodu politika, kterého považovali za nepřijatelně mírného vůči katolíkům“.²²⁰ Fotografie slavicích protestantů se zároveň stala prvním obrázkem ze Severního Irsku na stránkách *Mladé fronty*.²²¹ Kandidáti na uprázděný O’Neillův post pak byli v pořadí *Svět dnes večer* charakterizováni takto: „Chichester-Clark, který v podstatě podporuje O’Neillovy návrhy, a Faulkner, představitel pravicového křídla strany, vystupujícího proti jakýmkoliv změnám. Britské sympatie jsou na straně prvně jmenovaného, protože Londýn je pro demokratické reformy v Severním Irsku. Není však vůbec jasné, jak tyto reformy zajistí nový premiér, který má jak u protestantů, tak u katolíků podstatně méně autority než jeho předchůdce.“²²² Douška o podpoře Londýna demokratickým reformám je ukázkou alespoň určité míry vyváženosti rozhlasového zpravodajství o situaci v Severním Irsku v době před personálními čistkami v Československém rozhlase. Chichester-Clark pak

²¹⁷ Tamtéž.

²¹⁸ Tamtéž.

²¹⁹ Tamtéž.

²²⁰ *Rozhlasové noviny*, ČsRo, 29. 4. 1969, AČRo, AIS, id ACZ00075/1.

²²¹ Popisek k fotografii zněl: „Přivřenci protestantského předáka Iana Paisleye oslavují zapalováním ohňů na ulicích Belfastu v Severním Irsku 28. 4. večer zprávu, že předseda ulsterské vlády se vzdal úřadu.“ *Mladá fronta*, 1. 4. 1969, XXV/102 (7579), s. 5.

²²² *Svět dnes večer*, ČsRo, 30. 4. 1969, AČRo, AIS, id ACZ00076/2.

byl porovnán se svým předchůdcem tak, že „stojí napravo od bývalého předsedy strany O’Neilla, který musel odstoupit právě proto, že se snažil zmírnit nesmiřitelné rozpory mezi irskými protestanty a katolíky“.²²³

Období rostoucího násilí v severoirské provincii na jaře a v létě 1969, jež vyústilo v jeho srpnový výbuch v podobě „bitvy o Bogside“, sledovala již proměňující se československá média. *Rudé právo* na konci dubna 1969 uvedlo, že „protestní akce a demonstrace dosud nenabýly větších rozměrů, zejména proto, že se dosud nezúčastnily masy protestantů a katolíků a že se požadavek sociální rovnoprávnosti nestal všeobecným. Jakmile se to stane, lze předvídat dlouhé období politických bouří“.²²⁴ Nosným tématem příspěvků *Rudého práva* o Severním Irsku v květnu 1969 se tak stala kampaň občanské neposlušnosti, kterou připravovala NICRA.²²⁵

Nepokoje v polovině července 1969 a zvýšené počty mrtvých a raněných poté opět přitáhly zájem československých zahraničních zpravodajů k Severnímu Irsku. *Mladá fronta* i *Rudé právo* přinesly informace o rozsahu nepokojů a téměř totožnými slovy uvedly, že „město Londonderry vypadalo jako bojiště. [...] Nepokoje vypukly během oslav protestantského vítězství nad katolíky ze 17. století, které popudily katolickou část obyvatelstva v Londonderry“.²²⁶ *Svět dnes večer* doplnil zprávu o uspíšeném návratu Chichester-Clarka do Belfastu z dovolené v Anglii, jež se rovněž objevila v tisku, o premiérův výrok, že „vláda nestrpí činnost neodpovědných a asociálních živlů“.²²⁷ Na konci července 1969 se poslankyně Devlinová stala terčem sarkastického sloupku *Rudého práva* nazvaného *Ze zákulisí*. Byl jí věnován následující text: „Bernadette Devlinová, 22letá poslankyně britské Dolní sněmovny za Severní Irsko, chce svou rychlou politickou kariéru náležitě komerčně využít. Píše již své paměti, vystupuje v zahraniční televizi a chystá se na přednáškové turné po Spojených státech.“²²⁸ Takto prezentoval nejmasovější československý deník v létě 1969 způsob, jakým se Devlinová snažila dostat severoirský problém do světového povědomí a získat

²²³ *Rozhlasové noviny*, ČsRo, 1. 5. 1969, AČRo, AIS, id ACZ00076/3.

²²⁴ *Politická nejistota v Severním Irsku*, *Rudé právo*, 30. 4. 1969, XLIX/101, s. 7.

²²⁵ Např. *Severní Irsko. Kampaň občanské neposlušnosti*, *Rudé právo*, 6. 5. 1969, XLIX/105, s. 7; *Severní Irsko. Kdy znovu sjede blesk?*, *Rudé právo*, 20. 5. 1969, XLIX/116, s. 7.

²²⁶ *Severoirský premiér přerušil dovolenou. Znovu nepokoje*, *Mladá fronta*, 15. 7. 1969, XXV/164 (7641), s. 5; *Nový neklid v Severním Irsku*, *Rudé právo*, 15. 7. 1969, XLIX/164, s. 7.

²²⁷ *Svět dnes večer*, ČsRo, 15. 7. 1969, AČRo, AIS, id ACZ00120/3.

²²⁸ *Rudé právo*, 26. 7. 1969, XLIX/174, s. 5.

podporu amerických Irů.²²⁹

3.2.2 „Bitva o Bogside“ a zásah britské armády

Neoddiskutovatelně zlomové události severoirské krize, tedy nepokoje a na ně navazující příchod britských jednotek do L'Derry a Belfastu létě roku 1969, nadále poutaly zájem československých zahraničních zpravodajů. Zvláště vyslání britských vojáků k zásahu v ulicích měst britského království se v československých médiích stalo velkým tématem. Již během dubna 1969 si tisk všimal zvyšujících se počtů vojáků přisouvaných do Severního Irsku ke střežení strategických objektů, které se při výbuších vodovodního potrubí u Belfastu podle médií ukázalo jako neúčinné. Útoky na vodovod, které v dubnu 1969 provedla UVF, pak československý tisk připsal působení IRA.²³⁰

V létě roku 1969 se pak severoirský konflikt dennodenně objevoval na stránkách československých novin i na rozhlasových vlnách. Příspěvky, které detailně popisovaly pouliční boje, přinášely údaje o stoupajících počtech zraněných a komentovaly neschopnost severoirské policie situaci zvládnout, tak byly od poloviny srpna do konce října 1969 významným tématem československého zpravodajství ze zahraničí. *Rudé právo* ze 13. srpna 1969 označilo nepokoje za pokračování „náboženských rozporů mezi katolíky a protestanty“²³¹ a jako rozbušku identifikovalo tradiční protestantský pochod. *Svět dnes večer* toho dne vzrušeně líčil průběh „bitvy o Bogside“: „Severoírske mesto Londonderry poskytuje dnes [...] obraz zkázy a šílenstva [...] posiaté demolovanými autami, horiacími drevenými barikádami, nespočetnými skleněnými črepami z petrolejových flaš a tisíckami vytrhaných dlažbových kociek, ktoré súperiaci extrémisti házali navzájom na seba i na policistov, ktorý proti nim používali obušky a slzotvorný plyn.“²³² Na druhý den pak přinesly obdobný obraz L'Derry i noviny.²³³

Vyslání britských vojenských jednotek dodalo podle *Světa dnes večer* ze 14. srpna 1969 vývoji událostí v Severním Irsku „nový dramatický akcent“²³⁴, když

²²⁹ Srov. např. DAVIDSON, Sara, *Bernadette Devlin. An Irish Revolutionary in Irish America*. In: *Harper's Magazine* 240, 1970, 1436, s. 78–87.

²³⁰ *Severní Irsko vře*, *Mladá fronta*, 25. 4. 1969, XXV/97 (7574), s. 5; *Další atentáty v Severním Irsku*, *Rudé právo*, 25. 4. 1969, XLIX/97, s. 7; *Další sabotáž v Severním Irsku. Kritické období*, *Mladá fronta*, 26. 4. 1969, XXV/98 (7575), s. 5, *Britští vojáci do Severního Irsku*; *Rudé právo*, 26. 4. 1969, XLIX/98, s. 7.

²³¹ *Nové nepokoje v Severním Irsku*, *Rudé právo*, 13. 8. 1969, XLIX/189, s. 7.

²³² *Svět dnes večer*, ČsRo, 13. 8. 1969, AČRo, AIS, id ACZ00136/2.

²³³ *Londonderry – město zkázy*, *Mladá fronta*, 14. 8. 1969, XXV/190 (7667), s. 5; *Bouřlivá noc v Severním Irsku. Vypálené obchody a 100 raněných*, *Rudé právo*, 14. 8. 1969, XLIX/190, s. 7.

²³⁴ *Svět dnes večer*, ČsRo, 14. 8. 1969, AČRo, AIS, id ACZ00137/2.

„severoírská vláda, ktorá včera ešte popierala, že požiadala londýnske centrum o vyslanie vojenských jednotiek, sa dnes obrátila na Londýn s oficiálnou žiadosťou o posily. Odôvodňuje to tým, že preťažená polícia nie je v stave sama zvládnuť výbušnú situáciu [...] Je však zatiaľ pochybné, či tieto opatrenia povedú k normalizovaniu situácie.“²³⁵ Zmíněna byla také jak Lynchova snaha „morálně podpořit severoírsku katolickou menšinu“ přesunutím irského vojska k severoírské hranici, což „jen priostrilo situáciu“,²³⁶ tak jeho pokus o „zmedzinárodnenie celého sporu“²³⁷ v podobe nevyslyšeného požadavku zásahu jednotek OSN.²³⁸ Rozsáhlý článok v *Mladé frontě* pak na druhý den podobným způsobem představil severoírskou krizi léta 1969 československému čtenáři.²³⁹ *Rudé právo* na závěr svého stejně rozsáhlého i strukturovaného článku nicméně ještě připojilo poznámku, že generální tajemník OSN U Thant neměl k vývoji s Severním Irskem komentář a že odmítl rovněž komentovat sovětsko-čínskou srážku na hranicích Sin-t'angu.²⁴⁰ Československý tisk přinášel ve dnech následujících po „bitvě o Bogside“ a nepokojích v Belfastu doplňující informace. Převážně šlo o zopakování stavu a aktualizované počty mrtvých a zraněných. V *Rudém právu* se pak vedle článku *Severní Irsko se stále zmítá v nepokojích* z 16. srpna 1969 objevila první fotografie ze Severního Irska zobrazující britské vojáky na ulici v L'Derry.²⁴¹ Tento typ obrázku se pak na stránkách *Rudého práva* objevoval v následujících dnech, měsících i letech často, zatímco důvod jejich přítomnosti v severoírských ulicích byl podáván jinak.

Dne 19. srpna 1969 pak *Mladá fronta* i *Rudé právo* uveřejnily prohlášení britských komunistů k situaci. Učinily tak odvoláním na noviny *Morning Star*, jejichž prodej ve Velké Británii byl již na konci 60. let 20. století malý a navzdory angažmá britských komunistů v radikalizaci odborů na počátku další dekády nadále klesal.²⁴² Oba československé deníky uvedly tvrzení *Morning Star*, že nepokoje jsou důsledkem toho, že „[severoírskou] vládu nyní ovládají nejreakčnejší živly“²⁴³ a odpovědnost za veškeré škody vzniklé při nepokojích tedy podle nich padala na severoírskou vládu.

²³⁵ Tamtéž.

²³⁶ Tamtéž.

²³⁷ Tamtéž.

²³⁸ Tamtéž.

²³⁹ *Válka v Sev. Irsku?*, *Mladá fronta*, 15. 8. 1969 XXV/191 (7668), s. 1, 5.

²⁴⁰ *Severní Irsko na pokraji občanské války*, *Rudé právo*, 15. 8. 1969, XLIX/191, s. 7.

²⁴¹ *Rudé Právo*, 16. 8. 1969, XLIX/192, s. 7.

²⁴² EADEN, James, RENTON, David, *The Communist Party of Great Britain Since 1920*, Basingstoke 2002, s. 160.

²⁴³ *Za občanská práva*, *Mladá fronta*, 19. 8. 1969, XXV/194 (7671), s. 5; *Situace v Severním Irsku stále napjatá*, *Rudé právo* 19. 8. 1969, XLIX/194, s. 7.

Československý tisk pak bedlivě sledoval londýnská jednání mezi severoirskými a britskými ministry směřující k vydání *Downing Street Declaration*. Poté, co byla dohoda podepsána, konstatoval, že Londýn přesunutím zodpovědnosti za bezpečnost provincie na britskou armádu prakticky převzal moc v Severním Irsku.²⁴⁴ Tisk dále věnoval pozornost sporům, které vyvolalo rozpuštění *B-Specials*²⁴⁵ a skepticky pohlížel na Callaghanovu návštěvu L'Derry, přičemž *Rudé právo* předem tvrdilo, že její „výsledky budou hubené“.²⁴⁶

V září a říjnu 1969 nadále tisk zhusta přinášel informace o průběhu nekončících severoirských nepokojů v podobě informací o stále rostoucích počtech potyček, výbuchů, nasazených vojáků a počtů zraněných a mrtvých. Již na začátku září 1969 konstatovalo *Rudé právo* „psychologický zlom ve vztazích mezi armádou obyvatelstvem“²⁴⁷ v souvislosti s prvním použitím slzného plynu britskými vojáky. Tisk si všímal například také dokončení stavby tříkilometrové zdi v Belfastu, jež oddělila katolické a protestantské oblasti.²⁴⁸ V československém tisku se rovněž objevila zpráva o smrti konstábla Arbucklea, prvního policisty zabitého během *Troubles*, během „noci hrůzy“²⁴⁹ v Belfastu 9. října 1969. V *Mladé frontě* vyšla čtyři dny po jeho smrti, o další den později i v *Rudém právu*, kde byla navíc opatřena komentářem připsaným novinám *The Times*: „Vražda policisty zabitého kulkou vypálenou z protestantského davu je zločin politicky tak nesmyslný, že je možno jej pokládat za akt šílenství.“²⁵⁰ Na konci října 1969 pak silný proud zpravodajství ze Severního Irsku ustal.

V prosinci 1969 agentura TASS dementovala na stránkách *Rudého práva* i *Mladé fronty* „výmysly irského listu“²⁵¹ z konce listopadu 1969 ohledně dohody o podpoře Sovětského svazu protestantské organizaci UVF. Jde o jednu z nejzmatenějších zpráv, jaké tiskové orgány ÚV KSČ a ÚV SSM ohledně konfliktu v Severním Irsku přinesly. *Rudé právo* ji otisklo v této podobě: „TASS dementoval zprávu jednoho irského listu, podle níž SSSR podporuje tzv. Sbor dobrovolníků Ulsteru,

²⁴⁴ *Londýn převzal moc*, Mladá fronta, 21. 8. 1969, XXV/196 (7673), s. 5; *Britská armáda převzala moc v Severním Irsku*, Rudé právo, 21. 8. 1969, XLIX/196, s. 7.

²⁴⁵ Např. *Různý výklad dohody*, Mladá fronta, 22. 8. 1969, XXV/197 (7674), s. 5; *Situace v Severním Irsku se opět přiosťruje*, Rudé právo, 23. 8. 1969, XLIX/198, s. 7.

²⁴⁶ *Britský ministr vnitra v Severním Irsku*, Rudé právo, 28. 8. 1969, XLIX/202, s. 7.

²⁴⁷ *Zostření situace v Severním Irsku*, Rudé právo, 9. 9. 1969, XLIX/212, s. 7.

²⁴⁸ „*Mírová zed' v Belfastu. Nové srážky mezi katolíky a protestanty*, Rudé právo, 15. 9. 1969, XLIX/217, s. 7.

²⁴⁹ *Noc hrůzy*, Mladá fronta, 13. 10. 1969, XXV/241 (7718), s. 2

²⁵⁰ Tamtéž; *Na pokraji občanské války*, Rudé právo, 14. 10. 1969, L/242, s. 7.

²⁵¹ *Výmysly irského listu*, Mladá fronta, 3. 12. 1969, XXV/284 (7761), s. 5.

který usiluje o odtržení Severního Irska od Británie.²⁵² Zmatenost zprávy spočívá v tom, že ať bylo cílem lojalistů z UVF cokoliv, určitě to nebylo zrušení svazku provincie s Velkou Británií. *Mladá fronta* pak k podobnému textu přidala poznámku, která navíc velice dobře ilustruje měnící se pohled na motivy severoirského angažmá britské armády. Uvedla: „Je zřejmé, že iniciátoři podobných lživých tvrzení se tak snaží ospravedlnit vyslání anglických vojsk k potlačení hnutí lidu Severního Irska za občanská práva.“²⁵³

Vánoční vydání *Rudého práva* roku 1969 pak zahrnuje Severní Irsko do výčtu míst mimo východní blok, kde obyvatelé stráví těžké Vánoce. Charakterizovalo rok 1969 v provincii slovy: „Zmatek, nenávisť, strach, ostnaté dráty, výstřely, krev.“²⁵⁴ Následovala stať, líčící prostřednictvím statistických dat situaci rodin, které odešly z Belfastu během letních nepokojů: „Každý sedmý z 720 osob trpí některou z nemocí vyžadující zvláštní péči: tuberkulózou, cukrovkou, padoucníci apod. Žádné z dětí, které se narodilo od srpna ženám belfastských uprchlíků, neopustilo dosud ze zdravotních důvodů nemocnice [...] Ze zkoumaných rodin nemělo 79 % k dispozici tekoucí vodu, žádná rodina koupelnu. Dvě pětiny z nich se nemají kam uchýlit, neboť jejich domy byly zničeny. Tři pětiny vyhnal strach z hrozeb. Ale dosud se nevracejí ... Přestože jsou rodiny, kde v rozšířené posteli musí spát pět příslušníků rodiny. 46 % hlav rodin nemá práci. Takový byl stav krátce před vánocemi. Zanedbaným, zapomenutým rodinám byla slíbena vydatnější pomoc. Možná se něco stihlo. Možná nikoliv. V každém případě stovky belfastských běženců na letošní vánoce nikdy nezapomenou.“²⁵⁵

3.2.3 „Irský sud prachu“ – rok 1970

Rok 1970 se v Severním Irsku nesl ve znamení začátku kampaně PIRA a další radikalizace znesvářených komunit a britská armáda byla nucena na ně reagovat. Počet násilných událostí tudíž oproti předchozím letům ještě narostl a pokrytí konfliktu v československých médiích tak nadále houstlo. Na základě dostupných archivních materiálů lze soudit, že na začátku roku 1970 se severoirskému konfliktu vedle tisku a rozhlasu začal věnovat i nejmladší československý sdělovací prostředek – Zelenkova Československá televize. 20. ledna 1970 přinesl zahraničně zpravodajský příspěvek *Televizních novin* obraz potyček mezi radikalizovanými civilisty a britskou

²⁵² *24 hodin v zahraničí*, Rudé právo, 3. 12. 1969, L/284, s. 7.

²⁵³ *Výmysly irského listu*, Mladá fronta, 3.12. 1969, XXV/284 (7761), s. 5.

²⁵⁴ *Irsko. Zlá zima pro oběti z Belfastu*. Rudé právo, 24. 12. 1969, L/302, s. 5.

²⁵⁵ Tamtéž.

armádou: „Výtržníci házeli na vojáky zápalné lahve a niekoľikrát použili dokonca i šípů s ocelovými hroty. Během pouličních bitek, které pokračují už přes týden, použili extrémisté také kulomety. Vojsko odpovídalo palbou gumovými střelami a granáty se slzotvorným plynem. Výtržníci se však ihned po rozeznání seskupovali na jiných místech a pokračovali v provokacích.“²⁵⁶ Na konci ledna a v průběhu února 1970 se v československém tisku opět objevovaly krátké zprávy o výbuších, srážkách mezi civilisty a armádou a nezbytné údaje o počtech raněných a mrtvých.²⁵⁷

V polovině března 1970 československý tisk věnoval pozornost slučovacímu sjezdu komunistů na irském ostrově. Komunistická strana Severního Irsku (*Communist Party of Northern Ireland*) se 15. března 1970 spojila s Irskou dělnickou stranou (*Irish Worker's Party*) a vytvořily Komunistickou stranu Irsku (*Communist Party of Ireland*). Tyto politické subjekty měly na irském ostrově marginální politickou sílu. Konkrétně v Irské republice nezískala komunistická strana, pod jakýmkoliv názvem, mezi lety 1951 a 1989 ve všeobecných volbách ani jednu desetinu procenta hlasů.²⁵⁸ *Rudé právo* nicméně prezentovalo sloučení irských komunistů jako naprosto zásadní událost. Dušan Rovenský, londýnský dopisovatel *Rudého práva*, vypsál důvody sjednocení a cíle nově vzniklé strany ve druhém ze dvou článků věnovaných sjezdu: „Komunistická strana Irsku byla vytvořena proto, že bylo třeba sjednotit úsilí pokrokových sil a dát podnět k jednotnému postupu při řešení naléhavých sociálních, politických a kulturních problémů, které jsou společné pro obě části Irsku [...] Hlavním úkolem strany je nezávislost pro celé Irsko.“²⁵⁹ Uvedl také, že „je téměř symbolické, že se [sjednocení] uskutečnilo právě padesát let poté, kdy britský imperialismus v ústavě zakotvil rozdělení země“.²⁶⁰ *Mladá fronta* sloučení také zmínila, a to v krátké poznámce.²⁶¹

Do poloviny roku 1970 pak všechna československá média opět přinášela časté zprávy v navzájem téměř totožném znění o severoirských nepokojích, které zvláště

²⁵⁶ *Televizní noviny*, Československá televize (dále jen ČST), 20. 1. 1970, Archiv a programové fondy České televize, Praha (dále jen APF ČT), Filmotéka, fond Šoty Televizních novin (dále jen ŠTN), košík filmového pásu (dále jen kfp) č. 35859, s. 1. Gramatické nedostatky textů podkladů jsou v citacích zachovány.

²⁵⁷ Např. *Napětí v Irsku*, *Mladá fronta*, 30. 1. 1970, XXV/25 (7808), s. 5; *V Severním Irsku znovu napětí*, *Rudé právo*, 30. 1. 1970, L/25, s. 7; *Nepokoje v Severním Irsku*, *Rudé právo*, 9. 2. 1970, L/33, s. 3; *Pumový atentát v Severním Irsku*, *Rudé právo*, 10. 2. 1970, L/34, s. 1; *Výbuch v Belfastu*, *Mladá fronta*, 21. 2. 1970, XXV/44 (7827), s. 5; *24 hodin v zahraničí*, *Rudé právo*, 27. 2. 1970, L/49, s. 7.

²⁵⁸ COAKLEY, s. 284–285.

²⁵⁹ ROVENSKÝ, Dušan, *Komunisté na severu a jihu Irsku sjednocení*, *Rudé právo*, 16. 3. 1970, L/63, s. 3. Prvním článkem byl *Slučovací sjezd irských komunistů*, *Rudé právo*, 10. 3. 1970, L/58, s. 6.

²⁶⁰ ROVENSKÝ, Dušan, *Komunisté na severu a jihu Irsku sjednocení*, *Rudé právo*, 16. 3. 1970, L/63, s. 3.

²⁶¹ *Mladá fronta*, 10. 3. 1970, XXV/58 (7841), s. 5.

o Velikonocích na konci března nabraly na síle. Televizní pořad *Stalo se ve světě*, ukazující záběry pochodujících lidí, hlídkujících vojáků a potyček, při nichž irský mladík kope do vojáka, komentoval: „Už předem se čekalo, že o Velikonočních svátcích dojde v Severním Irsku k demonstracím a nepokojům. Spory mezi katolickou a protestantskou částí obyvatelstva jsou sice víc sociální než náboženské, ale propukají s plnou silou právě o církevních svátcích. Britské jednotky, které zde od loňska udržují pořádek, měly plné ruce práce.“²⁶² O týden, šest novinových článků jak v *Rudém právu*, tak v *Mladé frontě* a několika krátkých zmínek v *Rozhlasových novinách* později doprovodil *Svět dnes večer* záběry zasahujících obrněných vozů slovy: „V Severním Irsku zůstává situace napjatá. Tuto noční srážku vyvolali katoličtí mladíci. Proti vojákům použili kamení a dokonce i lahví s hořlavinou. Jedenadvacet demonstrantů bylo zatčeno. Vláda v Londýně uvažuje vzhledem k situaci o vyslání dalších vojenských jednotek do Severního Irsku.“²⁶³

Po vítězství Konzervativní strany v britských parlamentních volbách v červnu 1970 a sestavení nové vlády došlo k výše naznačené změně britského přístupu k severoirskému problému. Již kompletně normalizovaná československá média zároveň přitvrdila ve svém přístupu ke krokům nové britské vlády. Zprávu o posílení jednotek v Severním Irsku *Rudé právo* jakoby automaticky doplnilo zmínkou o protestu před sídlem premiéra v Downing Street „proti úmyslu nové vlády obnovit dodávky zbraní do rasistické Jihoafrické republiky“.²⁶⁴ Zatčení poslankyně Devlinové za účast při srpnových nepokojích ihned tematizovaly *Rudé právo* i *Mladá fronta*.²⁶⁵ Prohlášení Komunistické strany Velké Británie, kritizující mimo jiné i způsob jejího zatčení a požadující její propuštění, se v československém tisku s odvoláním na list *Morning Star* objevilo na samém konci června 1970.²⁶⁶

Dne 1. července 1970 otisklo *Rudé právo* Rovenského článek *Irský sud prachu*, na nějž navíc upozorňoval kratší článek na přední straně.²⁶⁷ Rovenský zahájil text tisícovými počty britských vojáků v provincii a uvedl, že vojáci jsou „nenáviděni, a to

²⁶² *Stalo se ve světě*, ČST, 31. 3. 1970, APF ČT, Filmotéka, ŠTN, křp č. 34935, s. 4.

²⁶³ *Stalo se ve světě*, ČST, 6. 4. 1970, APF ČT, Filmotéka, ŠTN, křp č. 34831, s. 3.

²⁶⁴ *Heathe* [sic] *posiluje jednotky v Severním Irsku*, *Rudé právo*, 24. 6. 1970, L/148, s. 7. Zpráva komolila jméno nejen britského premiéra, generálplukovník Freeland byl uveden jako „Jan Freeman“. Tamtéž.

²⁶⁵ *Poslankyně britského parlamentu ve vězení*, *Rudé právo*, 27. 6. 1970, L/151, s. 7; *Po zatčení Devlinové*, *Mladá fronta*, 29. 6. 1970, XXV/151 (7934), s. 2.

²⁶⁶ *Na pokraji chaosu*, *Mladá fronta*, 30. 6. 1970, XXV/152 (7935), s. 5; *Severní Irsko na pokraji chaosu*, *Rudé právo*, 30. 6. 1970, L/153, s. 1, 7.

²⁶⁷ *V Severním Irsku před bouří?*, *Rudé právo*, 1. 7. 1970, L/154, s. 1.

jak unionistickými radikály, tak i širokými vrstvami obyvatelstva. Unionisté jim vytýkají, že nezjednali dostatečně rázně pořádek, obyvatelstvo je nenávidí a považuje je za vetřelce“.²⁶⁸ Věnoval se také zatčení Devlinové a poznamenal, že „někteří Irové [ji] nazývají Irská Johanka z Arku. Může se to zdát nadsazené, avšak Devlinová je svým způsobem symbolem současné irské situace. Byla postavena před soud za to, že organizovala své spoluobčany, proti kterým útočila policie. Byla odsouzena k půlročnímu vězení, ale teprve v uplynulém týdnu po svém druhém zvolení do parlamentu byla skutečně uvězněna [...] Devlinová je nejen nejmladší poslankyní britské poslanecké sněmovny, ale také jejím nejbojovnějším členem. Pochází z poměrně chudé rodiny, je sirotek a lidé si jí váží především pro její nadšení a velkou odvahu, se kterou bojuje za občanská práva těch částí severoirského obyvatelstva, které dosud tato práva nemají“.²⁶⁹ Rovenský dále uvedl, že její zatčení „bylo provedeno s bezpříkladnou tupostí, kterou je schopen pouze byrokratický policejní aparát“.²⁷⁰ Upravil také dosavadní nejistý československý způsob prezentace podstaty konfliktu: „*Konflikt v Severním Irsku není po výtce pouze náboženský a dokonce ani ne především náboženský*, jak byl například líčen i v našem tisku v roce 1969 [...] Považovat ho za náboženský by bylo chybné a znemožňovalo by to vidět jeho skutečné příčiny [...] Jde o *sociální konflikt*“.²⁷¹ Rovenský poté ukázal zmíněné „skutečné příčiny“ severoirského problému: „Země je prakticky kolonií anglických bank a průmyslových podniků, které zde vykořisťují lacinou pracovní sílu.“ Článek pak uzavřel tvrzením, že „Irové [jsou] páriové britské společnosti“.²⁷² Takto se v polovině roku 1970 pevněji ustavil oficiální československý pohled za severoirské *Troubles* – Devlinová se z mladé kariéristky stala hrdinkou boje za občanská práva a podstata konfliktu byla s konečnou platností označena jako sociální, ne náboženská. A konečně, odpovědnost za konflikt se rozšířila z beder severoirských protestantských unionistů také na bedra Britů.

Očekávání červencových nepokojů spojených s „demonstracemi ‚ranžského‘[sic] řádu“²⁷³ problematický průběh rozsáhlé operace britské armády na belfastské Falls Road mezi 3. a 5. červencem 1970, její bouřlivé následky a další letní aktivita paramilitárních organizací přitáhly k dění v Severním Irsku pozornost

²⁶⁸ ROVENSKÝ, Dušan, *Irský sud prachu*, Rudé právo, 1. 7. 1970, L/154, s. 7.

²⁶⁹ Tamtéž.

²⁷⁰ Tamtéž.

²⁷¹ Tamtéž. V původním textu zvýrazněno tučným písmem.

²⁷² Tamtéž.

²⁷³ *Belfast čeká horkou neděli*, Rudé právo, 9. 7. 1970, L/161, s. 7.

československých médií a od přelomu června a července do konce srpna 1970 se zprávy z provincie objevovaly v československých médiích s novou frekvencí.²⁷⁴ *Rozhlasové noviny* již 29. června 1970 informovaly o Freelandově rozkazu britským vojákům, aby „stříleli bez výstrah na civilní osoby, které používají střelných zbraní nebo s nimi budou přistiženy“.²⁷⁵ O samotné akci na Falls Road, počtech zadržených a uplatněném zákazu vycházení pak *Rozhlasové noviny* přinesly zprávy o pět dní později.²⁷⁶ Kritika britského postupu při domovních prohlídkách na Falls Road, kterou nejhlasitěji vyslovil Gerry Fitt, pak zarezovala v *Mladé frontě* i v *Rudém právu*, a to v podobě Fittova obvinění Britů z „plenění, krádeží peněz a rozbíjení křížů a náboženských obrazů“.²⁷⁷

Když pak mohutná přítomnost britské armády zajistila klidnější než očekávaný průběh letní sezóny pochodů, promítla se tato skutečnost do zpravodajství československého tisku.²⁷⁸ To, že se československý tisk věnoval něčemu, co se v Severním Irsku navzdory očekávání nestalo, svědčí o míře důležitosti, jaké se již v roce 1970 konfliktu v očích médií dostalo. Pořad Československé televize *Stalo se ve světě* doprovodil 20. července 1970 záběry průvodu a trosk budov zprávou: „Pod červeno-bílo-modrými vlajkami a obrazy Viléma Oranžského vytáhli protestantští obyvatelé Belfastu do ulic k tradičnímu pochodu, kterým se slaví vítězství oranžských nad katolíky v 17. století. Pro katolické Iry je výročí dosud symbolem porážky, která vedla až k tomu, že část jejich země zůstala po vyhlášení nezávislosti britskou. Očekávaly se bouřlivé nepokoje, ale osm tisíc anglických vojáků udrželo pořádek. Až po oslavách došlo k několika teroristickým akcím. Pumová exploze a létající sklo naproti bance v hlavním městě Severního Irska Belfastu zranila jednatřicet lidí, z toho devět těžce. Policie přičítá atentát na vrub některé z extrémistických organizací. Část vojáků zůstala v Severním Irsku, protože další nepokoje se očekávají.“²⁷⁹

Během srpna 1970 se pak stránkami *Rudého práva* nesly například informace o rozšíření působnosti PIRA na britskou půdu.²⁸⁰ Zmíněna byla také „protiirská

²⁷⁴ V průběhu zmíněných dvou měsíců 39 příspěvků v *Rudém právu* a 19 v *Mladé frontě*.

²⁷⁵ *Rozhlasové noviny*, ČsRo, 29. 6. 1970, AČRo, AIS, id ACZ00334/2.

²⁷⁶ *Rozhlasové noviny*, ČsRo, 4. 7. 1970, AČRo, AIS, id RN700704.

²⁷⁷ *Obvinění britských vojsk*, *Mladá fronta*, 7. 7. 1970, XXVI/158 (7941), s. 5; *V Belfastu poměrný klid*, *Rudé právo*, 7. 7. 1970, L/159, s. 7.

²⁷⁸ *Oslavy v Severním Irsku bez incidentů*, *Rudé právo*, 14. 7. 1970, L/165, s. 77; *Severní Irsko. Nečekaný klid*, *Mladá fronta*, 15. 7. 1970, XXVI/165 (7948), s. 5; *V Severním Irsku pokleslo napětí*, *Rudé právo*, 16. 7. 1970, L/166, s. 7.

²⁷⁹ *Svět dnes večer*, ČST, 20. 7. 1970, APF ČT, Filmotéka, ŠTN, kfp č. 35243, s. 2.

²⁸⁰ *IRA se chystá k akci přímo v Británii*, *Rudé právo*, 17. 8. 1970, L/167, s. 3.

hysterie²⁸¹ ve Velké Británii, kterou kampaň republikánské paramilitární organizace vyvolala. Velký článek z 13. srpna 1970 na přední straně *Rudého práva* přirovnával L'Derry během srpnových pochodů k „obležené pevnosti“.²⁸² Nosnou linkou zpráv ze Severního Irsku se, vedle násilí, počtů přisunovaných vojáků a zraněných či mrtvých, stala také snaha Paisleyho a Craiga, kteří byli označeni za „unionistické extremisty“,²⁸³ o co nejrychlejší pád Chichester-Clarkovy vlády. Vznik SDLP se objevil v rubrice *24 hodin v zahraničí* jen jako součást krátké zprávy: „Severoírský poslanec G. Fitt, který založil novou opoziční sociálně demokratickou stranu, byl nyní vyloučen z republikánské labouristické strany. [...] Chce vytvořit jednotnou opozici a usilovat o dorozumění mezi severním a jižním Irskem.“²⁸⁴ Mezi množstvím zpráv ze Severního Irsku v létě 1970 nechyběla ani *Výzva irského komunisty*, článek *Rudého práva*, jež otisklo slova Andrewa Barra, předsedy Komunistické strany Irsku. Uvedlo, že Barr při výzvě britských labouristů ke spolupráci řekl, že „irský problém může být a bude vyřešen, dostane-li se irským pracujícím plné podpory labouristického hnutí, odborů, liberálů a všech, kdo se stavějí proti nesnášenlivosti.“²⁸⁵

Na podzim a ke konci roku 1970 se navzdory neustávajícím nepokojům frekvence zpráv přinášných ze Severního Irsku opět snížila. Informace o jednotlivých výbuších a střetech vojska či policie s demonstrujícími či rebelujícími civilisty nicméně stále přicházely. Nezbytné aktualizace počtu přisunovaných vojáků opatřilo *Rudé právo* v říjnu 1970 v případě L'Derry výpočtem: „Na 35 obyvatel tohoto města připadá jeden voják.“²⁸⁶ V na konci října 1970 se v tisku objevila také zmínka o konečném propuštění „mladé představitelky hnutí za občanskou rovnoprávnost v Severním Irsku“²⁸⁷ Devlinové z vězení.

3.2.4 Vrchol severoirské krize, část první – rok 1971 a zavedení internace bez soudního příkazu

Produkce médií na téma Severního Irsku dostala v Československu na počátku roku 1971, v němž byla tím nejzávažnějším a nejměrodatnějším textem nová brožura

²⁸¹ *Výbuchy v centru Londýna*, *Rudé právo*, 19. 8. 1970, L/196, s. 7.

²⁸² *Další mrtví v Severním Irsku*, *Rudé právo*, 13. 8. 1970, L/191, s. 1.

²⁸³ Např. *Severoírská vláda ve dvojím ohni*, *Rudé právo*, 6. 8. 1970, L/185 s. 7; *Severní Irsko. Unionističtí extremisté usilují o změnu vlády*, *Rudé právo*, 12. 8. 1970, L/191, s. 7.

²⁸⁴ *24 hodin v zahraničí*, *Rudé právo*, 25. 8. 1970, L/201, s. 7.

²⁸⁵ *Výzva irského komunisty*, *Rudé právo*, 20. 8. 1970, L/197, s. 7.

²⁸⁶ *Neklidné Reggio ... a Dublin*, *Rudé právo*, 15. 10. 1970, LI/245, s. 7.

²⁸⁷ *Devlinová na svobodu*, *Mladá fronta*, 21. 10. 1970, XXVI/249 (8032), s. 5; *24 hodin v zahraničí*, *Rudé právo*, 22. 10. 1970, LI/251, s. 7.

ÚV KSČ *Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po XIII. sjezdu KSČ*, trochu jiný, přesněji vymezený tvar. Ve způsobu podání došlo ke znatelnému posunu – do podoby zpráv se výrazně otiskly stopy snahy sdělovacích prostředků překonat sebe sama v líčení hrůz života i smrti všude tam, kam kdy vstoupila noha Brita. Takový záměr byl v letech 1971 a 1972 předurčen k úspěchu, protože severoirská krize tehdy nabrala nových krvavých rozměrů, zejména v důsledku zesílení kampaně PIRA. Nevydařený vládní pokus o řešení situace použitím vyzkoušené metody boje proti paramilitárním organizacím, tedy internace bez soudního příkazu, se stal vděčnou náplní zpráv ze zahraničí. Přítomnost britské armády v Severním Irsku pak již byla definitivně podávána jako okupace.

Rudé právo přivedlo pozornost k severoirským hrůzám již 12. ledna 1971, když na přední straně uvedlo: „V [...] Belfastu byli [...] připoutáni k sloupům, polití dehtem a olepení peřím čtyři muži, kteří pak museli být ošetřeni v nemocnici.“²⁸⁸ První polovina roku 1971 se pak nesla ve znamení četných zpráv o nepokojích, o demonstracích, o výbuších bomb a o zvyšování počtů britských jednotek v provincii.²⁸⁹ Zprávy i nadále doplňovaly informace o zraněných a mrtvých obětech těchto událostí. Text podkladu komentáře *Televizních novin* z konce ledna 1971 je toho typickým příkladem: „Tyto ulice [L'Derry a Belfastu] které za poslední měsíce pamatují desítky mrtvých a stovky raněných zaznamenaly minulou sobotu další. Protestní demonstraci proti represáliím řízeným vládnoucími kruhy v Londýně, ~~zasáhlo~~ potlačovalo sedmnáct set britských *okupačních* vojáků a na 400 ozbrojených policistů. Nové brutální zásahy vojska a policie v Severním Irsku jsou dalším naléhavým signálem britské vládě o nutnosti okamžitého řešení vážné situace v této oblasti.“²⁹⁰

Rovenský v únoru 1971 popsal severoirskou situaci pro čtenáře *Rudého práva* v rozsáhlém článku *Neklidné Irsko* takto: „Po klidném podzimu je situace v Severním Irsku opět napjatá. Zase teče krev. Při nepokojích v posledních týdnech zahynulo devět osob, několik desítek bylo těžce zraněno, počty lehce zraněných přesahují několik stovek. Severní Irsko opět vře a obyvatelstvo je rozhořčeno chováním britských jednotek, které do provincie přišly, aby – jak tvrdila oficiální verze – uchránily

²⁸⁸ *Irské incidenty*, *Rudé právo*, 12. 1. 1971, LI/9, s. 1.

²⁸⁹ V prvních šesti měsících roku 1971 uveřejnilo *Rudé právo* 28 a *Mladá fronta* 24 příspěvků týkajících se Severního Irsku.

²⁹⁰ *Televizní noviny*, ČST, 24. 1. 1971, APF ČT, Filmotéka, ŠTN, kfp č. 37129. Škrtnutá a doplněná slova v textech komentářů jsou nejspíše zásahem cenzurní kontroly před zveřejněním. Slovo „okupačních“ zvýrazněno pro tuto práci na důkaz stále se zostřující rétoriky na adresu britské armády v Severním Irsku.

pořádek.²⁹¹ Poté zopakoval tvrzení o sociálním původu krize, nicméně tentokrát opatřené zdůrazněním, že „*podhoubím nepokojů je vysoká nezaměstnanost*“.²⁹² Velkou část článku pak věnoval IRA, vypsals její stručnou historii od roku 1919 až do rozštěpení v lednu 1970 i současnou organizační strukturu, odhadl počet členů PIRA (zhruba 3000) a zrekapituloval její poslední aktivitu. Článek uzavřel slovy: „*Komunisté však varují před extrémisty a zdůrazňují, že jejich akce nejen že nic nevyřeší, ale ztěžují postavení skutečně pokrokovým silám, které bojují za demokratické reformy, které lze dosáhnout jen tlakem na vládu, tlakem, kterého se zúčastní nejširší vrstvy severoirského obyvatelstva.*“²⁹³

Chichester-Clarkova rezignace na post severoirského předsedy koncem března 1971 se objevila na přední straně *Rudého práva* s vysvětlením, že „odstoupil pod rostoucím tlakem extrémistického křídla ve své straně“.²⁹⁴ V *Rozhlasových novinách* o den dříve zaznělo, nejspíše vinou redaktorova přerěknutí, že odstoupivšímu premiérovi se „nepodařilo dosáhnout na britské vládě plné moci v boji proti ilegální britské [sic] republikánské armádě“.²⁹⁵ Rovenský poté v *Rudém právu* předjímal možný vývoj k obnovení *B-Specials* a zavedení internace také slovy: „Není sporu o tom, že tlak krajní pravice by byl zaměřen především proti pokrokovým organizacím a proti komunistům.“²⁹⁶ Po Faulknerově zvolení do čela UUP a severoirské vlády *Rudé právo* uvedlo citát z novin *Morning Star*, že „konzervativní vláda má tendenci svalovat vinu na ‚teroristy‘. To je klasická výmluva imperialistů pro zdůvodnění represálií“.²⁹⁷

V dubnu 1971 otisklo *Rudé právo* také první z mnoha karikatur, které vystihovaly ostrý pohled tiskového orgánu ÚV KSČ na angažmá britské armády v Severním Irsku. Obrázek představuje ruku Brita, zapichující „injekce k ozdravení politicko-hospodářské situace Irská“²⁹⁸ v podobě pušek s bajonety do tmavé masy s nápisem „Northern Ireland“. Rovenský pro *Rudé právo* opět shrnul pohled na situaci rozsáhlým článkem *Nenáviděná armáda* z konce května 1971, v němž mimo jiné uvedl, že „[britské] ministerstvo obrany si dává pozor, aby na veřejnost neproniklo nic, co by ukazovalo skutečný poměr severoirských občanů k armádě. Zejména to, jak se vojáci

²⁹¹ ROVENSKÝ, Dušan, *Neklidné Irsko*, Rudé právo, 11. 2. 1971, LI/35, s. 7.

²⁹² Tamtéž. V původním textu zvýraznění tučným písmem.

²⁹³ Tamtéž. V původním textu zvýraznění tučným písmem.

²⁹⁴ *Chichester-Clark rezignoval*, Rudé právo, 22. 3. 1971, LI/68, s. 1.

²⁹⁵ *Rozhlasové noviny*, ČsRo, 21. 3. 1971, AČRo, AIS, id RN710321.

²⁹⁶ ROVENSKÝ, Dušan, *Politická krize v Severním Irsku*, Rudé právo, 23. 3. 1971, LI/69, s. 7.

²⁹⁷ *Severní Irsko má nového premiéra*, Rudé právo, 24. 3. 1971, LI/70, s. 7.

²⁹⁸ *Rudé právo*, 15. 4. 1971, LI/88, s. 6. Viz přílohu 2.1.

chovají k civilnímu obyvatelstvu. To, co píší listy, obvykle neodpovídá pravdě“.²⁹⁹ Vyličil v článku hrubé chování britských vojáků při razích a domovních prohlídkách v červenci 1970 a únoru 1971. Připojil i údajně utajenou příhodu, kdy „fanoušci fotbalového klubu Linfield FC šli po skončení zápasu v Belfastu katolickou [sic!] ulicí Shankill Road, [a dav] byl neočekávaně přepaden vojáky, kteří si přivezli vodní dělo“.³⁰⁰ Zmínil také praktiku Britů spočívající ve „vydržování špiclů“³⁰¹ uvnitř IRA. Nakonec přidal: „Ale ať je tomu již jakkoliv, jedno je jisté. Vojenské jednotky, které poslal Whitehall do Ulsteru v roce 1969, neomezily počet nepokojů [...] jejich chování přililo olej do ohně, který byl založen již před řadou let.“³⁰²

V druhé polovině roku 1971 pak frekvence zpráv ze Severního Irska ještě narostla.³⁰³ Důvod je možné spatřit v pomyslném protnutí nabídky a poptávky – situace na severu irského ostrova se nadále zhoršila, přičemž zapojení britské armády v ní se prohloubilo, a média v Československu tak dostala k dispozici zdánlivě nevyčerpatelné množství brotibritské propagandistické munice. Protest deseti poslanců za SDLP proti rozhodnutí severoirské vlády nevyšetřovat smrt dvou demonstrantů v L'Derry v podobě složení mandátů v parlamentu v červenci 1971 spojilo *Rudé právo* přímo s výzvami irských komunistů k „vytvoření široké koalice protiunionistických sil“.³⁰⁴ *Mladá fronta* doprovodila informaci o protestu poznámkou, že „jejich iniciativy podporuje i Komunistická strana Irska“.³⁰⁵

Zavedení internace bez soudního příkazu v Severním Irsku na začátku srpna 1971 a zejména samotné zadržení stovek podezřelých v narychlo zřízených internačních táborech pak vyvolalo mohutnou vlnu zájmu československých médií. V den, kdy byla operace *Demetrius* provedena, tedy 9. srpna 1971, *Rozhlasové noviny* oznámily: „Nepokoje, ke kterým došlo v těchto dnech jsou nejhorší v posledních dvou letech [...] Podnět k těmto nepokojům daly hromadné razie, které prováděly britské jednotky spolu s policií. Ihned po [Faulknerově] prohlášení, že vláda zavádí internování bez soudu, bylo asi 30 osob zatčených v Londonderry převezeno do vojenského tábora, kde jsou uvězněni [...] V obou městech [L'Derry a Belfastu] zuří požáry a občanský

²⁹⁹ ROVENSKÝ, Dušan, *Nenáviděná armáda*, Rudé právo, 20. 5. 1971, LI/118, s. 7.

³⁰⁰ Tamtéž.

³⁰¹ Tamtéž.

³⁰² Tamtéž.

³⁰³ Od začátku července do konce roku 1971 otisklo *Rudé právo* 95 příspěvků na téma Severního Irska, *Mladá fronta* 69.

³⁰⁴ *Vytvořit koalici protiunionistických stran*, Rudé právo, 20. 7. 1971, LI/170, s. 7.

³⁰⁵ *Protest poslanců*, Mladá fronta, 20. 7. 1971, XXVI/170 (8261), s. 5.

život v celých oblastech se zastavil [...] List Morning Star žádá, aby bylo skoncováno s britským imperialistickým rozdělením Irska, rozdělením, které je jednou z hlavních příčin vlády teroru a hospodářské zaostalosti.³⁰⁶

Následujícího dne formuloval londýnský zpravodaj Československého rozhlasu Miloslav Ambrus oficiální československý pohled na akci *Demetrious* a jí vyvolané nepokoje slovy: „Včerejší vzplanutí nepokojů s novou nebývalou prudkostí nebylo [...] načasováno extrémisty ani z jednoho nepřátelského tábora. Bylo odpovědí na plánovanou akci severoirské oblastní a londýnské ústřední vlády pozatýkat v noci z neděle na pondělí takzvané podněcovatele a vůdce extrémistů a bez rozsudku je preventivně, prý v zájmu míru v zemi, neomezeně dlouho držet v internaci.“³⁰⁷ Představil také pohled na zákon *Civil Authorities (Special Powers) Act (Northern Ireland)*: „Tato černá skvrna anglosaského zákonodárství, které se vydává za nejdemokratičtější na světě, se dokonce stala vzorem pro jihoafrický rasistický režim. Ministerský předseda Jihoafrické republiky Vorster se v roce 1963 odvolával dokonce na tento zákon, když v zemi zaváděl podobnou svévoli.“³⁰⁸ Ambrus ve svém příspěvku tematizoval také zatčení několika členů NICRA. Vyslovil obavu, že „jejich osudy jsou vážně ohroženy, vzpomeneme-li si na poslední uplatnění zákona v roce 1956, kdy bylo stejně preventivně zatčeno 200 lidí. Někteří z nich byli bez soudu internováni až čtyři roky.“³⁰⁹ Citoval také slova poslankyně Devlinové, že „belfastská ani londýnská vláda nemají dost věznic, aby do nich vehnaly všechny Iry nesouhlasící s režimem, který [...] chce vládnout starými metodami – násilím a zastrahováním“.³¹⁰

V příspěvku k *Rozhlasovým novinám* z 13. srpna 1971 pak Ambrus přirovnal rychlý odchod části katolického obyvatelstva ze Severního Irska, reakci na situaci po zavedení internací, k východopákistánskému exodu slovy: „Málokdo z těch Britů, kteří před několika týdny poprvé shlédli v pohodlí svých křesel před televizními obrazovkami utrpení utečenců z východního Pákistánu, tušil, že se stane svědkem něčeho podobného ve své ostrovní zemi. A ještě méně z nich si uvědomovalo, nebo bylo ochotno připustit, že je to přímý důsledek koloniálního panství britské vládnoucí třídy, která všude, odkud byla nucena odejít, zanechala zárodky zla. Na vzdáleném indickém subkontinentu stejně jako na blízkém irském ostrově využila slepé nacionalistické či

³⁰⁶ *Rozhlasové noviny*, ČsRo, 9. 8. 1971, AČRo, AIS, id ACZ00564/2.

³⁰⁷ *Rozhlasové noviny*, ČsRo, 10. 8. 1971, AČRo, AIS, id RN710810.

³⁰⁸ Tamtéž.

³⁰⁹ Tamtéž.

³¹⁰ Tamtéž.

náboženské nesváry a obyvatelstvo rozdělila na nevraživé, nebo dokonce nepřátelské, proti sobě stojící tábory. Útěk osmi milionů východopákistánských ubožáků v relativním propočtu na obyvatelstvo Severního Irsku vytváří stejný obraz [...] Britský tisk, rozhlas a televize [...] až na výjimky komunistického a pokrokového tisku, záměrně zamlčují pravou příčinu tragické situace, dědictví nejstaršího britského kolonialismu [...] irský ostrov byl vůbec první cílem britských koloniálních výbojů. Králové – dobyvatelé rozdělávali i za odměnu svým vojevůdcům irskou zemi, ve které bylo stále méně místa pro Iry [...] majetní dědicové někdejších dobyvatelů se opírají o přímou vojenskou britskou ochranu a odmítají spojení s jižní Irskou republikou. Jsou vesměs vyznavači protestantské víry a náboženství se jim stalo významným pomocníkem při rozbíjení třídní jednoty ostatního irského obyvatelstva [...] pravděpodobně budou britští diváci nadále sledovat na svých televizních obrazovkách utrpení severoirských ubožáků, které jim postupně zevšední, stejně jako jim zevšednělo utrpení východních Pákistánců. A to je právě cílem těch, kteří poté zasáhnou ještě tvrdší rukou, jak to už v bohatých britských dějinách nesčetněkrát před tím učinili.“³¹¹

Mezi 10. srpnem 1971 a koncem měsíce přinášelo *Rudé právo* zprávy o dění v Severním Irsku denně. Tematizovalo například rozsah nepokojů po operaci *Demetrius*, stále uprchlictví z provincie a sběrné tábory v Irské republice i v Liverpoolu.³¹² V jednom z takových článků *Rudého práva* se objevila i slova Bernadette Devlinové, o tom, že „pracující Ulsteru nemají co ztratit, kromě okovů, kterými je spoutávali po řadu let“.³¹³ Výrok byl toho dne otištěn i v *Mladé frontě*.³¹⁴ Rovenský v srpnu 1971 upozorňoval na chyby při masovém zatýkání, jako například zatčení Kevina McCorryho z NICRA. Napsal: „[McCorry] byl zatčen, když s reportérem Morning Star prohlížel spoušť a vyhořelé domy. Odvezli ho do kasáren a tam mu řekli, že ho nepustí dříve, dokud neprokáže, že není členem ilegální organizace. Právo tedy bylo obráceno naruby. Nikoliv žalobce má dokazovat vinu, ale obviněný nevinu.“³¹⁵ Rovenský také dále rozváděl britské zacházení se zatčenými.³¹⁶ Autor rozsáhlého článku v *Rudém právu* podepsaný jako „M. Rais“ pak kritizoval

³¹¹ *Rozhlasové noviny*, ČsRo, 13. 8. 1971, AČRo, AIS, id ACZ00566/1.

³¹² *Severní Irsko ve varu*, Rudé právo, 10. 8. 1971, LI/188, s. 1, 7; *2500 uprchlíků ze Severního Irsku*, Rudé právo, 12. 8. 1971, LI/190, s. 1, 7; *Těžce zkoušený Ulster*, Rudé právo, 16. 8. 1971, LI/193, s. 3.

³¹³ *Těžce zkoušený Ulster*, Rudé právo, 16. 8. 1971, LI/193, s. 3.

³¹⁴ *Výzva ke stávce*, Mladá fronta, 16. 8. 1971, XXVI/193 (8284), s. 2.

³¹⁵ ROVENSKÝ, Dušan, *Zatčen představitel pokrokové organizace*, Rudé právo, 14. 8. 1971, LI/192, s. 7

³¹⁶ ROVENSKÝ, Dušan, „*Přehmaty*“ *britské armády*, Rudé právo, 19. 8. 1971, LI/196, s. 7.

přístup britského premiéra Heatha k vzniklé severoirské situaci takto: „Ačkoli situace byla výbušná už před začátkem nepokojů, [Heath] odjel na výlet na své jachtě a až do poloviny kritického týdne nebylo možné s ním navázat spojení. Severoirské problémy ponechal v rukou svého ministra vnitra Maudlinga.“³¹⁷ Názor, uvedený v televizním pořadu *Co se děje ve světě* z 18. srpna 1971, že „vojáci britského veličenstva byli a jsou prozatím jediným lékem, který britská vláda pro nemocné Severní Irsko dokázala najít“,³¹⁸ pak vyjádřilo *Rudé právo* o dva dny později také pomocí obrázku – karikatury obtlouklého britského vojáka „hasícího“ dým ve tvaru irského ostrova puškou.³¹⁹ Ve většině příspěvků ze srpna 1971 nechyběla kritika nečinnosti britské vlády během parlamentních prázdnin a názory irských či britských komunistů, že britský parlament musí ihned zasednout a řešit krizi politicky, jednáním s irskými představiteli, zatímco všichni internovaní mají být propuštěni.³²⁰

Za výraz aktuálnosti severoirského problému v československých médiích na podzim roku 1971 může být považován velký článek Zdeňka Kropáče v rubrice *Země, o které se mluví*, opatřený mapkou irského ostrova, s názvem *Severní Irsko, zvané Ulster*. Kropáč v něm představil oficiální československý pohled na dějiny Anglie a Irska, jež „jsou od 12. století poznamenány tvrdým zápasem, který skončil porážkou Irska“,³²¹ a v nichž „kořeny krizí vždy tkvěly v anglické koloniální politice“.³²² Na podzim roku 1971 bylo československé zpravodajství ze Severního Irska kvantitativně mohutné, nicméně jednotlivé články se nesly ve zhruba stejném duchu jako v minimálně předchozích obdobích roku. Paleta témat pak byla v září a říjnu mírně obohacena zprávami o odporu proti internacím v podobě zahájení kampaně občanské neposlušnosti.³²³ Přibyly také články sledující neúspěšný pokus irských nacionalistů vytvořit alternativní vládní orgán v Derry jako protiváhu Stormontu³²⁴ či sledující neplodná jednání mezi Heathem, Faulknerem a Lynchem.³²⁵ Množství článků

³¹⁷ RAIS, M., *Plameny vzpoury nad Ulsterem*, Rudé právo, 26. 8. 1971, LI/202, s. 7.

³¹⁸ *Co se děje ve světě*, ČST, 18. 8. 1971, APF ČT, Filmotéka, ŠTN, křp č. 36543, s. 4.

³¹⁹ *Rudé právo*, 20. 8. 1971, LI/197, s. 6. Viz přílohu 2.2.

³²⁰ Shrnutí např. v ROVENSKÝ, Dušan, *Irští komunisté navrhuji řešení*, Rudé právo, 28. 8. 1971, LI/204, s. 7.

³²¹ KROPÁČ, Zdeněk, *Severní Irsko, zvané Ulster*, Rudé právo, 13. 10. 1971, LII/243, s. 6.

³²² Tamtéž.

³²³ Např. *Roste odpor proti internaci*, Rudé právo, 17. 9. 1971, LI/221, s. 7; *Odpor proti internaci*, Mladá fronta, 17. 9. 1971, XXVI/221 (8212), s. 5; *Ulster očekává rozhodnutí*, Rudé právo, 6. 10. 1971, LII/237, s. 3.

³²⁴ Např. *Další oběti přestřelek*, Mladá fronta, 18. 9. 1971, XXVI/222 (8213), s. 5; *Před shromážděním severoirského lidu*, Rudé právo, 18. 9. 1971, LI/222, s. 7; ROVENSKÝ, Dušan, *Belfastská ghetta*, Rudé právo, 22. 9. 1971, LII/225, s. 6; *Extremisté se aktivizují*, Rudé právo, 1. 10. 1971, LII/233, s. 7.

³²⁵ Např. *Tři premiéři o Ulsteru*, Rudé právo, 28. 9. 1971, LII/230, s. 7; *Napětí nepolevuje*,

o Severním Irsku *Rudé právo* v podzimních měsících roku 1971 opět prokládalo obrázky. Na jednom z nich například „britský lev“ sedí na bombě popsané „Irsko“ a zkroušeně pokuřuje dýmku.³²⁶ Na jiném obtloustlý „britský businessman“ rozděljuje zátarasem s ostatním drátem zemi „Ulster“ na území pro katolíky a protestanty.³²⁷

Mladá fronta 20. října 1971 otiskla informaci o protestu poslankyně Devlinové a Franka McManuse, kteří „proseděli celou noc před úředním sídlem britského ministerského předsedy na protest proti metodám, které používá britská policie a armáda při výsleších osob internovaných v Severním Irsku“.³²⁸ Jednalo by se o standardní zprávu z tohoto období, nicméně zpráva pokračovala: „Britské úřady se snaží odvrátit pozornost od této pro Británii zahanbující situace [obvinění z brutality] provokativním tvrzením, že se Československo podílelo na dovozu zbraní do Severního Irsku. Oficiální britské sdělovací prostředky nyní vedou širokou kampaň proti Československu, jejímž účelem je jasně zhoršit československo-britské vztahy.“³²⁹ Faktem je, že důstojník PIRA Ó Conaill zakoupil u československého podniku zahraničního obchodu Omnipol 4,5 tuny zbraní. Ty pak převezl z Prahy až na nizozemské letiště Schiphol, kde mu byl náklad 17. října 1971 zabaven.³³⁰

Československé zapojení do dodávek zbraní do Severního Irsku nebylo dále zmiňováno. Naproti tomu internačním táborům a metodám výslechů věnovala československá média velkou pozornost. Rovenský v rozsáhlém článku *Rudého práva* z 26. října 1971 uvedl, že „nové výslechové středisko [...] pracuje podle nových metod, které jsou velmi podobné metodám, jež používají Američané“.³³¹ Poté popsal kruté vyšetřovací metody pomocí citátů propuštěných Irů. Například, že „Tony Rosato vypověděl: Řekli mi, že jsem stejně jako můj bratr členem IRA. Nutili mne abych podepsal prohlášení, ve kterém bylo, že jsem vyráběl zápalné lahve. To prý mělo být v roce 1970 a já jsem v tomto roce byl v Oxfordu. Výslechu se zúčastnili tři vyšetřovatelé, jeden z nich se snažil vystupovat inteligentněji než ostatní. To byla jeho úloha, chtěl mne zlomit v mých politických a socialistických názorech. Je to tak uděláno, aby jeden z vyšetřovatelů vystupoval jako laskavý a smějící se, zatím co druzí

Mladá fronta, 29. 9. 1971, XXVI/231 (8322), s. 5; *Schůzka premiérů nepřispěla k uklidnění*, Rudé právo, 5. 10. 1971, LII/236, s. 7.

³²⁶ *Rudé právo*, 17. 9. 1971, LI/221, s. 6. Viz přílohu 2.3.

³²⁷ *Rudé právo*, 29. 9. 1971, LII/231, s. 5. Viz přílohu 2.4.

³²⁸ *Protest vsedě*, Mladá fronta, 20. 10. 1971, XXVI/249 (8340), s. 5.

³²⁹ Tamtéž.

³³⁰ Srov. McGUIRE, Maria, *To Take Arms. A Year in the Provisional IRA*, London 1973, s. 6, 44 a násl.

³³¹ ROVENSKÝ, Dušan, *Irové za ostatním drátem*, Rudé právo, 26. 10. 1971, LII/254, s. 6.

jsou brutální.“³³² Rovenský pokračoval citátem jiného Ira, který vyprávěl o tvrdém bití. Poté popsal další vyslyšovací metody. Mimo jiné takovou metodu, při které byly z reproduktorů pouštěny „zvuky, které mají duševně zničit“.³³³ Článek pak uzavřel slovy: „A aby všemu nasadili korunu, dávají vězňům podepsat prohlášení, že nemají žádné stesky na způsob zacházení při výslechu. Není proto divu, že úřady mohou s tak lehkým srdcem tvrdit, že se ve vezeních nic špatného neděje a že to je výmysl republikánské propagandy – nebo snad dokonce dílo podvratné činnosti komunistů.“³³⁴ Líčení vyslyšvacích metod se objevilo také v *Rozhlasových novinách* z 11. listopadu 1971; zde již s odvoláním na výsledky jejich přezkoumání komisí: „Ve zprávě oficiální komise se konstatuje, že vyšetřovaným byly nasazovány těžké, neprodyšné černé kapuce, aby se zvýšil jejich pocit odloučenosti a byly používány přístroje vydávající neustálý nepříjemný zvuk. Po dlouhotrvajících výsledích následovaly hodiny beze spánku. Internovaní byli nuceni mnoho hodin stát opření o zeď. Při přemísťování museli jít přes střepy skla a kamení [Dochovaný zvukový záznam v tomto místě končí].“³³⁵ *Mladá fronta* téhož dne doprovodila rozsáhlý článek *Britské pušky proti irským problémům* velkou leteckou fotografií paluby lodi Maidstone.³³⁶

Metody výslechů tak vedle již zmíněných témat (počty mrtvých, raněných a zatčených, nově prisunované vojenské jednotky, přestřelky, výbuchy, britské zatajování informací, výzvy komunistů ke sjednocení dělnické třídy a zrušení severojižní hranice na irském ostrově, omílání „skutečných příčin krize“) tvořily na konci roku 1971 hlavní náplň československých článků o Severním Irsku.³³⁷ Britskou pozici v Severním Irsku si československý tisk ke konci roku 1971 zvykl přirovnávat k pozici Američanů ve Vietnamu.³³⁸ Silnějším prvkem zahraničního zpravodajství se staly také severoirské děti poté, co byl zveřejněn výrok velitele jednotky *Scots Guards* majora Petera Johnsona. Ten byl uveden jako „představitel velení britských okupačních

³³² Tamtéž.

³³³ Tamtéž.

³³⁴ Tamtéž.

³³⁵ *Rozhlasové noviny*, ČsRo, 17. 11. 1971, AČRo, AIS, id ACZ00614.

³³⁶ *Mladá fronta*, 17. 11. 1971, XXVII/272 (8363), s. 5.

³³⁷ Např. *38 zatčených v Belfastu*, Rudé právo 10. 11. 1971, LII/266, s. 7; *Ulster britským Vietnamem*, *Mladá fronta*, 18. 11. 1971, XVII/273 (8361), s. 5; *Krutost policie v Ulsteru*, Rudé právo, 18. 11. 1971, LII/273, s. 7; ROVENSKÝ, Dušan, *Policejní metody v Ulsteru. Přípomínky ke zprávě komise Jejeho Veličenstva*, Rudé právo, 9. 12. 1971, LII/251, s. 6.

³³⁸ Např. *Ulster britským Vietnamem*, Rudé právo, 22. 10. 1971, LII/251, s. 7; *Ulster britským Vietnamem*, *Mladá fronta*, 18. 11. 1971, XVII/273 (8361), s. 5.

jednotek³³⁹ a jeho slova „Bude-li to nevyhnutelné, budeme střílet i do dětí“³⁴⁰ otisklo *Rudé právo* na konci října 1971. V televizním vysílání zazněl výrok o tři dny později.³⁴¹ *Mladá fronta* pak například tematizovala „zadržování a vyšetřování školních dětí, někdy mladších deseti let“.³⁴²

O Vánocích roku 1971 představovaly příspěvky *Televizních novin* o Severním Irsku průnik většiny těchto témat. Televizní hlasatel tak 25. prosince 1971 četl komentář z tohoto podkladu: „Vánoce v severoirském Belfastu se poněkud liší od vánoc jinde. I když ulice města, které v tomto roce zažilo tolik bojů, pumových výbuchů a mrtvých je relativní klid, ~~pokrývá~~ visí nad městem a jeho obyvateli stín neklidu a obav, co přinesou příští dny. Není náhodou, že při všech předvánočních přípravách ve značném počtu asistují příslušníci britských armádních jednotek. Nejsou to vánoce na jaké jsou tyto ostrovní obyvatelé zvyklí. Nezbývá jen [sic] věřit, že \^y příští ~~ván~~ budou \^nejen / pro Belfast, ale i pro celou zemi ~~svátky~~ skutečnými svátky pokoje a míru ~~a že všichni Severní Irové je budou prožívat stejně šťastně jako tomu bylo dříve.~~“³⁴³

Den na to se jednalo o text: „Také tyto děti jsou postiženy válkou – jejich otcové jim nemohli připravit vánoce v rodinném kruhu, protože jsou ve věznicích nebo internačních táborech. Jsou to děti ze Severního Irska – z Vietnamu Velké Británie. Mírové organizace jim umožnily aspoň tuto náhražku vánočního klidu. 100 dětí z Belfastu strávilo veselý den v Londýně, s ~~Dědou Mrázem~~, slavnostní večeří i nadílkou. Svým kamarádům budou doma vyprávět o neskutečných věcech – jako je veselý smích, a ~~angličané~~ lidé, kteří nestřílejí a chtějí i pro Severní Irsko mír.“³⁴⁴

3.2.5 Vrchol severoirské krize, část druhá – rok 1972, Krvavá neděle a zavedení přímé vlády

Nejkrvavější rok severoirských *Troubles* znamenal pro československá média hotovou „žeň“ propagandistického materiálu, což se projevilo v ještě výraznějším množství přinášovaných zpráv.³⁴⁵ Oči československých médií byly pozorně upřeny na sever irského ostrova již od léta roku 1971 a za dramatického průběhu roku 1972 jejich

³³⁹ *Britský major v Severním Irsku vyhrožuje. Budeme střílet třeba i do dětí*, *Rudé právo*, 29. 10. 1971, LII/257, s. 7.

³⁴⁰ Tamtéž.

³⁴¹ *Televizní noviny*, ČST, 1. 11. 1971, APF ČT, Filmotéka, ŠTN, kfp č. 36823.

³⁴² *Vojáci proti dětem*, *Mladá fronta*, 9. 12. 1971, XXVII/291 (8382), s. 5.

³⁴³ *Televizní noviny*, ČST, 25. 12. 1971, APF ČT, Filmotéka, ŠTN, kfp č. 37027.

³⁴⁴ *Televizní noviny*, ČST, 26. 12. 1971, APF ČT, Filmotéka, ŠTN, kfp č. 37029, s. 1–2.

³⁴⁵ Během roku 1972 otisklo *Rudé právo* 180 příspěvků na téma Severního Irska, *Mladá fronta* 155.

pozornost ještě více zbystřila. Poté, co na konci ledna 1972 došlo v L'Derry k incidentu *Bloody Sunday*, se severoirský konflikt stal hlavním tématem československého zahraničního zpravodajství.³⁴⁶ Vlna zájmu se prodloužila se zavedením přímé vlády, a když aktivita PIRA proměnila léto roku 1972 v sérii výbuchů s jednou krátkou přestávkou, přenesl se do československých médií, zejména tisku, takřikajíc každý z nich.

Nosným tématem zpráv československých médií o Severním Irsku na počátku ledna 1972 byly nadále internační tábory, které byly nově nazývány koncentrační. Toto označení se poprvé objevilo 7. ledna 1972 v *Rudém právu* v rámci informace o umístění nového tábora v „Magginglanu [sic]“.³⁴⁷ V článku *Rudého práva* nazvaném *Útěk z plovoucího vězení v Ulsteru* byli internovaní poprvé označeni jako „severoírští vlastenci“.³⁴⁸ Text komentáře *Televizních novin* z 20. ledna 1972 dobře ilustruje způsob československého podání zpráv ze Severního Irsku, včetně zmíněného terminologického posunu, který se zde se zobrazil v podobě zásahu cenzurní tužky: „Britské jednotky nasazené v Severním Irsku stupňují teror proti civilnímu obyvatelstvu. Pod záminkou hledání ukrytých důstojníků ilegální armády IRA prohledávají vojáci domy v katolické části Belfastu. Postupují s brutalitou jakou lze vidět snad jen u amerických vojáků ve Vietnamu. Tisíc vojáků a policistů obklíčilo dnes internační koncentrační tábor v Long Keshu, kde úřady vězní bez soudu, pouze na základě mimořádných opatření, stovky odpůrců britské politiky v Severním Irsku. Armáda má zabránit znemožnit vězňům jakékoliv spojení s vnějším světem.“³⁴⁹

Zprávy ze Severního Irsku takřikajíc z první ruky se v československých médiích poprvé objevily 21. ledna 1972, a to když *Rudé právo* otisklo údajnou zkrácenou verzi článku sovětských novin *Pravda* od autora uvedeného jako „zvláštní zpravodaj Pravdy J. Jasněv“.³⁵⁰ Ten popsal své zážitky z návštěvy internačního tábora Long Kesh. Jasněvův článek měl formu vyprávění s dialogy. Příběh se odehrává zhruba tímto způsobem:

Když se sovětský reportér na návštěvě v Belfastu ptal po svém příteli jménem

³⁴⁶ V únoru 1972 vyšlo v *Rudém právu* 23 příspěvků o Severním Irsku, v *Mladé frontě* 24.

³⁴⁷ *Nový koncentrační tábor v Ulsteru*, *Rudé právo*, 7. 1. 1972, LII/5, s. 7.

³⁴⁸ *Útěk z plovoucího vězení v Ulsteru*, *Rudé právo*, 19. 1. 1972, LII/15, s. 7.

³⁴⁹ *Televizní noviny*, ČST, 20. 1. 1972, APF ČT, Filmotéka, ŠTN, kfp č. 37108.

³⁵⁰ *V koncentračním táboře Long Kesh*, *Rudé právo*, 21. 1. 1972, LII/17, s. 1, 7.

William McCurry,³⁵¹ bylo mu řečeno, že se s ním nemůže setkat, protože ten je internován. Odpověď na Jasněvovu otázku, za co je Bill internován, zněla: „Za to, že je Ir“.³⁵² Proto se za Billem s jeho přáteli vydal do tábora. Poté, co na radu přítelkyně Brigitte skryl vše, co by prozrazovalo, že je ze Sovětského svazu, byl v táboře představen jako pan Wisney. Po osobní prohlídce se setkal s Billem. Ten mu sdělil, že nebyl z ničeho obviněn a neví, jak dlouho bude internován a pak Jasněvovi vyprávěl o hladové vzpouře, která v táboře proběhla v předchozím roce. Jasněv poté mluvil s několika lidmi, kteří do tábora přišli navštívit své příbuzné. Dvě ženy, matky pěti a deseti dětí, měly v Long Kesh své muže a syny v jiných táborech. Další muž měl v táboře syna, kterého při výslechu bili. Jasněv poté od táborového výboru obdržel prohlášení.³⁵³

Rudé právo otisklo „úplný text jejich výzvy“,³⁵⁴ v němž je severoirský konflikt opět představen jako výsledek britské snahy, která „má jediný cíl: udržet u moci antidemokratický, sektářský, represivní kapitalistický režim“.³⁵⁵ Zatímco „britští lžipropagandisté se pokoušejí líčit boj irského lidu za sebeurčení jako sektářskou náboženskou válku, v níž anglická vojska hrají úlohu zprostředkovatelů míru“.³⁵⁶ V závěru otištěného textu prohlášení bylo uvedeno: „Vyzýváme pracující Sovětského svazu a všech ostatních socialistických republik, aby projevíli svou solidaritu s utlačeným irským lidem. Prosíme vás – požadujte okamžité osvobození irských vlastenců, uvězněných bez soudu a vyšetřování, jako první krok, který by vedl k rozpuštění Stormontu a k ustavení demokratické socialistické republiky.“³⁵⁷ *Mladá fronta* téhož dne citovala tuto závěrečnou výzvu v poněkud odlišném znění: „Žádáme vás, abyste naléhali na okamžité osvobození všech osob zatčených a vězněných bez soudu. Byl by to první krok k nastolení míru, jenž by dále vedl k rozpuštění severoirského parlamentu a vytvoření demokratické socialistické republiky.“³⁵⁸ Stejnou výzvu, jen s vynecháním závěrečné části o rozpuštění Stormontu, pak o necelý týden později citoval v *Rudém právu* i Zdeněk Porybný. Zařadil ji na závěr svého článku *Hlas vězňů z Ulsteru*, v němž opět shrnul Jasněvův článek a přirovnal Severní Irsko

³⁵¹ Jméno nepatří žádnému významnému představiteli severoirských komunistů ani hnutí za občanská práva.

³⁵² *V koncentračním táboře Long Kesh*, *Rudé právo*, 21. 1. 1972, LII/17, s. 1, 7.

³⁵³ Tamtéž.

³⁵⁴ Tamtéž.

³⁵⁵ Tamtéž.

³⁵⁶ Tamtéž.

³⁵⁷ Tamtéž.

³⁵⁸ *Žádejte naše propuštění!*, *Mladá fronta*, 21. 1. 1972, XVII/17 (8517), s. 5.

k Vietnamu.³⁵⁹

Incident *Bloody Sunday* z 30. ledna 1972 představoval silný proud vody na propagandistický mlýnek československých médií, který se již čile otáčel. Detaily průběhu události, kterou definitivně prošetřila a zdokumentovala až britská vládní komise na začátku 21. století, se v československých dobových médiích zobrazily na svou dobu a místo poměrně přesně, nicméně zvláště počty účastníků pochodu byly dosti nadsazené. Povaha celé události pak otevřela pohotovým novinářům široký prostor pro další rozvinutí již tak ostré kritiky Britů. Projevilo se to tak, že zatímco *Mladá fronta den* po incidentu uvedla na páté stránce krátkou informativní zprávu o dvanácti zastřelených civilistech, z nichž „většina byla ve věku kolem dvaceti let“, ³⁶⁰ *Rudé právo* téhož dne otisklo článek na přední straně, ve kterém autor skrytý pod značkou „-mzl-“ nasadil tón zostra. Uvedl například: „Stisknout spoušť a usmrtit člověka je v každé civilizované zemi považováno za zločin [zatímco britští vojáci] mohou zabít za bílého dne přímo na ulici, mohou střílet do lidí jako do pohyblivých terčů.“³⁶¹ Autor pak ještě přidal: „Mnozí z nich si začali budovat kariéry a osvojovat manýry bezohledné imperiální soldatesky, které dnes uplatňují, ještě v době, kdy potlačovali národně osvobozené hnutí v někdejších britských koloniích.“³⁶²

Až 31. ledna 1972 večer zatelefonoval Ambrus z Londýna v příspěvku *Rozhlasovým novinám* bližší informace o průběhu incidentu: „Včerejšek se stal dosud nejkrvavějším dnem novobých irských dějin. 13 obětí lidských na životech a 17 zraněných, z toho 3 těžce, bylo výsledkem brutálního potlačení podle odhadů asi třicetitisícového (!) protestního průvodu. Střelba [...] začala ve chvíli, kdy poslankyně Bernardetta [sic] Devlinová měla zahájit svůj projev na shromáždění organizovaném Severoirským sdružením pro občanská práva. Protestní průvod a shromáždění se konaly přes zákaz severoirské oblastní vlády a velení britských vojsk [a ti] se na likvidaci protestního pochodu a shromáždění důkladně připravili. Aby zamezili ještě masovější účast [...] zablokovali přístupové cesty do Londonderry. Po trase průvodu rozmístili překážky z ostnatého drátu, za kterými rozestavěli obrněná vozidla a vodní děla, která proudy ledové vody začala rozhánět přibližující se účastníky průvodu. Když předvoj pochodu chtěl překážky odstranit, vojáci zahájili palbu gumovými a pak i ostrými

³⁵⁹ PORYBNÝ, Zdeněk, *Hlas vězňů z Ulsteru*, Rudé právo, 25. 1. 1972, LII/20, s. 7.

³⁶⁰ *Další mrtví v Ulsteru*, Mladá fronta, 31. 1. 1972, XVII/25 (8525), s. 5.

³⁶¹ *Krvavá neděle v Ulsteru. Dvanáct mrtvých*, Rudé právo, 31. 1. 1971, LII/25, s. 1.

³⁶² Tamtéž.

náboji.³⁶³ *Rudé právo* a *Mladá fronta* pak následujícího dne líčily průběh incidentu stejným způsobem.³⁶⁴

V Československu byl incident překřtěn na „britské My-lai“³⁶⁵ a reakce na něj v podobě protestních demonstrací v západních zemích, stejně jako pohřeb zabitých, se v následujících dnech staly náplní zahraničních rubrik československého tisku i *Rozhlasových novin*.³⁶⁶ *Mladá fronta* zveřejnila 7. února 1972 prohlášení Mezinárodního svazu studentstva v Praze, jenž vyjádřilo „hluboké pobouření pokrokových studentů celého světa nad nedávnými masovými vraždami, které spáchali britští vojáci v Ulsteru v Severním Irsku“.³⁶⁷ *Rudé právo* i *Mladá fronta* pak sledovaly i další nepovolený protestní pochod v Newry, stejně jako jeho výsledek v hromadném zatýkání a následném soudu.³⁶⁸ *Rudé právo* si všimlo dokonce i britského zákazu vysílání protest-songu *Give Ireland Back To the Irish*, ač píseň nebyla v článku pojmenována, který v únoru 1972 narychlo napsal a nahrál ex-Beatle Paul McCartney.³⁶⁹ Zpráv za vzrušené situace po *Bloody Sunday* bylo v československých médiích značné množství a jejich pohled na severoirskou krizi zůstával stejný. *Rudé právo* v únoru 1972 opět ilustrovalo tento pohled karikaturami. Jedna z nich, která se objevila se stejném čísle jako informace o pohřbu zabitých z L'Derry, zobrazovala střílejícího vojáka, kterého, tak jako on drží v ruce zbraň, drží v ruce libra a celý obrázek odpovídá na připojenou otázku: „Kdo to vlastně střílí v Londonderry?“³⁷⁰ Jednoduchou implikací tedy je, že 13 lidí v L'Derry zastřelil britský kapitál. Tento cynický přístup spojený s hrubou ideologickou manipulací s tragickými událostmi (nejen) v Severním Irsku, byl pro oficiální československá média počátku 70. let 20. století typický. Jiná karikatura byla přímočařejší, avšak stejně ponurá – zobrazovala

³⁶³ *Rozhlasové noviny*, ČsRo, 31. 1. 1972, AČRo, AIS, id ACZ00650/2.

³⁶⁴ *Krvavá neděle v Ulsteru*, *Rudé právo*, 1. 2. 1972, LII/26, s. 1, 7; *Tragická neděle v Ulsteru*, *Mladá fronta*, 1. 2. 1972, XXVII/26 (8526), s. 5.

³⁶⁵ *Britské My-lai žaluje*, *Mladá fronta*, 3. 2. 1972, XXVII/28 (8528), s. 1, 5.

³⁶⁶ Např. *Stín Londonderry nad Británií*, *Rudé právo*, 2. 2. 1972, LII/27, s. 7; *Britské My-lai žaluje*, *Mladá fronta*, 3. 2. 1972, XXVII/28 (8528), s. 1, 5; *Irsko se loučí se svými syny*, *Rudé právo*, 3. 2. 1972, LII/28, s. 1, 7; *Tisícová demonstrace v Londýně*, *Rudé právo*, 4. 2. 1972, LII/29, s. 7; *Rozhlasové noviny*, ČsRo, 2. 2. 1972, AČRo, AIS, id ACZ00651/1.

³⁶⁷ *Prohlášení solidarity s irským lidem*, *Mladá fronta*, 7. 2. 1972, XXVII/31 (8531), s. 5.

³⁶⁸ Např. *Důstojný protest tisíců Irů*, *Rudé právo*, 7. 2. 1972, LII/31, s. 1.; *Odvolat britská vojska*, *Mladá fronta*, 7. 2. 1972, XXVII/31 (8531), s. 5; *Před soud za pokojnou demonstraci*, *Rudé právo*, 8. 2. 1972, LII/32, s. 7; *Newry další výstrahou*, *Mladá fronta*, 8. 2. 1972, XXVII/32 (8532), s. 1, 5; *Skončil proces s účastníky pochodu*, *Rudé právo*, 21. 2. 1971, LII/43, s. 7.

³⁶⁹ *Severoírská reakce hájí internace*, *Rudé právo*, 12. 2. 1972, LII/33, s. 7.

³⁷⁰ *Rudé právo*, 3. 2. 1972, LII/28, s. 6. Viz přílohu 2.5.

britského vojáka, jak rozsévá kříže. Titulek k ní pravil: „Výsadba Ulsteru.“³⁷¹

Československý tisk bedlivě sledoval také práci Widgeryho komise, která narychlo vyšetřila okolnosti střelby z 30. ledna 1972 v L'Derry. *Mladá fronta* ještě před započítím vyšetřování zveřejnila kritiku komise ze strany NICRA, která s Widgerem odmítla spolupracovat.³⁷² Tisk pak zhusta přinášel zprávy z průběhu vyšetřování, které byly s jeho konečným výsledkem v protikladu; zejména výpovědi svědků z řad účastníků pochodu.³⁷³ Výpovědi britských vojáků před komisí byly podle slov *Mladé fronty* „zahaleny do anonymity“,³⁷⁴ zatímco „velitel výsadcáků [...] nedal odpověď na hlavní otázku: Proč stříleli jeho vojáci do bezbranného a prchajícího davu lidí?“³⁷⁵ Verdikt komise, že vojáci stříleli oprávněně, nakonec nebyl příliš rozváděn. Nejdále se v tom dostal londýnský dopisovatel *Rudého práva* Bedřich Zagar v komentáři k článku *Londonderry žaluje*. Po ocitování několika dalších hrůzných svědectví totiž uvedl, že „britská vláda schválila postup výsadcáků“.³⁷⁶ Poté upřesnil, že „cílem tribunálu mělo být ospravedlnění britských výsadcáků“.³⁷⁷ Nicméně když jeden z vojáků před Widgeryho komisí přiznal, že v televizním interview lhal o tom, že v davu viděl střelce, objevila se výpověď ihned v československém tisku.³⁷⁸

Zagar pak shrnul pohled na celý stav severoirské krize po incidentu *Bloody Sunday* v článku *Rudého práva*. Popsal život katolíků v provincii pod vedením Faulknerovy vlády již před incidentem jako nesnesitelný a navíc ztěžovaný narůstající britskou brutalitou na ulicích i v internačních táborech. Na adresu Craigovy organizace *Vanguard* vznesl otázku po totožnosti nepřátel, které se skupina „ultraunionistů“³⁷⁹ rozhodla zlikvidovat. Sám pak odpověděl, že jimi jsou „jejich irští spoluobčané, kteří mají pouze jiné názory na politickou praxi“.³⁸⁰ Článek uzavřel citátem slov irské

³⁷¹ *Rudé právo*, 9. 2. 1972, LII/33, s. 7. Viz přílohu 2.6.

³⁷² *Lord v izolaci*, *Mladá fronta*, XXVII/39 (8539), s. 5.

³⁷³ Např. *Britské brutality uzákoněny*, *Mladá fronta*, 25. 2. 1972, XXVII/47 (8547), s. 5; *Represe v Irsku uzákoněny*, *Rudé právo*, 25. 2. 1972, LII/47, s. 7; *Svědectví o brutalitě*, *Mladá fronta*, 28. 2. 1972, XXVII/50 (8550), s. 5; *Otřesná svědectví z Londonderry*, *Rudé právo*, 1. 3. 1972, LII/51, s. 7; *Britská brutalita prokázána*, *Rudé právo*, 2. 3. 1972, LII/52, s. 7; *Závažné svědectví*, *Mladá fronta*, 11. 3. 1972, XXVII/60 (8560), s. 5.

³⁷⁴ *Dosud žádné návrhy*, *Mladá fronta*, XXVII/57 (8557), 8. 3. 1972, s. 5.

³⁷⁵ Tamtéž.

³⁷⁶ *Londonderry žaluje*, *Rudé právo*, 7. 3. 1972, LII/56, s. 7.

³⁷⁷ Tamtéž.

³⁷⁸ *Posilování policie v Ulsteru*, *Rudé právo*, 9. 3. 1972, LII/58, s. 7; *Ostrý režim v Severním Irsku*, *Mladá fronta*, 9. 3. 1972, XXVII/58 (8558), s. 5.

³⁷⁹ ZAGAR, Bedřich, *Nebezpečný vývoj v Ulsteru*, *Rudé právo*, 24. 3. 1972, LII/70, s. 7.

³⁸⁰ Tamtéž.

komunistky Edwiny Stewartové, která „označila tento vývoj za velmi nebezpečný“.³⁸¹ Kratší zprávy pak nadále obsahovaly výběr z těch samých prvků – výbuchy, přestřelky, počty obětí, počty vojáků. Text příspěvku *Televizních novin* ilustruje takovou běžnou zprávu z března 1972: „Záběry z ulic severoirských měst svědčí o výrazném zhoršení situace. Šest mrtvých a desítky raněných – to je smutná bilance událostí posledních 3 dnů. Bomba, umístěná v autě zaparkovaném ve středu města, obsahovala 70 kg třaskavin. Vybuchla v ranních hodinách, právě v době, kdy ulice města byly plné civilního obyvatelstva.“³⁸²

Řešení neudržitelné situace britskou vládou zavedením přímé správy nad Severním Irskem z Londýna 24. března 1972 se pak pro média v normalizačním Československu stalo „nejlepším důkazem žijícího kolonialismu“.³⁸³ Jako takové bylo vděčným tématem československého zahraničního zpravodajství. V následujících dnech výrazného odporu unionistů proti přímé vládě v podobě masové demonstrace a protestní stávky věnovala média denní pozornost.³⁸⁴ Ambrus pak skutečnost, že se unionisté postavili proti britské vládě, podal jako „srážku zájmů unionistického supa s britským lvem o to, jakými metodami zajistit do budoucna vykořisťování severoirského lidu, [která] se dneškem [27. března 1972] mění na boj kdo s koho“.³⁸⁵ Faulknerovy stížnosti na to, že „Ulster není britská kokosová kolonie, která by se nechala řídit [Whitelawovou] kokosovou komisí“³⁸⁶ pak Ambrus po uvedení počtů internovaných v Long Kesh, Magilliganu a na Maidstone komentoval slovy: „Utiskovatel se nyní dovolává spravedlnosti a práva vůči silnějšimu utiskovateli.“³⁸⁷ Poté Ambrus zjednodušil nepřehlednou situaci vztahů mezi Faulknerovými, Craigovými a Paisleyho záměry takto: „Zatímco William Craig hrozí dalšími stávkami a jinými projevy neposlušnosti vůči britské vládě, Faulknerovi i Paisleyovi stoupenci hledají novou formu soužití se zájmy britské vládnoucí třídy v Severním Irsku. Tyto zájmy se ovšem ve skutečnosti v ničem neliší od zájmu severoirské vládnoucí třídy, která

³⁸¹ Tamtéž.

³⁸² *Televizní noviny*, ČST, 23. 3. 1972, APF ČT, Filmotéka, ŠTN, kfp č. 37585.

³⁸³ *Rozhlasové noviny*, ČsRo, 25. 3. 1972, AČRo, AIS, id ACZ00674/1.

³⁸⁴ Např. *Britská vláda převzala moc v Ulsteru*, Rudé právo, 25. 3. 1972, LII/72, s. 7; *Ulster vyčkává*, Mladá fronta, 27. 3. 1972, XXVII/73 (8573), s. 2; *Situace v Ulsteru nadále napjatá*, Rudé právo, 27. 3. 1972, LII/73, s. 5; *Ulster. Opět stávky*, Mladá fronta, 28. 3. 1972, XXVII/74 (8574), s. 5; *Britská dolní sněmovna jedná o Severním Irsku*, Rudé právo, 29. 3. 1972, LII/75, s. 7; *Ulster zůstává kolonií*, Mladá fronta, 30. 3. 1972, XXVII/76 (8576), s. 5; *Fanatici řadí v Ulsteru*, Rudé právo, 30. 3. 1972, LII/76, s. 7; *Zákon o Severním Irsku přijat*, Rudé právo, 31. 3. 1972, LII/77, s. 1.

³⁸⁵ *Rozhlasové noviny*, ČsRo, 27. 3. 1972, AČRo, AIS, id ACZ00674/3.

³⁸⁶ *Rozhlasové noviny*, ČsRo, 28. 3. 1972, AČRo, AIS, id ACZ00675/1.

³⁸⁷ Tamtéž.

v rozhodujících fázích byla vždy ochotna, stejně jako vykořisťovatelé v jiných zemích, zapomenout na svou národnost v zájmu zachování svých sociálních výhod.“³⁸⁸ *Rozhlasové noviny* v rámci informace, týkající se hlasování o zákonu o přímé vládě neopomněly uvést, že Devlinová hlasovala proti přijetí zákona, a to na protest proti internacím.³⁸⁹

Míru pozornosti, které se poslankyni Devlinové a potažmo celému severoirskému konfliktu v dobových československých médiích dostalo, dokládá fakt, že se velký článek o ní stal součástí prvomájového čísla *Mladé fronty*. Autor článku³⁹⁰ si Devlinovou zvolil jako téma svého příspěvku k celostránkovému oddílu, který tiskový orgán ÚV SSM věnoval mladým hrdinům boje za občanská práva ze zemí na západ od „železné opony“. Článek nazvaný *Poslankyně Devlinová* se nesl v duchu politicky uvědomělého obdivu k mladé severoirské aktivistce. Touto formou se na stránkách československého tisku opět objevila stále opakovaná tvrzení o „skutečné“ podstatě severoirského problému, jeho jediném možném řešení podle návrhů komunistů, brutalitě britských vojáků a zapírání britských politiků. Autor sám navíc pro dramatictější efekt nadsadil počet mrtvých při *Bloody Sunday*. Článek, z části opsaný z Rovenského článku z 1. července 1970, tak formou zvláštní prvomájové ódy na Devlinovou shrnuje pohled, jakým na ni i na severoirský konflikt v polovině roku 1972 hleděl československý režimní novinář.

Po úvodním upozornění, že „na světě jsou na první pohled přitažlivější dívky, než je ta dlouhovlasá irská slečna, vysoká sotva sto padesát centimetrů a na svou míru trochu při těle“,³⁹¹ pak autor začal článek zhodnocením jejího, v Československu často uváděného, označení jako severoirské Johanky z Arku: „Toto přirovnání není ani trochu nadnesené. Je mladá a odvážná, ví, co chce a za svým cílem jde bez ohledu na osobní zájmy, je jako panna Orleánská symbolem vzrušené doby své země, a shodou okolností stejně jako ona je katoličkou. Její víra však není přesvědčením fanatika, přestože žije v zemi, kde náboženští fanatikové ve své nenávisti navzájem prolévají krev [...] už dávno pochopila, že jakkoli se dnešní krvavý spor v Severním Irsku halí do roucha náboženských sporů, o víru tu ve skutečnosti vůbec nejde. Nebojuje proti protestantům,

³⁸⁸ *Rozhlasové noviny*, ČsRo, 31. 3. 1972, AČRo, AIS, id ACZ000675/3.

³⁸⁹ *Rozhlasové noviny*, ČsRo, 30. 3. 1972, AČRo, AIS, id ACZ000674/5.

³⁹⁰ Nejspíše Karel Čech, který byl autorem několika komentářů *Mladé fronty* k dění v Severním Irsku a je uveden jako jeden z těch, kteří stránku připravili. *Poslankyně Devlinová*, *Mladá fronta*, 1. 5. 1972, XVII/102 (8602), s. 5.

³⁹¹ Tamtéž.

ale proti systému, který z její země učinil kolonii dvacátého století [...] Narodila se jako katolička, ale život v belfastských ghettech z ní podle vlastních slov vychoval socialistku [...] Za svůj ideál bojuje od dvaceti let. Na shromážděních i protestních pochodech, [...] v lavicích Westminsteru i na barikádách v bouřícím se Londonderry, proti britským okupantům, protestantským unionistům i extrémním katolíkům, kteří nesouhlasí s její představou společného postupu všech utlačovaných Irů [...] Dokáže strhnout desetitisícový dav, ale dokáže dát také před zaplněnou sněmovnou demonstrativní políček ministru vnitra, který se po masakru v Londonderry pokusil přesvědčit parlament, že parašutisté v britských uniformách tu zastřelili dvacet (!) bezbranných lidí ‚v sebeobraně‘. Na rozdíl od svých vrstevnic poznala nejen prostředí britské sněmovny, ale i britských kriminálů. Z neznámé studentky psychologie z Belfastu [...] je dnes politická osobnost, která si získala autoritu a obdiv nejen doma, ale na celém světě. Ano, na světě jsou určitě hezčí dívky, než je ta malá irská slečna z Cookstownu. Ale kdybych si mohl vybrat, chtěl bych jít dnes ráno Prahou s poslankyní britského parlamentu čtyřiařicetiletou Bernadette Devlinovou.“³⁹²

3.2.6 Vrchol severoirské krize, část třetí – obrazy krvavého roku 1972

Plnou pozornost, kterou československá média v roce 1972 věnovala severoirskému konfliktu, dokládá fakt, že se do provincie začali vydávat i českoslovenští zpravodajové osobně. Výstupy z jejich reportážních cest do Severního Irsku měly patrně dokreslovat a dovysvětlovat situaci, již tak zblízka líčenou na stránkách denního tisku.³⁹³ Příkladem mohou být cesty Ambruse a Porybného v srpnu, respektive říjnu 1972. Jejich rozsáhlé příspěvky o Severním Irsku se objevovaly v *Rozhlasových novinách* a *Rudém právu*. Prostřednictvím rádoby poutavého vyprávění oba formulovali již mnohokrát uvedená tvrzení. Jejich příspěvky jsou pregnantní ukázkou československého mediálního obrazu Severního Irsku a s ním souvisejících témat počátku 70. let 20. století.

Ambrus ve svém prvním příspěvku přinesl obraz Belfastu konce léta 1972. Uvedl nejdříve, jak mu před cestou odmítla britská pojišťovna pojistit auto. A to „s poukazem na paragraf, podle kterého pojišťovna neručí za škody způsobené

³⁹² Tamtéž.

³⁹³ Během dvou letních měsíců roku 1972 otisklo *Rudé právo* 48 a *Mladá fronta* 41 příspěvků týkajících se Severního Irsku.

mimořádnými, tj. válečnými škodami.³⁹⁴ To konfrontoval s tvrzením britské vlády, že „vojáci jsou [v Severním Irsku] jenom pro zajištění veřejného pořádku, ale pojišťovny mají zřejmě jiný názor“.³⁹⁵ Příspěvek pak pokračoval na letišti v Belfastu: „Už první kroky na severoirské půdě na belfastském letišti přesvědčí každého, že přichází do mimořádné situace. Cestující jsou podrobeni přísné tělesné prohlídce, cizinci dotazováni [...] na účel návštěvy a kde se míní zdržovat. Jejich prohlášení je zaznamenáno a musí je podepsat.“³⁹⁶ Cestou z letiště pak autobus musel udělat objížďku, protože v cestě byl „další z mnohých výbuchů časovaných náloží, k jakým zde dochází denně“.³⁹⁷ Hotel, ve kterém se ubytoval, měl zabeďněná okna. Z něj se pak vydal k místu výbuchu, kam ho britští vojáci nepustili. Nebyl vpuštěn ani do centra Belfastu: „Všude jsou zátarasy z ostnatého drátu a britské vojenské hlídky vpouštějí jen ty, kdo tam bydlí nebo tam mají prokazatelně co dělat.“³⁹⁸ Jeho hledání sídla NICRA pak málem nebylo úspěšné, protože na domech nebyly nápisy ani čísla. Podobná situace nastala při hledání belfastského sekretariátu Komunistické strany Irska. Příspěvek uzavřel popisem města: „Procházka Belfastem působí neobyčejně tísnivě. Velký počet obchodních místností je pumovými výbuchy vyřazen z činnosti. Hostince sdělují, že až do dalšího oznámení zavírají v sedm hodin večer. Ve čtyřicetitisícovém městě hraje jenom několik kin a na hlavních ulicích tak, aby poslední představení skončilo ještě za světla [...] Ulice jsou téměř pusté. Relativní ticho, nezvyklé na velkoměsto, je občas přerušeno výstřely nebo výbuchy.“³⁹⁹

Ve svém dalším příspěvku Ambrus představil československý pohled na poměry mezi Velkou Británií a Irskou republikou. Vztah, spočívající v národní samostatnosti Irska a současně jeho politické a ekonomické závislosti, byl podle něj jen podtržen faktem, že „cestující nasedne v Belfastu do vlaku na nádraží, pojmenovaném po nejslavnější z britských královen Viktorii a za dvě a půl hodiny se octne v Dublinu na Connollyho železniční stanici, pojmenované zase po irském hrdinovi protibritského odboje. Přitom vlak na hranici nezastaví“.⁴⁰⁰ Politickou závislost Irska na Velké Británii pro Ambruse značil fakt, že „na britský nátlak se [Irská republika] například neodvážila

³⁹⁴ *Rozhlasové noviny*, ČsRo, 18. 8. 1972, AČRo, AIS, id ACZ00734/2.

³⁹⁵ Tamtéž.

³⁹⁶ Tamtéž.

³⁹⁷ Tamtéž.

³⁹⁸ Tamtéž.

³⁹⁹ Tamtéž.

⁴⁰⁰ *Rozhlasové noviny*, ČsRo, 22. 8. 1972, AČRo, AIS, id ACZ00736/2.

navázat diplomatické styky se Sovětským svazem a dalšími socialistickými státy.“⁴⁰¹ Hospodářskou závislost pak doložil tím, že „zatímco britskou librou můžete platit volně v celé republice, irskou libru vám v Británii nikdo nevezme“.⁴⁰² Ambrus zohlednil probíhající vyjednávání Velké Británie a Irské republiky o vstupu do Evropského hospodářského společenství (EHS) v závěrečné poznámce: „Britská i irská vládnoucí buržoazie na jihu stejně jako na severu ostrova spoléhá [...] že se jí podaří za pomoci britských vojsk potlačit nynější [...] spor v Ulsteru. Tak by získala čas do doby úplného zapojení ostrova do západoevropského společného trhu a její další panství nad pracujícími by bylo zajištěno.“⁴⁰³

V příspěvku z návštěvy L'Derry pak Ambrus popsal i druhé největší severoirské město, kam „přijel vlakem, aby se vyhnul riziku krádeže auta, které by pak mohlo vyletět do vzduchu a náloží výbušnin, jak je to nyní na nejrůznějších místech Severního Irsku denní praxí“.⁴⁰⁴ Po dalších osobních prohlídkách se dostal ke svému hotelu, z něhož „na [něj] zírala jenom vytlučená okna a ohněm začouzené stěny“.⁴⁰⁵ Nefunkčnost celého města se zobrazila nejprve v tom, že mu bylo řečeno, že v L'Derry už žádný hotel k přenocování nefunguje. Dalším příkladem se stalo komplikované telefonní spojení s Prahou. Dozvěděl se, že „[by] mohl zkusit volat automatem do Belfastu, aby požádali Londýn, ať [ho] spojí s Prahou“.⁴⁰⁶ V městě samotném pak seznal, že „ulice připomínají vylámaný hřeben, v jehož štěrbinách na rumišťích po vyhořelých domech vznikla okamžitě provizorní parkoviště“.⁴⁰⁷ Tematizoval pak skutečnost, že britská správa vypsala odměny informátorům za tip na podezřelé osoby, a to „ve výši 50 000 liber šterlinků. Je to pro lepší představu hodnota našich asi 60 automobilů Škoda na britském trhu.“⁴⁰⁸

Příspěvek uzavřel zhodnocením pozice novinářů, takto jediných návštěvníků v dobovém Severním Irsku. Ti se podle něj „změnili na statistiky, zaznamenávající pouze hrůzná statistická data o dalších mrtvých, raněných, o výbuších pum a požárech. Na kritiky nebo obhájce bezohlednosti britské civilní i vojenské správy a zarputilých snah britské a severoirské vládnoucí třídy udržet své výsady na úkor severoirských

⁴⁰¹ Tamtéž.

⁴⁰² Tamtéž.

⁴⁰³ Tamtéž.

⁴⁰⁴ *Rozhlasové noviny*, ČsRo, 24. 8. 1972, AČRo, AIS, id ACZ00737/1.

⁴⁰⁵ Tamtéž.

⁴⁰⁶ Tamtéž.

⁴⁰⁷ Tamtéž.

⁴⁰⁸ Tamtéž.

pracujících.⁴⁰⁹ Tuto, možná nečekaně sebereflexivní, Ambrusovu poznámku je možno vztáhnout i na většinu počinů československých médií týkajících se Severního Irsku, přičemž českoslovenští novináři vystupovali v pozici kritiků všeho, co bylo v citátu zmíněno.

Nervy drásající zážitek nočního poplachu v belfastském hotelu Europa, který Ambrus na své cestě prožil, pak tvořil celý jeho následující, velice rozsáhlý, příspěvek *Rozhlasovým novinám*.⁴¹⁰ Vyprávěl v něm, jak navzdory důkladným osobním prohlídkám při vstupu, a po rutinním večerním sčítání hostů hotelu, přišlo uprostřed noci telefonické oznámení, že ve třetím poschodí hotelu je umístěna časovaná nálož. Ambrus pak část noci strávil čekáním s ostatními hosty před hotelem, než byl poplach prokázán jako planý. Tento příspěvek líčící smrtelnou hrozbu, v Belfastu počátku 70. let 20. století všudypřítomnou, dokreslil obrázek, který Ambrus načal v příspěvku prvním. Neopomněl také zmínit, že mu servírky v hotelu řekly, že by rády odešly pracovat „někam do Evropy, protože v rodném Belfastu je teď hrozný život“.⁴¹¹ Uvedl také, že mu severoirský komunista Moore po natočení rozhovoru umožnil podívat se na cyklostylování komunistického deníku *Unity*, který obsahoval oznámení s titulkem „Hlas socialistického Československa přichází do vašich domovů přes moře z rádia Praha“,⁴¹² které obsahovalo vysílací časy a vlnové délky zahraničního vysílání Československého rozhlasu.⁴¹³

Ambrus pak věnoval jeden celý příspěvek, poslední ze své reportážní cesty, názorům irských komunistů na příčiny, průběh a možná řešení severoirské krize. Tyto byly pro československá média směrodatné a objevovaly se v mnoha článcích *Rudého práva*.⁴¹⁴ Ambrus tak opět, tentokrát pomocí svého překladu slov severoirského komunisty Moora, uvedl mnohokrát opakovaná tvrzení. Situace v Severním Irsku byla podle Moorova výkladu „výsledkem neschopnosti britského imperialismu vyřešit během padesáti let irský problém“.⁴¹⁵ Severní Irsko pak podle něj bylo státem, kde „se

⁴⁰⁹ Tamtéž.

⁴¹⁰ *Rozhlasové noviny*, ČsRo, 25. 8. 1972, AČRo, AIS, id ACZ00737/2.

⁴¹¹ Tamtéž.

⁴¹² Tamtéž.

⁴¹³ Tamtéž.

⁴¹⁴ Namátkou *Odzbojení policejních záloh v Ulsteru*, Rudé právo, 13. 1. 1972, LII/10, s. 7; *KS Irsko k situaci v Ulsteru*, Rudé právo, 12. 4. 1972, LII/86, s. 7; *Neklidná noc v Belfastu*, Rudé právo, 30. 5. 1972, LII/125, s. 7; *Jednání o Ulsteru*, Rudé právo, 9. 8. 1972, LII/186, s. 1; *Úsilí o demokracii*, Rudé právo, 12. 10. 1972, LII/241, s. 6; *Raketový útok na hranice Ulsteru*, Rudé právo, 29. 11. 1972, LIII/282, s. 1; *Omezení demokratických práv v Ulsteru*, Rudé právo, 22. 11. 1972, LIII/10, s. 7.

⁴¹⁵ *Rozhlasové noviny*, ČsRo, 29. 8. 1972, AČRo, AIS, ACZ00739/2.

uskutečňovala sektářská politika, aby byla dělnická třída rozdělena. Velká Británie [...] byla po půl století lhostejná k problémům této oblasti a nakonec v roce 1969, kdy se obnovil boj za občanská práva, zasáhla politicky i vojensky“.⁴¹⁶ Na konci léta 1972 teprve velice pozvolna hledanému řešení, které reportér Ambrus popsal jako „federální [...] v kterém by sever i jih ostrova byly spojeny s Británií na federálním základě“, pak severoirský komunista zásadně oponoval. Řekl, že severoirští komunisté vidí řešení ve dvou rovinách, z nichž druhou ve své promluvě opomněl uvést. Na prvním místě podle něj šlo o „požadavek vytvořit severoirský parlament, který by zabezpečil rovnoprávnost pro všechny občany bez ohledu na náboženský nebo třídní původ [a] prosadil potřebné demokratické reformy. To by ovšem také vyžadovalo takovou oblastní severoirskou vládu, která by zabezpečila jejich realizaci“.⁴¹⁷ To by podle Moora stačilo k přípravě cesty k vyřešení všech problémů irského ostrova, včetně ekonomické emigrace z Irské republiky. Ambrus pak celý příspěvek a tím i reportážní cestu po Severním Irsku uzavřel uvedením Moorova odsudku veškerého paramilitárního násilí a výzvy, aby se „všechn irský pracující lid [...] sjednotil na třídní pozici proti společnému nepříteli – britskému imperialismu a unionistické vládnoucí klice“.⁴¹⁸

Porybný ve svém půlstránkovém článku, prvním ze tří, doplněném fotografií osobní prohlídky v Belfastu, obrázkem lojalistického loga rudé ruky a mapkou severu irského ostrova pak obšírně vylíčil irskou historii ve stejném světle, jak to učinil například již citovaný Kropáč rok před tím. Porybný přidal mimo jiné i líčení svého setkání se seržantem britské armády. Příkladný československý obraz britského vojáka v Severním Irsku vypadal takto: „Neprůstřelná vesta přes maskovací uniformu, ocelová přilba se štítem z neprůstřelného skla (podobnou mívají automobilví závodníci), přes rameno krátká puška na gumové střely, v ruce samopal. Nazrulé kotlety, končící někde hluboko pod ušními lalůčky, frajersky vyhrnuté rukávy a na předloktích vytetované ornamenty a slečny, vše vyvedené trojbarevně.“⁴¹⁹ Porybný pak vypsál průběh „výslechu“,⁴²⁰ kterému ho voják podrobil, přičemž britský důstojník, na rozdíl od severoirských komunistů, s nimiž se setkal Ambrus, neměl ani ponětí, kde leží Československo.

Porybný pak svůj druhý reportážní článek, opět s obrázky a fotografiemi

⁴¹⁶ Tamtéž.

⁴¹⁷ Tamtéž.

⁴¹⁸ Tamtéž.

⁴¹⁹ PORYBNÝ, Zdeněk, *Letadlo do Belfastu*, Rudé právo, 20. 10. 1972, LIII/248, s. 6.

⁴²⁰ Tamtéž.

a tentokrát z katolických čtvrtí Belfastu, kam se vypravil za doprovodu severoirského komunisty, cele věnoval britské armádě v Severním Irsku. Vyprávěl v něm příhodu, jak mu Britové zabavili film z fotoaparátu a pak popsal jak jejich vozový park, tak zbraně. Přepisem vyprávění jednoho katolíka pak přiblížil i brutální zacházení armády s katolíky podezřelými ze spolupráce s PIRA. Zmínil také jednotky „zvláštní létající služby“,⁴²¹ tedy *Special Air Services* (SAS), které popsal jako „vraždicí komanda“.⁴²² Nakonec předložil i pohled na aktivitu britské armády v Severním Irsku jako „skvělé cvičení“⁴²³ boje proti občanským nepokojům, které „by mohly zasáhnout i [britskou] metropoli“.⁴²⁴

V L'Derry si Porybný, stejně jako před tím Ambrus, všiml, že „žádný pravověrný Ir jméno Londonderry nevynechá z úst. Pro ně je to stále Derry“.⁴²⁵ Porybnému se na rozdíl od Ambruse podařilo dostat do katolické čtvrti Creggan, kde uskutečnil rozhovory s tamními obyvateli. Uvedl, že si mu stěžovali na akce britské armády, vysokou nezaměstnanost a stále trvání internací, proti nimž běžela soustavná kampaň občanské neposlušnosti pod vedením NICRA. Neutěšenou ekonomickou situaci v protestantských čtvrtích pak přirovnal k té ve čtvrtích katolických. Rozdíl mezi přístupem jejich obyvatel popsal slovy: „Bubny reakce [tu] bijí na poplach: ‚To všechno ztratíte, až tu bude vládnout IRA, papež, komunisté.‘ [...] Protestantští dělníci mají vše o tolik snadnější, když návnadu spolknou.“⁴²⁶

Zpráva *Mladé fronty* ze začátku září 1972 působí téměř jako tragikomická ilustrace výše uvedené Ambrusovy poznámky o redukci novináře věnujícího se dění v Severním Irsku do role statistika. Snad vinou tiskové chyby se v ní totiž objevila informace, že „počet obětí na lidských životech v Severním Irsku se [...] zvýšil na 5522 tun“.⁴²⁷ Naproti tomu text, doprovázející kreslený obrázek stereotypního Lorda rozmlouvajícího se svým sluhou, jež otisklo *Rudé právo*, byl jako vtip patrně zamýšlen. Zněl: „– Kam letos na štvanicí, sire? – Nevím, nevím. V mém věku snad už nikam, ale všichni naši mladí jezdí teď do Ulsteru.“⁴²⁸ Jiný obrázek, ilustrující československý pohled na pozici Britů v severoirském konfliktu, byl opatřen titulkem „Třetí na smetišti“

⁴²¹ PORYBNÝ, Zdeněk, *Armáda v ulicích*, Rudé právo, 26. 10. 1972, LIII/253, s. 6.

⁴²² Tamtéž.

⁴²³ Tamtéž.

⁴²⁴ Tamtéž.

⁴²⁵ PORYBNÝ, Zdeněk, *Návštěva v Londonderry*, Rudé právo, 27. 10. 1972, LIII/254, s. 6.

⁴²⁶ Tamtéž.

⁴²⁷ *Pumový útok*, Mladá fronta, 8. 9. 1972, XXVII/212 (8712), s. 5.

⁴²⁸ *Rudé právo*, 28. 12. 1972, LIII/306, s. 7. Viz přílohu 2.7.

a představoval tlustého businessmana s britskou vlajkou na kloboučku, jak nasazuje kohouta s označením „Vanguard“ do zápasu s kohoutem označeným „IRA“. ⁴²⁹ Obrázek britského vojáka, jak na rukou a kolenou dělá „stoličku“ střelci z „Ulster union gang“ ⁴³⁰ představil pohled na vztah mezi britskými jednotkami a UDA, kterou *Rudé právo* popsalo jako „druhou armádu“. ⁴³¹

Význam, jaký československá média v roce 1972 přikládala severoirským událostem, pak byl vyzdvížen na konci roku, když jak *Rudé právo*, tak *Mladá fronta* otiskly své seznamy nejdůležitějších zahraničních událostí roku. V případě *Mladé fronty* byl jednou ze zásadních událostí roku určen incident *Bloody Sunday* a připojená fotografie člověka ležícího na ulici v kaluži krve důležitost lednové události v L'Derry ještě podtrhla. ⁴³² *Rudé právo* pak jako „nejzávažnější události mezinárodního života“ ⁴³³ roku 1972 identifikovalo celkem tři momenty severoirského konfliktu. V lednu to byl incident *Bloody Sunday* a „další krvavé srážky mezi britskými vojsky a bojovníky za občanská práva“. ⁴³⁴ V březnu pak šlo o rozpuštění severoirského parlamentu, načež „Severní Irsko dostalo charakter kolonie“. ⁴³⁵ Červencová operace *Motorman* pak dostala v *Rudém právu* tuto podobu: „Ofenzíva zesílených kontingentů britské armády za podpory příslušníků ‚ulsterské obrany‘ na katolické čtvrti Belfastu a Londonderry vyvolala ovzduší občanské války.“ ⁴³⁶

3.2.7 Cesta k Sunningdale a stávka UWC – léta 1973 a 1974

Zájem československých médií o konflikt v Severním Irsku ani v letech 1973 a 1974 nepolevoval. Konflikt, nyní již v podobě známého propagandistického tématu, stále zůstával spíše na stránkách *Rudého práva*, zatímco *Mladá fronta* se mu průběžně věnovala již méně. ⁴³⁷ Výběr přinášovaných informací i způsob jejich prezentace již zůstal věrný nastavenému kurzu. Nadále tedy šlo o informace o násilných událostech a počtech jejich obětí, počtech přisunovaných vojáků a líčení krutosti britské armády. V rovině názorů se československá média v čím dál větší míře spoléhala na citáty

⁴²⁹ *Rudé právo*, 2. 6. 1972, LII/128, s. 5. Viz přílohu 2.8.

⁴³⁰ *Rudé právo*, 15. 11. 1972, LIII/270, s. 6. Viz přílohu 2.9.

⁴³¹ *Daň smrti v Ulsteru*, *Rudé právo*, 2. 11. 1972, LIII/259, s. 7.

⁴³² *Rok 1972 ve světě*, *Mladá fronta*, 30. 12. 1972, XXVII/308 (8808), s. 5.

⁴³³ *Nejzávažnější události mezinárodního života*, *Rudé Právo*, 30. 12. 1972, LIII/308, s. 7.

⁴³⁴ Tamtéž.

⁴³⁵ Tamtéž.

⁴³⁶ Tamtéž.

⁴³⁷ V roce 1973 otisklo *Rudé právo* 132 příspěvků o Severním Irsku a *Mladá fronta* 72. V roce 1974 to pak bylo 85, respektive 75 příspěvků.

představitelů komunistického hnutí.

Televizní noviny u příležitosti prvního výročí incidentu *Bloody Sunday* bilancovaly mimo jiné slovy: „Co se za rok od té doby změnilo? Zahynulo dalších stopadesát lidí. Kapesník zmáčený krví zůstává symbolem dosud marného boje Irů.“⁴³⁸ Nosným tématem se na přelomu let 1972 a 1973 stala i vzrůstající paramilitární aktivita loajalistů. Porybný ji například ve zpomínkovém článku *Rudého práva* na výročí incidentu *Bloody Sunday* spojil s britskými speciálními jednotkami SAS. Napsal: „A tam, kde jsou i jejich [SAS] prsty krátké, nastoupí vrahové z různých polovojenských organizací ulsterské reakce. Pod záminkou boje proti Irské republikánské armádě [...] rozpoutalo Ulsterské obranné sdružení [...] boj proti skutečně pokrokovým silám v zemi. Armáda si mne ruce, pan Whitelaw může vydávat vojáky za ochránce klidu a míru.“⁴³⁹ O týden později toto tvrzení zjednodušil: „Zfašizované bandy protestantských extremistů řadí, protože mohou jednat zcela beztrestně. Jednotky britské armády [...] zavírají nad zvůli pravicových extremistů oči.“⁴⁴⁰

Rozhlasové noviny místo vlastního komentáře k březnovému referendu o existenci severojižní hranice podaly názor „irských pokrokových činitelů“.⁴⁴¹ Irský komunista James Stewart a McCorry z NICRA referendum striktně odsoudili jako „nástroj britského imperialismu, snažící se vnútit svoju voľu všetkým pracujúcemu ľudu Severného Írska“⁴⁴² respektive s tím, že „toto hlasovanie bude mať za následok ešte ďalšie zhoršenie rozdelenia [...] spoločnosti“.⁴⁴³ Nicméně v účasti při referendu a v jeho výsledku pak viděl Moore další důkaz toho, že „deliaca čiara nevedie medzi protestantmi a katolíkmí“⁴⁴⁴ s odkazem na sociální podstatu konfliktu. Naproti tomu československý denní tisk, který průběh referenda bedlivě sledoval, si všiml toho, že katolíci se referenda neúčastnili, zatímco protestanté se vyslovili pro zachování hranice.⁴⁴⁵

⁴³⁸ *Televizní noviny*, ČST, 30. 1. 1973, APF ČT, Filmotéka, ŠTN, křp č. 40751.

⁴³⁹ PORYBNÝ, Zdeněk, *Vzpomínka na Londonderry*, Rudé právo, 30. 1. 1973, LIII/25, s. 7.

⁴⁴⁰ *Whitelaw chce další vojáky do Severního Írska*, Rudé právo, 6. 2. 1973, LIII/31, s. 1, 7.

⁴⁴¹ *Rozhlasové noviny*, ČsRo, 7. 3. 1973, AČRo, AIS, id ACZ00819/3.

⁴⁴² Tamtéž.

⁴⁴³ Tamtéž.

⁴⁴⁴ *Rozhlasové noviny*, ČsRo, 15. 3. 1973, AČRo, AIS, id ACZ008223/3.

⁴⁴⁵ *Referendum za ostnatým drátem*, Rudé právo, 8. 3. 1973, LIII/57, s. 6; *Ulster před „referendem“*, Mladá fronta, 8. 3. 1973, XXIX/57 (8865), s. 5; *Bojkot referenda*, Rudé právo, 10. 3. 1973, LIII/25, s. 7; *Referendem zněly bomby*, Mladá fronta, 10. 3. 1973, XXIX/59 (8867), s. 5; *Britské rozpaky nad referendem*, Rudé právo, 12. 3. 1973, LIII/60, s. 5.

Evidentní snaha britských politiků vyřešit severoirský problém za zohlednění irské dimenze se v československých médiích promítla v přesunutí ještě větší pozornosti k násilnostem, které v Severním Irsku neustávaly a k podmínkám v internačních táborech. Názory irských a britských komunistů pak tvořily páteř československých komentářů k severoirskému vývoji. A to i přes to, že byly občas mírně protichůdné. Například *Rozhlasové noviny* z 21. března 1973 komentovaly britský vládní dokument *Northern Ireland Constitutional Proposals* slovy britského komunisty Jacka Woddise: „Výzva bílé knihy ke smíření protestantské většiny a katolickou menšinou [...] je licoměrná a klamná dokud [...] obchází irskou jednotu.“⁴⁴⁶ *Rudé právo* dokument kritizovalo v témže duchu.⁴⁴⁷ Naproti tomu irský komunista Moore citovaný v rozhlasu čtrnáct dní před tím uvedl, že mluvit o irské jednotě nemá smysl, protože „zariadenie na juhu v Írskej republike je rovnako antidemokratické a protirobotnické“.⁴⁴⁸ *Televizní noviny* pak *White paper* představily tak, že „naznačuje plány na léčení tohoto bolavého vředu britské koloniální minulosti a polokoloniální přítomnosti [nicméně] potvrzuje, že britská armáda nadále zůstane nástrojem vládní moci“.⁴⁴⁹ Zároveň příznačně přidaly: „Počet mrtvých roste, každý den vybuchují bomby. Násilné akce britského expedičního sboru vyvolávají další nenávisť. Bernardette [sic] Devlinová [...] varovala obě složky obyvatelstva, aby se nedala strhnout k dalšímu stupňování nepřátelství, které by umožnilo britské vládě pokračovat ve falešné roli nestranného soudce.“⁴⁵⁰

Soustavná kritika britských konzervativců pak na konci března 1973 nabyla v satirickém sloupku *Rudého práva* i této podoby: „Edward Heath [...] se nikdy netajil tím, že současný americký prezident je jeho vzorem. Nejen, že se pokouší napodobovat americkou politiku ve Vietnamu na obyvatelích Ulsteru, ale při své poslední návštěvě ve Washingtonu mu bylo dovoleno deset minut imitovat na jedné party v Bílém domě gesta a hlas svého vzoru. Nikdy prý nebyl tak šťasten jako tentokrát.“⁴⁵¹ Způsob, jakým československá média podávala v letech 1973 a 1974 situaci v Severním Irsku, je možné také opět přiblížit na příkladu obrázků otištěných na stránkách *Rudého práva*. Obrázek člověka s prostřelenou hlavou, ležícího a krvácejícího na „bílou knihu“

⁴⁴⁶ *Rozhlasové noviny*, ČsRo, 21. 3. 1973, AČRo, AIS, id ACZ00825/3.

⁴⁴⁷ *Ulster nadále pod britskou nadvládou*, *Rudé právo*, 21. 3. 1973, LIII/68, s. 7.

⁴⁴⁸ *Rozhlasové noviny*, ČsRo, 7. 3. 1973, AČRo, AIS, id ACZ00819/3.

⁴⁴⁹ *Televizní noviny*, ČST, 20. 3. 1973, APF ČT, Filmotéka, ŠTN, kfp č. 41148.

⁴⁵⁰ Tamtéž.

⁴⁵¹ *Ze zákulisí*, *Rudé právo*, 31. 3. 1973, LIII/77, s. 6.

opatřený titulkem „Ulster 1973“, byl přímou reakcí na dokument *White paper* a zároveň vystižením dlouhodobého pohledu na konflikt a snahy o jeho řešení.⁴⁵² Pohled na atmosféru dobového hlavního města Severního Irsku pak vyjadřoval obrázek s titulkem „mrak nad Belfastem“,⁴⁵³ na němž mrak ve tvaru teroristy zacláněl slunce nad městem. Druhý zmíněný obrázek byl zveřejněn 13. července 1973, tedy v den, kdy *Rudé právo* napočítalo „845. oběť Ulsteru“.⁴⁵⁴

Rudé právo předem odsoudilo jednání mezi zástupci SDLP, AP, umírněných unionistů, britským premiérem Heathem a irským taoiseachem Cosgravem, jež vyústila v podpis dokumentu *Sunningdale Agreement*, slovy irských komunistů: „Vytvoření výkonného orgánu ulsterského oblastního shromáždění je pokusem britské vlády upevnit novými metodami své panství.“⁴⁵⁵ Samotnou dohodu pak přirovnalo slovy komunisty Michaela O’Riordana k ujednání z roku 1921, kterým Severní Irsko jako samosprávná provincie vzniklo. Paralelu O’Riordan viděl v tom, že „žádná z těchto dohod neřeší základní irský problém [...] že vládnoucí třída Anglie zasahuje do záležitostí obou částí irského ostrova“.⁴⁵⁶ Rovenský pak ve svém článku vysvětlil podpis dohody „zájmy britského kapitálu“,⁴⁵⁷ jimž „dnes mnohem více vyhovuje irský ostrov v podobě velké hospodářské jednotky“.⁴⁵⁸ Tematizoval také společný vstup Irsku a Velké Británie do EHS a dal ho do souvislosti s odporem unionistů proti sunningdaleské dohodě. „Tyto nové zájmy britského kapitálu“⁴⁵⁹ se podle něj dostaly do rozporu se zájmy unionistů, které popsal jako „krajně reakční pozemkovou aristokracii“.⁴⁶⁰ *Rudé právo* také uvedlo vyjádření britských komunistů, kteří dohodu odsoudili stejným způsobem a požadovali „propuštění všech internovaných, zrušení represivních zákonů a stažení všech anglických vojáků ze Severního Irsku“.⁴⁶¹ Také *Mladá fronta* uváděla informace o sunningdaleských jednáních, nicméně komentářů se zdržela a doplnila jen výzvu irských komunistů k boji proti britskému imperialismu.⁴⁶²

V dubnu 1974 se *Rudé právo* pozastavilo u svého počítačla severoirských

⁴⁵² *Rudé právo*, 30. 3. 1973, LIII/76, s. 6. Viz přílohu 2.10.

⁴⁵³ *Rudé právo*, 13. 7. 1973, LIII/165, s. 6. Viz přílohu 2.11.

⁴⁵⁴ *845. oběť Ulsteru*, *Rudé právo*, 13. 7. 1973, LIII/165, s. 7.

⁴⁵⁵ *KS Irsko k britské politice v Ulsteru*, *Rudé právo*, 28. 11. 1973, LIV/283, s. 7.

⁴⁵⁶ *Dohoda o vytvoření celoírské rady*, *Rudé právo*, 11. 12. 1973, LIV/294, s. 6.

⁴⁵⁷ ROVENSKÝ, Dušan, *Celoírské zájmy*, *Rudé právo*, 13. 12. 1973, LIV/296, s. 7.

⁴⁵⁸ Tamtéž.

⁴⁵⁹ Tamtéž.

⁴⁶⁰ Tamtéž.

⁴⁶¹ *KS Velké Británie k ulsterskému problému*, *Rudé právo*, 18. 12. 1973, LIV/300, s. 7.

⁴⁶² *Jednání o Irsku*, *Mladá fronta*, 7. 12. 1973, XXIX/291 (9099), s. 5; *Konzultativní orgán*, *Mladá fronta*, 10. 12. 1973, XXIX/293 (9101), s. 5; *Mladá fronta*, 14. 12. 1973, XXIX/297 (9105), s. 5.

mrtvých, a to u příležitosti tisíci násilné smrti během *Troubles*.⁴⁶³ Porybný na druhý den v článku *Tisíci obět* mimo jiné shrnul pohled na aktivitu PIRA. Paramilitární organizaci přiřkl cíl „svržení nadvlády britského imperialismu“⁴⁶⁴ a její motivaci k násilným činům vysvětlil slovy: „Jde o sdružení, které nemá pevnou ideologii, podléhá anarchistickým tendencím a spoléhá na maloburžoazní taktiku pumových atentátů.“⁴⁶⁵ Uvedl také nesouhlas „skutečně pokrokových částí severoirského obyvatelstva včetně KS Irska“ s postupem PIRA. Odpovědnost za násilí opět přisoudil „britským vládám a severoirské reakci“.⁴⁶⁶

Mladá fronta ve svém prvomájovém čísle roku 1974 věnovala Severnímu Irsku poznámku na stránce *Zač dnes půjde manifestovat mládež světa*. Zagar v ní uvedl: „Pod bajonety britských vojáků oslaví 1. máj pokroková mládež v Severním Irsku. Mladí lidé budou žádat propuštění internovaných, odchod britských vojsk a demokratické reformy.“⁴⁶⁷ Další severoirské události května 1974, tedy vzestup unionistického odporu vůči fungování *Council of Ireland* v podobě čtrnáctidenní stávkou UWC a jeho úspěch v rezignaci Faulknerovy exekutivy pak sledovala společně s *Rudým právem* velice zblízka. Ke zprávě informující o začátku stávkou *Mladá fronta*, jinak totožné s tou v *Rudém právu*,⁴⁶⁸ přidala zmínku o tom, že „výzvy ke stávce uposlechla jen malá část [...] pracujících, ale ozbrojené protestantské bojůvky zastrašováním donutily zaměstnance mnoha závodů a obchodů, aby nešli do práce“.⁴⁶⁹ Navíc také informovala o kampani britského poslance z opět vládní labouristické strany, Jamese Wellbeloveda. Podle slov *Mladé fronty* jeho kampaň za odchod britské armády ze Severního Irsku „podporovali mnozí rodiče britských vojáků“.⁴⁷⁰ *Televizní noviny* kampaň téhož dne také tematizovaly a navíc přidaly, že program Wilsonovy labouristické vlády v ohledu k Severnímu Irsku nepřinášel nic nového.⁴⁷¹ Československá média bedlivě sledovala celý průběh stávkou včetně vyhlášení výjimečného stavu.⁴⁷² *Mladá fronta* sice již 21. května 1974 titulkem mylně hlásila, že stávka byla odvolána,⁴⁷³ nicméně zprávy

⁴⁶³ *Tisíci obět v Ulsteru*, Rudé právo, 22. 4. 1974, LIV/94, s. 1.

⁴⁶⁴ PORYBNÝ Zdeněk, *Tisíci obět*, Rudé právo, 23. 4. 1974, LIV/95, s. 7.

⁴⁶⁵ Tamtéž.

⁴⁶⁶ Tamtéž.

⁴⁶⁷ *Mladá fronta*, 1. 5. 1974, XXX/102 (9220), s. 5.

⁴⁶⁸ *Zátarasy v Belfastu*, Rudé právo, 17. 5. 1974, LIV/115, s. 7.

⁴⁶⁹ *Ulster. Zastrásování – střelba*, *Mladá fronta*, 17. 5. 1974, XXX/115 (9233), s. 5.

⁴⁷⁰ Tamtéž.

⁴⁷¹ *Televizní noviny*, ČST, 17. 5. 1974, APF ČT, Filmotéka, ŠTN, křp č. 44651, s. 2.

⁴⁷² *Hrozivá situace v Irsku*, Rudé právo, 20. 5. 1974, LIV/117, s. 5, *Výjimečný stav v Irsku*, *Mladá fronta*, 20. 5. 1974, XXX/117 (9235), s. 5.

⁴⁷³ *Stávka odvolána*, *Mladá fronta*, 21. 5. 1974, XXX/118 (9236), s. 5.

o „výhrůžkách extremistů dělníkům“,⁴⁷⁴ a postupně se rozšiřující odstávce elektřiny, se nadále objevovaly na stránkách československého denního tisku.⁴⁷⁵ Wilsonův televizní projev, v němž premiér odmítl s lojalisty vyjednávat, zarezoval v *Rudém Právu* i *Mladé frontě*. A to v podobě zpráv o dalším unionistickém násilí, které po projevu následovalo.⁴⁷⁶ *Televizní noviny* označily demisi Faulknerovy exekutivy za „dnešní zprávu číslo 1“⁴⁷⁷ a na druhý den pak uvedly, že „pádem severoirského vládního orgánu dosáhli protestantští extrémisté svého“.⁴⁷⁸

Československý tisk opět nejprve ponechal názor na situaci v Severním Irsku k vyjádření irským a britským komunistům. *Mladá fronta* citovala slova irských komunistů, že „britská vláda by si měla uvědomit, že jednání s fašizujícími bandity nepovedou k ničemu“.⁴⁷⁹ *Rudé právo* uvedlo výzvu britských komunistů labouristické vládě k „okamžitému schválení zákona o právech severoirského lidu, zrušení zákona o mimořádných pravomocích a propuštění všech internovaných“.⁴⁸⁰ Rovenský pak o týden později na stránkách *Rudého práva* shrnul pohled na celou situaci. Zopakoval názory irských a britských komunistů a za původ celého problému opět označil „třídní rozpory“.⁴⁸¹ Název UWC označil za „urážku vmetenou do tváře irské dělnické třídy“⁴⁸² a její složení za „extrémistické a zaostalé živly, které jednají v souladu s cíli ulsterské velkoburžoazie“.⁴⁸³ Uvedl také, že britská vláda znovu převzala přímou správu nad Severním Irskem „oficiálně, protože i přes existenci ulsterských orgánů byl tlak Whitehallu stále mimořádně silný“.⁴⁸⁴ Zároveň předpověděl, že „dokud bude Ulster oblastí, kde [...] je stupeň vykořisťování vyšší než v jiných oblastech Británie, potud bude sudem prachu pod křesly každé britské vlády“.⁴⁸⁵ Obrázek v *Rudém právu* z konce května 1974 pak ilustroval neměnný československý pohled na britský přístup k Severnímu Irsku. Zobrazoval důstojníka prohlížejícího tanky s britskou vlajkou, který

⁴⁷⁴ *Extremisté hrozí ulsterským dělníkům*, *Rudé právo*, 23. 5. 1974, LIV/120, s. 7; *Extremisté hrozí*, *Mladá fronta*, 23. 5. 1974, XXX/120 (9239), s. 5.

⁴⁷⁵ *Vytvoření celoírské rady odloženo*, *Rudé právo*, 24. 5. 1974, LIV/121, s. 7; *Teror v Ulsteru pokračuje*, *Mladá fronta*, 24. 5. 1974, XXX/121 (9240), s. 5; *Ulsteru hrozí hospodářské zhroutilí*, *Rudé právo*, 25. 5. 1974, LIV/122 s. 5.

⁴⁷⁶ *Řádění extremistů*, *Mladá fronta*, 27. 5. 1974, XXX/123 (9242), s. 5; *Wilson odmítá samozvance*, *Rudé právo*, 27. 5. 1974, LIV/123, s. 5.

⁴⁷⁷ *Televizní noviny*, ČST, 28. 5. 1974, APF ČT, Filmotéka, ŠTN, křp č. 44737, s. 2.

⁴⁷⁸ *Televizní noviny*, ČST, 29. 5. 1974, APF ČT, Filmotéka, ŠTN, křp č. 44738, s. 1.

⁴⁷⁹ *Prohlášení KS Irska*, *Mladá fronta*, 1. 6. 1974, XXX/127 (9245), s. 5.

⁴⁸⁰ *24 v zahraničí*, *Rudé právo*, 1. 6. 1974, LIV/128, s. 7.

⁴⁸¹ ROVENSKÝ, Dušan, *Ulsterská krize pokračuje*, *Rudé právo*, 8. 6. 1974, LIV/134, s. 7.

⁴⁸² Tamtéž.

⁴⁸³ Tamtéž.

⁴⁸⁴ Tamtéž.

⁴⁸⁵ Tamtéž.

říká: „Ten Ulster potřebuje ekonomickou pomoc, budem tam muset poslat tyhle naše pracanty“.⁴⁸⁶

Severoírský konflikt v následujících týdnech, měsících i letech zůstal vděčným tématem protibritské a protikapitalistické propagandy v Československu a pohled na něj zůstal neměnný. Televizní dokumenty *Severní Irsko umírá* z roku 1978 a *Severní Irsko umírá II* z roku 1979 toho mohou být dokladem.⁴⁸⁷ Oldřich Vejvoda je natočil při svých cestách na sever irského ostrova a zahrnul do nich všechna výše uvedená témata – každodenní násilí, vojenskou, politickou i ekonomickou krutost Britů ve vztahu k provincii, utrpení jejího civilního obyvatelstva a nevyslyšené návrhy tamních komunistů na řešení problému za předpokladu sjednocení severoírské dělnické třídy. Vejvodova ukázková zpravodajská relace z nového studia, u příležitosti otevření nově zřízeného Objektu politického zpravodajství ČST na Kavčích horách v roce 1979, pak příznačně obsahovala i tuto zprávu: „Ani začátek nového roku není v Severním Irsku, již 10 let těžce zkoušené britské provincii, charakterizován klidem. Výbuchem bomby o váze téměř 150 kg byla zničena budova irské banky ve městě Cookstown. V různých částech Ulsteru explodovalo téměř současně 12 bomb. K útokům se přihlásilo radikální křídlo Irské republikánské armády.“⁴⁸⁸

⁴⁸⁶ *Rudé právo*, 30. 5. 1974, LIV/126, s. 6. Viz přílohu 2.12.

⁴⁸⁷ *Severní Irsko umírá*, ČST, 1978, Archiv autora; *Severní Irsko umírá II*, ČST, 1979, Archiv autora.

⁴⁸⁸ *Slavnostní otevření OPZ*, ČST, 1979, APF ČT, elektronický informační systém ARDOME, identifikační číslo digitalizovaného videozáznamu IDEC 279 450 30301.

4 Závěr

Československý mediální ohlas mnohovrstevnatého severoirského konfliktu, jenž na konci 60. let 20. století dostal násilnou podobu, která ho pak nejvýrazněji charakterizovala po další desetiletí, lze vyjádřit jako určitý pohyb. A to zvláště v otázkách podstaty konfliktu a podílu britské vlády na vzniklé situaci. Šlo o posun, který začal na přelomu let 1968 a 1969 v pozici nepříliš dobře informovaného, jasně socialistického pohledu. Ten zohledňoval zejména politicko-ekonomický rozměr krize, ale nevynechával ani rozměr náboženský. Vinu za nepokoje tehdy československá média připisovala unionistické vládě, zatímco britskou vládu vinila spíše inherentně. Rozsáhlé legislativní a personální změny v československých médiích, navazující na zastavení československého reformního procesu vojenskou intervencí v srpnu 1968, se pak odrazily v novém způsobu jejich fungování. V období od jara 1969 do léta 1970 totiž KSČ dostala sdělovací prostředky opět plně pod svou kontrolu. Posun v československém mediálním ohlasu severoirského konfliktu tím došel svého konce, a od roku 1970 tak československá média pracovala se severoirským konfliktem výhradně jako s propagandistickým nástrojem. Z toho důvodu také vzrostla četnost výskytu tématu v československých sdělovacích prostředcích. Podstatu konfliktu média přehodnotila na sociální, zatímco náboženský prvek byl z celého sporu kategoricky vyloučen jako falešná záminka. Do popředí zájmu československých sdělovacích prostředků se dostalo zejména britské angažmá v Severním Irsku, zvláště pak přítomnost britských vojenských jednotek v provincii. Zatímco zásah britských jednotek v Severním Irsku v srpnu 1969 československá média podala jako pomoc přetížené severoirské policii, od konce roku 1969 již mluvila o britském vojenském potlačování boje Irů za občanská práva a později celou situaci vykládala jako okupaci. Za viníky krize plně násilí pak byli označeni výhradně britští politikové. V tomto československém binárním vidění severoirského konfliktu tak na kladné straně vystupovali irští a britští komunisté a také hnutí za občanská práva zosobněné Bernadette Devlinovou. Na záporné straně pak stáli Britové, unionisté a paramilitární síly z obou znesvářených táborů. V případě lojalistických bojůvek byla však kritika mnohem ostřejší, než tomu bylo u ozbrojenců z řad irských republikánů, kteří byli prezentováni jako bojovníci na správné straně, ale s nesprávnými prostředky.

Naprosto neúspěšná snaha Britů o mírotvorné působení v provincii a jí

motivovaná opatření v podobě neuměle provedených protiteroristických razíí a chaotického zavedení internace bez soudního příkazu dávala v letech 1970 a 1971 československým médiím stále zvyšující se množství materiálu ke kritice. Média tak zvláště zhusta a rozsáhle tematizovala internační tábory, které rychle překřtila na tábory koncentrační. Československé sdělovací prostředky překřtily Severní Irsko na britský Vietnam a tuto paralelu nadále rozvíjely. Velký důraz kladly také na líčení utrpení severoirského obyvatelstva a zejména pak dětí. Krvavý rok 1972, označený zejména incidentem *Bloody Sunday* a zavedením přímé vlády nad Severním Irskem z Londýna, pak pro československá média znamenal hotovou „žeň“ propagandistického materiálu. Incident *Bloody Sunday* se pro ně stal důkazem krutosti britské armády a převzetí přímé kontroly nad Severním Irskem v jejich očích dokázalo britský imperialismus. Aby sdělovací prostředky celé severoirské situace co nejvíce využily, vysílaly do provincie československé reportéry osobně, a ti přinášeli, takřkajíc z první ruky, další rozsáhlé příspěvky líčící hrůzy života pod britskou nadvládou. Názor pěstovaný normalizovanými československými médii, že Britové nemohou v Severním Irsku udělat nic správně, pak byl potvrzen v případě pokusů britských a irských politiků o nalezení řešení krize politickou cestou, po němž československá média často volala slovy svými i slovy ostrovních komunistů. Tyto snahy, zosobněné zvláště v podobě dokumentu *White Paper* z jara 1973, tak byly v československých médiích předem odsouzeny jako nic neřešící. Protest unionistů proti pokusům z přelomu let 1973 a 1974 o uvedení rady *Council of Ireland* v chod, jenž vyvrcholil čtrnáctidenní stávkou UWC za podpory loajalistických paramilitárních sil a pádem celé rady, pak československá média vyložila čistě na základě marxleninského materialismu jako dočasný střet zájmů severoirské pozemkové buržoazie se zájmy britského kapitálu.

Odpověď na otázku, jakým se severoirská krize zobrazila v měnícím se Československu na přelomu 60. a 70. let 20. století, je tedy možné zobecnit jako postupné uchopení tématu v letech 1968 a 1969, jeho přehodnocení v roce 1970 a jeho následné využívání jako platformy k jednostranné protibritské, protizápadní a protikapitalistické kritice všemi dostupnými propagandistickými prostředky. Kombinace kvalitativního a kvantitativního zkoumání látky pak jasně ukazuje přímou úměrnost mezi mírou násilí v Severním Irsku a mírou jeho ohlasu v československých médiích. Toto tvrzení je možné rozvést i obecněji, a to, že čím více se severoirská krize zhoršovala, tím větší zájem československých sdělovacích prostředků přitahovala.

Konflikt v Severním Irsku na přelomu 60. a 70. let 20. století je tak konečně možné označit za jedno ze zásadních zahraničně-politických témat pro dobové československé propagandistické zpracování. Situace, kdy se po staletí více či méně latentně znesvářené severoirské komunity, navíc na oficiálně britském území, dostaly v roce 1968 do násilného konfliktu, poskytla československým médiím tuto možnost: Za první – ukázat ji jako výsledek britského imperialismu a kapitalismu, jako konflikt v zásadě třídní. Za druhé – jakýkoliv krok britské vlády, potažmo britské armády, při jejím řešení tak předložit v negativním světle. Za třetí – během pokračujícího konfliktu rovněž neustále (a nereálně) upozorňovat na to, že je možné ho ukončit za předpokladu, že se dělníci z obou táborů sjednotí. Sdělovací prostředky v normalizovaném Československu pak této možnosti na politickou objednávku využily.

5 Seznam pramenů a literatury

Nevydané prameny

Archiv a programové fondy České televize, Praha, Filmotéka, fond Šoty Televizních novin.

Archiv a programové fondy České televize, Praha, elektronický informační systém ARDOME.

Archiv Českého rozhlasu, Praha, Automatizovaný informační systém.

Archiv autora – *Severní Irsko umírá*, Československá televize, 1978; *Severní Irsko umírá II*, Československá televize, 1979.

Vydané prameny

OTÁHAL, Milan, NOSKOVÁ, Alena, BOLOMSKÝ, Karel (ed.), *Svědectví o duchovním útlaku 1969–1970. Dokumenty*, Praha 1993.

Periodika

Mladá fronta, 1968–1974.

Poselství občanů předsednictvu Ústředního výboru Komunistické strany Československa, Literární listy, 26. 6. 1968, XVII (I)/zvláštní vydání.

Rudé právo, 1968–1974.

Literatura

ALONSO, Rogelio, *Killing for Ireland. The IRA and Armed Struggle*, Oxon 2007.

BACKUS, Margot Gayle, "Not Quite Philadelphia, Is It?" *An Interview with Eamonn McCann*. In: *Éire-Ireland. A Journal of Irish Studies* 36, 2001, 3-4, s. 174–189.

BARDON, Jonathan, *A History of Ulster*, Belfast 1992.

BARNETT, Anthony, People's Democracy. A discussion on Strategy. In: *New Left Review* 55, 1969, 1, s. 3–19.

BEDNAŘÍK, Petr, GROMAN, Martin, *Role vysílacích médií v období let 1968–1969*. In: KÖPPOVÁ, Barbara, WOLÁK, Radim (ed.), *Česká média a česká společnost v 60. letech*, Praha 2008, s. 20–30.

BENČÍK, Petr, KOPECKÝ, Pavel, *Jan Frank. Konflikt v Severním Irsku*. In: *Obrana a strategie* 8, 2008, 2, s. 105–106.

BEW, Paul, *Ireland. The Politics of Enmity 1789–2006*, Oxford 2007.

- BRUCE, Steve, *Paisley. Religion and Politics in Northern Ireland*, Oxford 2007.
- CAMPBELL, Colm, CONNOLLY, Ita, *A Model for the "War Against Terrorism"? Military Intervention in Northern Ireland and the 1970 Falls Curfew*. In: *Journal of Law and Society* 30, 2003, 3, s. 341–375.
- COAKLEY, John, *Minor Parties in Irish Political Life. 1922-1989*. In: *The Economic and Social Review*, 21, 1990, 3, s. 269–297.
- CYSAŘOVÁ, Jarmila, *Československá televize a politická moc 1953–1989*. In: *Soudobé dějiny* 9, 2002, 3-4, s. 521–537.
- DAVIDSON, Sara, *Bernadette Devlin. An Irish Revolutionary in Irish America*. In: *Harper's Magazine* 240, 1970, 1436, s. 78–87.
- DIXON, Paul, GANIEL, Gladys, *Religion, Pragmatic Fundamentalism and the Transformation of the Northern Ireland Conflict*. In: *Journal of Peace Research* 45, 2008, 3, s. 419–436.
- EADEN, James, RENTON, David, *The Communist Party of Great Britain Since 1920*, Basingstoke 2002.
- EIDLIN, Fred, *'Capitulation', 'Resistance' and the Framework of 'Normali-Zation'. The August 1968 Invasion of Czechoslovakia and the Czechoslovak Response*. In: *Journal of Peace Research* 18, 1981, 14, s. 319–332.
- ELLIOTT, Marie, *The Catholics of Ulster*, London 2000.
- FAY, Marie-Therese, MORRISSEY, Mike, SMYTH, Marie, *Northern Ireland's Troubles. The Human Costs*, London 1999.
- FRANK, Jan, *Konflikt v Severním Irsku*, Praha 2006.
- FRANK, Jan, *Severní Irsko 1963–1973*. In: KOVÁŘ, Martin, NÁLEVKA, Vladimír (ed.), *Dvacáté století. Ročenka Semináře nejnovějších dějin ÚSD FF UK v Praze*, Praha 2004, s. 187–234.
- HENDL, Jan, *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*, Praha 2005.
- HOLLAND, Jack, *Hope Against History. The Ulster Conflict*, London 1999.
- HORGAN, John, TAYLOR, Max, *The Provisional Irish Republican Army. Command and Functional Structure*. In: *Terrorism and Political Violence* 9, 1997, 3, s. 1–32.
- KONČELÍK, Jakub, ORSÁG, Petr, VEČEŘA, Pavel, *Dějiny českých médií 20. století*, Praha 2010.
- KRAUS, Jiří, *Poučení z krizového vývoje z 10. 12. 1970 jako politický diskurz*. In: KÖPPLOVÁ, Barbara, WOLÁK, Radim (ed.), *Česká média a česká společnost v 60. letech*, Praha 2008, s. 68–76.

- LOUGHLIN, James, *The Ulster Question Since 1945*, Basingstoke 2004.
- McCANN, Eamonn, *Introduction*. In: McCANN, Eamonn (ed.), *The Bloody Sunday Inquiry. The Families Speak Out*, London 2006.
- McEVOY Kieran, *Beyond the Wire. Former Prisoners and Conflict Transformation in Northern Ireland*, London 2008.
- McGUIRE, Maria, *To Take Arms. A Year in the Provisional IRA*, London 1973.
- McKITTRICK, David, McVEA, David, *Making Sense of the Troubles*, London 2012.
- McLOUGHLIN, Peter John, *Dublin Is Just a Sunningdale Away? The SDLP, the Irish Government and the Sunningdale Agreement. Working Paper in British-Irish Studies 82*, Dublin 2007.
- MELICHAR, Hynek, *Dlouhý Velký pátek. Konsocialismus a mírový proces v Severním Irsku, 1973–1998*. In: *Mezinárodní vztahy* 40, 2005, 4, s. 28–49.
- MULHOLAND, Marc, *The Longest War. Northern Ireland's Troubled History*, Oxford 2002.
- MUNCK, Ronnie, *The Making of the Troubles in Northern Ireland*. In: *Journal of Contemporary History* 27, 1992, 2, s. 211–229.
- Ó BROIN, Éoin, *Sinn Féinn and the Politics of Left Republicanism*, London 2009.
- Ó DOCHARTAIGH, Niall, *From Civil Rights to Armalites. Derry and the Birth of the Irish Troubles*, Basingstoke 2005.
- Ó DOCHARTAIGH, Niall, *Northern Ireland*. In: KLIMKE, Martin, SCHARLOTH, Joachim (ed.), *1968 in Europe. A History of Protest and Activism, 1956–1977*, Basingstoke 2008, s. 137–151.
- OTÁHAL, Milan, *Česká společnost na počátku tzv. normalizace*. In: TŮMA, Oldřich, VILÍMEK, Tomáš (ed.), *Pět studií k dějinám české společnosti po roce 1945*, Praha 2008, s. 10–68.
- POWER, Paul, *Civil Protest in Northern Ireland*. In: *Journal of Peace Research* 9, 1972, 3, s. 223–236.
- PREČAN, Vilém, *Dimensions of the Czechoslovak Crisis of 1967–1970*. In: *Europe-Asia Studies* 60, 2008, 10, s. 1659–1676.
- PRINCE, Simon, *The Global Revolt of 1968 and Northern Ireland*. In: *The Historical Journal* 49, 2008, 3, s. 851–875.
- ROHLÍKOVÁ, Slavěna, *Strana, stát a masmédia*. In: BITTMAN, Ladislav, SYMŮNKOVÁ, Hermenegilda (ed.), *Manipulátoři. O technikách bojů lži proti pravdě a nenávisti proti lásce*, Praha 1992, s. 52–86.

SHANAHAN, Timothy, *The Provisional IRA and the Morality of Terrorism*, Edinburgh 2009.

SCHENCKENER, Ulrich, *Making Power-Sharing Work. Lessons from Successes and Failures in Ethnic Conflict Regulation*. In: *Journal of Peace Research* 39, 2002, 2, s. 203–228.

SMITHEY, Lee, *Unionists, Loyalists and Conflict Transformation in Northern Ireland*, New York 2011.

SPJUT, Robert, *Internment and Detention Without Trial in Northern Ireland 1971–1975. Ministerial Policy and Practice*. In: *The Modern Law Review* 49, 1986, 6, s. 712–740.

THORNTON, Rod, *Getting it Wrong. The Crucial Mistakes Made in the Early Stages of the British Army's Deployment to Northern Ireland (August 1969 to March 1972)*. In: *Journal of Strategic Studies* 30, 2007, 1, s. 73–107.

WOODWELL, Douglas, *The "Troubles" of Northern Ireland. Civil Conflict in an Economically Well-Developed State*. In: COLLIER, Paul, SAMBANIS, Nicolas (ed.), *Understanding Civil War, Vol. 2. Europe, Central Asia, and Other Regions*, Washington DC 2005, s. 161–189.

Kvalifikační práce

DOBROVODSKÝ, Martin, *Protestní hladovka severoirských vězňů v roce 1981 pohledem dobového československého tisku*. Bakalářská práce, Praha 2013. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd. Vedoucí práce PhDr. Petr Bednařík, Ph.D.

ŽELEZNÝ, Jakub, *Mediální kampaň proti Chartě 77 jako vrcholný příklad komplexní komunistické propagandy období tzv. normalizace*. Rigorózní práce, Praha 2011. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd. Vedoucí práce PhDr. Barbara Köpplová, CSc.

Internetové zdroje

1968, 5. duben, Praha – Akční program KSČ.
http://www.68.usd.cas.cz/files/dokumenty/edice/405_1.pdf [6. 3. 2014].

An Act for the Relief of His Majesty's Roman Catholic Subjects.
http://members.pcug.org.au/~ppmay/acts/relief_act_1829.htm [10. 11. 2013].

Act to prevent the further Growth of Popery.
<http://library.law.umn.edu/irishlaw/land.html> [10. 11. 2013].

Bernadette Devlin MP, Maiden Speech to the House of Commons 22 April 1969. <http://www.cfwd.org.uk/uploads/Devlin%20Speech.pdf> [8. 12. 2013].

Breakdown of Population in Northern Ireland according to Religion, 1861–1991 (1991 Figures). <http://cain.ulst.ac.uk/ni/religion.htm#1a> [3. 12. 2013].

Civil Authorities (Special Powers) Act (Northern Ireland), 1922. <http://cain.ulst.ac.uk/hmsso/spa1922.htm> [8. 12. 2013].

Extracts from the Government of Ireland Act, 23 December 1920. <http://cain.ulst.ac.uk/issues/politics/docs/goi231220.htm> [1. 12. 2013].

Ireland Act of 1949. <http://cain.ulst.ac.uk/hmsso/irelandact1949org.pdf> [7. 12. 2013].

Land Law (Ireland), 1881. <http://www.irishstatutebook.ie/1881/en/act/pub/0049/index.html> [10. 11. 2013].

Northern Ireland Constitutional Proposals. <http://cain.ulst.ac.uk/hmsso/cmd5259.htm> [8. 12. 2013].

Northern Ireland. Text of a Communiqué and Declaration issued after a meeting held at 10 Downing Street on 19 August 1969. <http://cain.ulst.ac.uk/hmsso/bni190869.htm> [8. 12. 2013].

Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po XIII. sjezdu KSČ. http://www.dejinyksc.usd.cas.cz/vnitrostranicke-informace-sekretariatu-uv-ks/doc_details/137-poueni-z-krizoveho-vyvoje-ve-stran-a-spolenosti-po-xxiii-sjezdu-ks.html [6. 3. 2014].

Report of the Bloody Sunday Inquiry. http://www.officialdocuments.gov.uk/document/hc1011/hc00/0029/0029_i.pdf [7. 12. 2013].

Report of the Tribunal appointed to inquire into the events on Sunday, 30 January 1972, which led to loss of life in connection with the procession in Londonderry on that day by The Rt. Hon. Lord Widgery, O.B.E., T.D. <http://cain.ulst.ac.uk/hmsso/widgery.htm> [7. 12. 2013].

REYNOLDS, Chris, *The Collective European Memory of 1968. The Case of Northern Ireland.* In: Marie Curie SCF, *European Protest Movements Since 1945, Conference Proceedings, Summer School 2008.* <http://www.protest-research.eu, https://www.box.net/shared/static/c6ipglyp0m.pdf> [13. 3. 2013].

Speech by Jack Lynch, Irish Taoiseach, following violence in Derry, 13 August 1969. <http://cain.ulst.ac.uk/issues/politics/docs/jl13869.htm> [8. 12. 2013].

Television broadcast by Captain Terence O'Neill, Prime Minister of Northern Ireland on B.B.C. (Northern Ireland) and Ulster Television Monday, December 9, at 6.0 p.m.
http://cain.ulst.ac.uk/proni/1968/proni_CAB-9-B-205-8_1968-12-09.pdf [8. 12. 2013].

Text of broadcast made by Harold Wilson on 25 May 1974.
<http://cain.ulst.ac.uk/events/uwc/docs/hw25574.htm> [8. 12. 2013].

The Future of Northern Ireland. A Paper for Discussion.
<http://cain.ulst.ac.uk/hmso/nio1972.htm> [8. 12. 2013].

Zákon ze dne 13. září 1968 o některých přechodných opatřeních v oblasti tisku a ostatních hromadných informačních prostředků. <http://www.koncelik.eu/zakon-127-1968> [6. 3. 2014].

Zákon ze dne 26. června 1968 č. 84/1968 Sb., kterým se mění zákon č. 81/1966 Sb. o periodickém tisku a o ostatních hromadných informačních prostředcích.
<http://www.koncelik.eu/zakon-84-1968> [6. 3. 2014].

6 Summary

This diploma thesis deals with the Northern Ireland conflict in the 1960s and 1970s and the way it had been presented by the period Czechoslovak media. Its main hypothesis is that the Iron Curtain dividing Europe since the mid-1940s until the late 1980s had been the main determinant of how the Western affairs were presented in the East. The chosen time frame, delimited by the years 1968 and 1974, is based on the rapid unravelling of the Northern Irish crisis as well as the substantial change in functioning of the Czechoslovak media. The sources for the thesis vary from scientific books and articles to Czechoslovak newspapers, television and radio programmes and do not exclude internet sources. The first chapter of the thesis provides a factographical and interpretative groundbed for the second chapter. It firstly analyzes the making of the late 1960s outbreak of violence in Northern Ireland which followed the actions of the Civil Rights Campaign. It marks the turning points in its course and includes a peek into the mindset of the campaigners as opposed to that of the staunch unionists. The thesis then analyzes the following development of the crisis and highlights the British Army intervention, the reappearance of the Irish Republican Army and the introduction of detention and internation without trial. It furthermore focuses on the situation leading to the Bloody Sunday incident and also its aftermath marked by the introduction of the Direct Rule. Lastly, the first part of this thesis analyzes the first attempt at a political solution to the crisis, which was based on the Sunningdale Agreement of 1973. It outlines the agreement's parameters as well as its reception by the unionists, which is then exemplified by the UWC strike causing the collapse of the Council of Ireland. The second chapter of the thesis firstly analyzes the situation in which Czechoslovak media found itself by the time of the aforementioned Northern Irish crisis. It outlines the loosening of the grip of KSČ on the media environment in the Prague Spring period and a radical change of this after the military intervention by the five armies of Warsaw Pact. Then it analyzes the newly established rules and guiding lines which determined the shape of the media production in Normalization times Czechoslovakia. The second part of the second chapter comprises the outcomings of primary source research as it focuses solely on the reflection of the early stage of the Northern Irish Troubles in period Czechoslovak media. Basing the opinion on use of both qualitative and quantitative approaches to the primary sources, the thesis finds that:

The Northern Irish conflict found its way to the Czechoslovak media in late 1968 and had been presented from a reasonably expected socialist point of view ever since. However, by this time the media blamed the Unionist Northern Irish government for the situation, blaming the British more or less inherently, and did not exclude the religious dimension of the conflict. Deployment of the British Army in Northern Ireland in the summer of 1969 was at its time presented as much needed help to the RUC in restoring peace. By 1970, the Czechoslovak media re-interpreted all of these elements of the crisis to confine to strictly propagandist approach to the conflict. The nub of the Northern Irish conflict was then identified as social and ascribed to class struggle, the religious divide was dismissed as a false pretence. The blame for the whole crisis was broadened from the Unionist government to all the British governments and the presence of the British Army in Northern Ireland was labeled as occupation. In the early 1970s, the binary Czechoslovak view of the conflict saw the bad – the British and the Unionist governments, and the good – the insular communists and the Civil Rights movement. The continuing conflict and all the failed attempts to find a peace-making solution then provided the Czechoslovak media with an ever fresh supply of material for one-sided anti-Brit, anti-western and anti-capitalist propagandist critique. The thesis also finds that, once the Northern Irish conflict had been seized as welcomed propagandist topic, the more the crisis in the North of Irish Isle worsened the more frequent in Czechoslovak media it was and its quantitative peak occurred in 1972, the deadliest of all years of the Troubles.

7 Přílohy

1 Orientační tabulka ročního výskytu příspěvků na téma severoirského konfliktu v *Rudém právu* a *Mladé frontě*

Rok	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974
Rudé právo	15	56	70	141	180	132	85
přední strana Rudého práva	1	1	4	9	19	6	5
Mladá fronta	5	40	37	93	155	72	75
přední strana Mladé fronty	0	1	0	0	6	0	0

Tabulku vypracoval autor.

2 Vybrané obrázky *Rudého práva* na téma severoirského konfliktu

Všechny obrázky jsou převzaty z digitalizovaného archivu časopisů Ústavu pro českou literaturu AV ČR, v. v. i. (<http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo>).

2.1

Rudé právo, 15. 4. 1971, LI/88, s. 6.

2.2

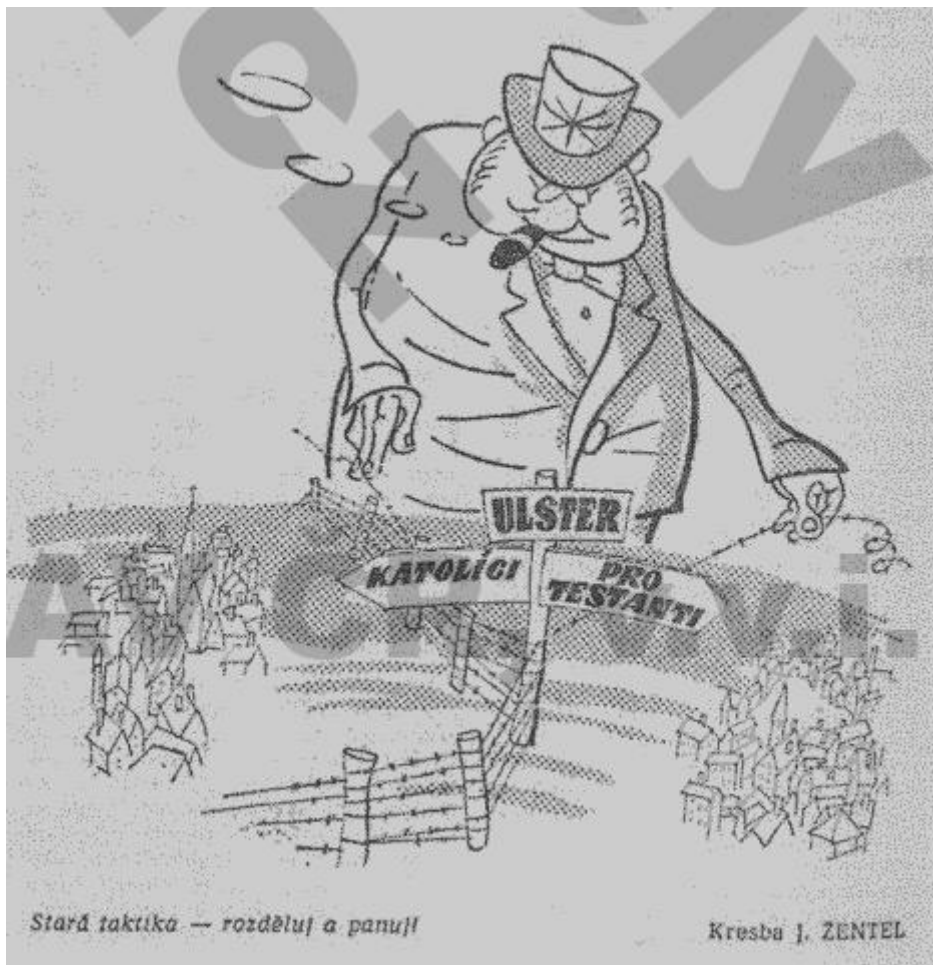
Rudé právo, 20. 8. 1971, LI/197, s. 6.

2.3

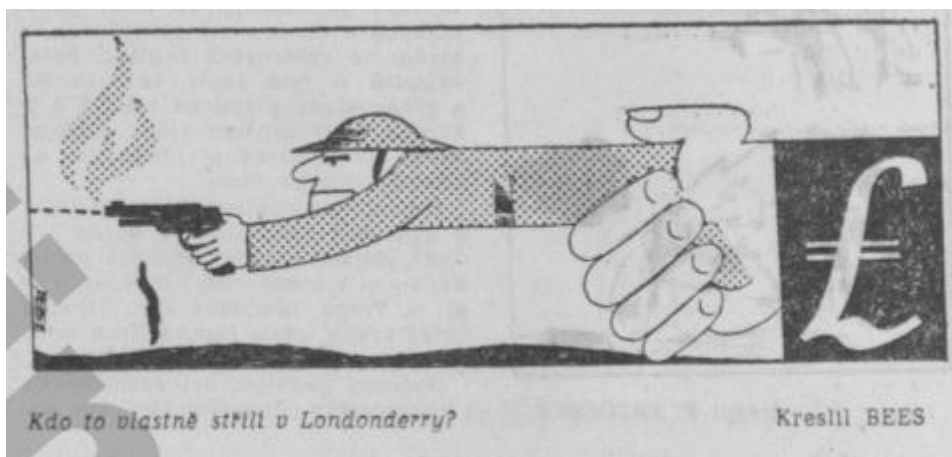
Rudé právo, 17. 9. 1971, LI/221, s. 6.

2.4

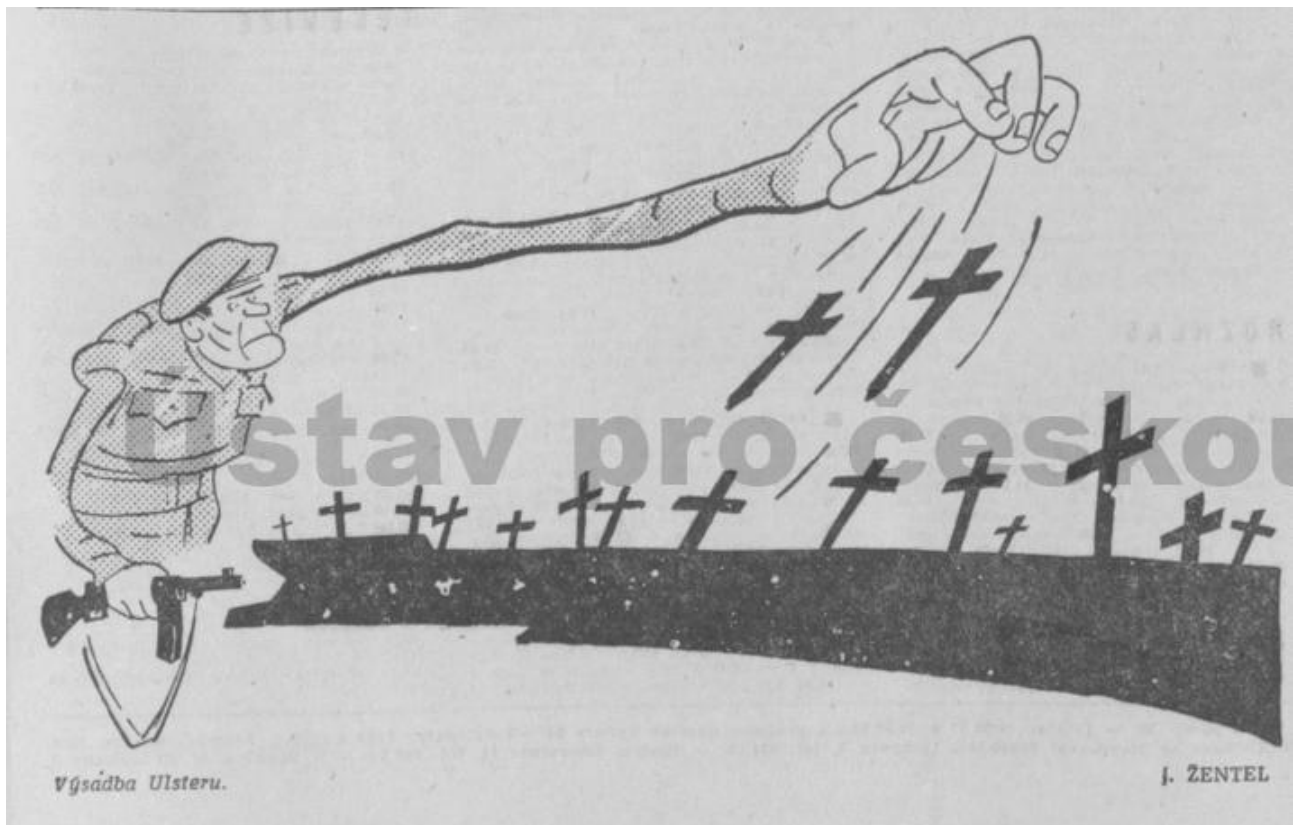
Rudé právo, 29. 9. 1971, LII/231, s. 5.

2.5

Rudé právo, 3. 2. 1972, LII/28, s. 6.

2.6

Rudé právo, 9. 2. 1972, LII/33, s. 7.

Rudé právo, 28. 12. 1972, LIII/306, s. 7.

2.8

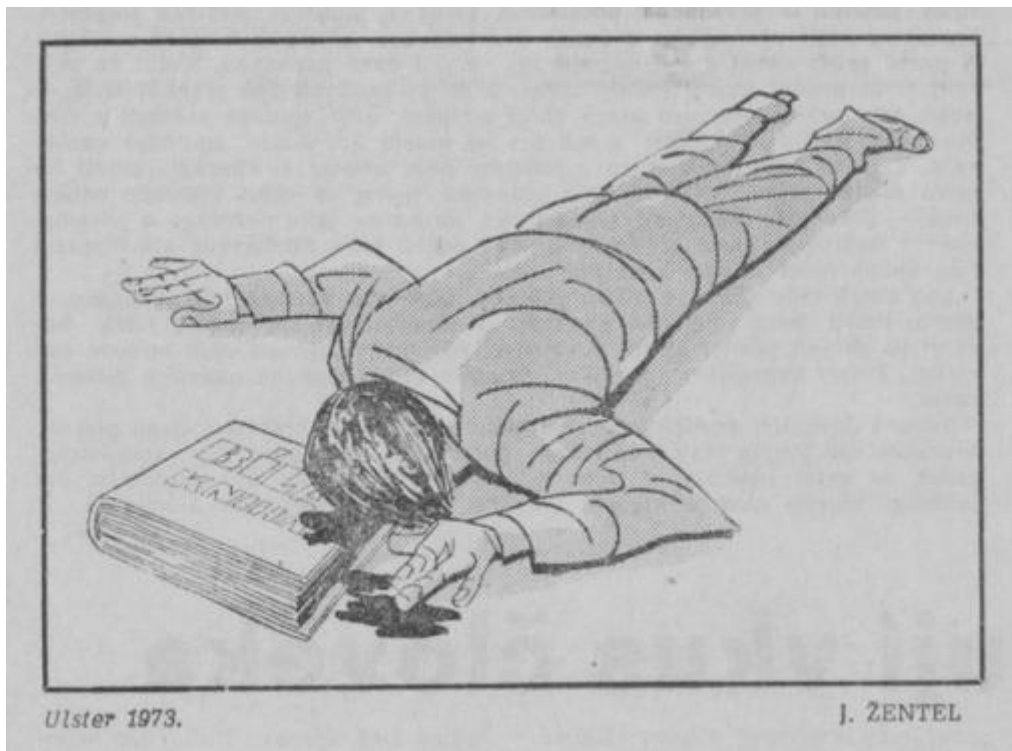
Rudé právo, 2. 6. 1972, LII/128, s. 5.

2.9

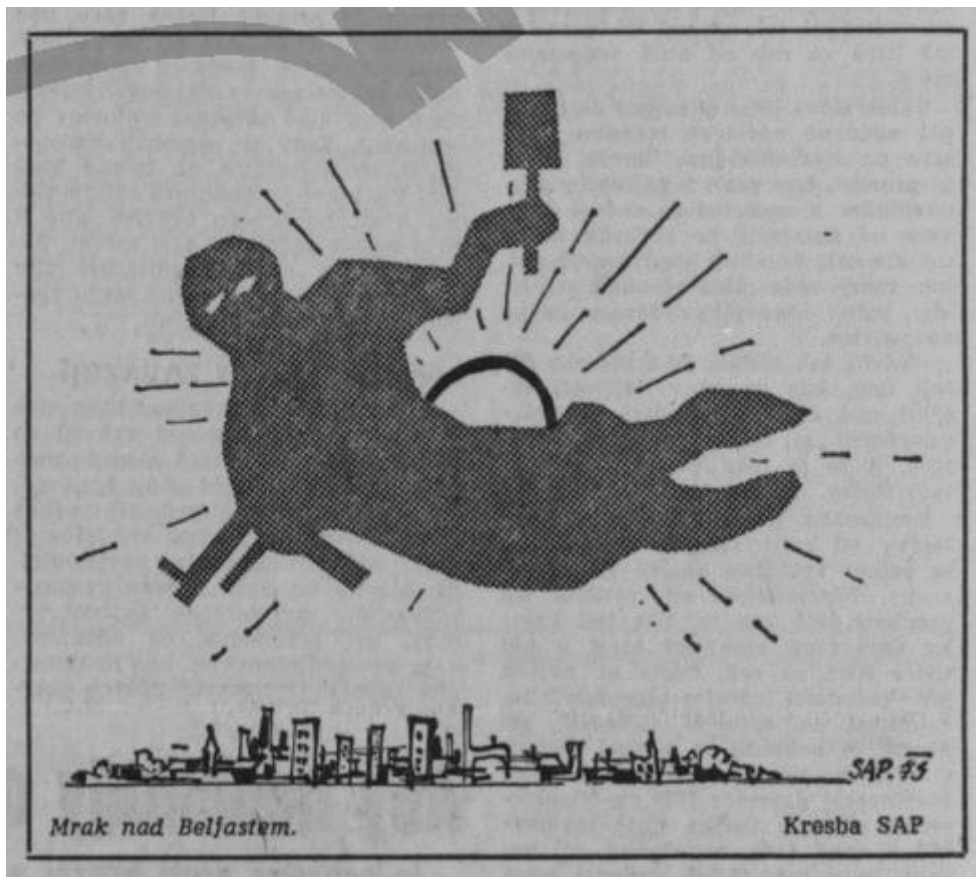
Rudé právo, 15. 11. 1972, LIII/270, s. 6.

2.10

Rudé právo, 30. 3. 1973, LIII/76, s. 6.

2.11

Rudé právo, 13. 7. 1973, LIII/165, s. 6.

2.12

Rudé právo, 30. 5. 1974, LIV/126, s. 6.